

COMPENDIOLVM
REGNORVM
SLAVONIAE, CROATIAE,
DALMATIAE,
GALLICIAE, ET LODOMERIAE,
MAGNIQUE PRINCIPATVS
TRANSILVANIAE
GEOGRAPHICVM.

SVPPLEMENTIS ET NOTIS BREVIBVS
ILLVSTRATVM.

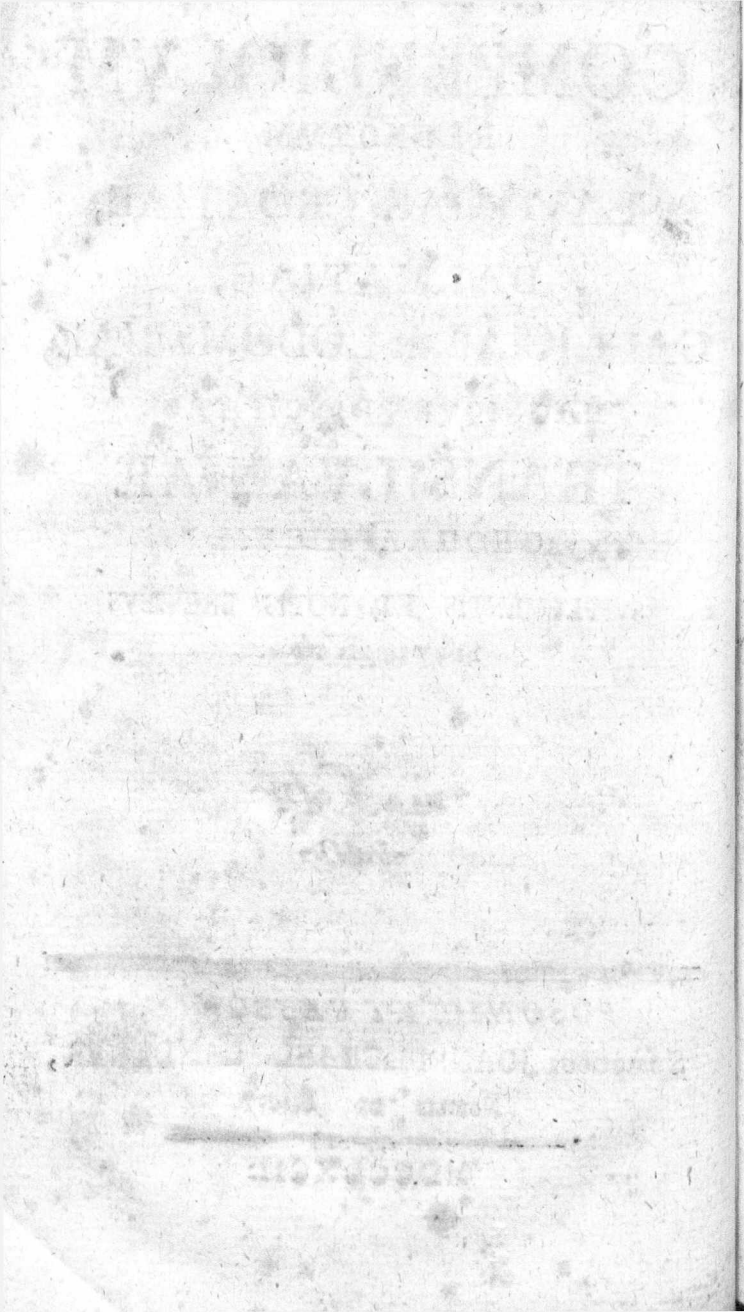

POSONII, ET CASSOVIAE
Sumptibus JOAN. MICHAEL. LANDERER,
NOBILIS DE FISCVT.

MDCCLXCII.

LECTORI BENEVOLO SALVTEM.

Accipe, lector benevole,
compendiolum regio-
rum Slavoniae, Croa-
tiae, Dalmatiae, Galliciae, Lodomeriae,
et magni principatus Transilvaniae geo-
graphicum, quod compendio Hungariae
geographico supplementi instar subne-
ditur. Causa, quae ad euulgandum
illud me impulit, illa princeps est, ut
iuventus scholastica in scholis patriae

PRAEFATIO.

in geographiae studio instituenda, non quoad Hungariam tantum, sed etiam quoad regna, quae nunc ad eandem pertinent, filum aliquod, licet tenuissimum, habeat.

Ita fiet satis benignae ordinationi Augustae Reginae Apostolicae, Summae Musarum Altricis, quae deposcit, ut adolescentuli in scholis patriis ad eruditionem praeparandi, praeter Hungariae, regnorum quoque nunc commemoratorum, notitiam geographicam mature sibi comparent. Hanc vero supremam Augustae Reginae voluntatem, lector beneuole, facile ex libro, qui sequentia verba a fronte habet: *Ratio educationis, totiusque rei litterariae per regnum Hungariae, et prouincias eidem adnexas, T. I. §. 124. 131. cognosces.*

Cum

PRAEFATIO.

Cum vero eadem ordinatio non nisi Augusto mense mihi innotuerit, et nouum geographicum compendiolum, quale scholae hae deprecant, ad initia mensis Nouembris, pro inchoando nouo studiorum cursu destinata, elaborari, atque typis edi non potuerit: non dubitavi, capita haec ex Cl. Joannis Seuerini introductione in orbis antiqui et hodierni geographiam Szafzkyanam, quae nunc hoc prelum deseruit, exscribere, variisque notis atque additamentis locupletare. Id autem dedi operam, ut fontes, ex quibus geographia regnorum horum diductius hauriri poterit, genuine indicarem, quod docentibus imprimis non poterit esse ingratum.

Ceterum, in tota descriptione provinciarum, urbium, ac locorum memo-

PRAEFATIO.

---

rabilium, ita versabar, ut verba, quibus laudatus auctor usus est, studiose retinuerim, neque aliqua, Transilvaniam si excipias, immutauerim.

Quae praeterea, qualicunque mea industria sunt adiecta, illa in parenthesis reiiicere volui; ne aberrationes, quas vix effugi, neque Cl. Auctori, neque alteri, quam mihi tribuantur. Optassem, ut mappulas geographicas tales, in quibus loca omnia, quae recensleo, adcurate expressa forent, exquirere potuissem. Sed; cum in effectum in praesens id mihi adducere non licuerit, spemque habeam fore, ut cuiusvis comitatus Hungariae, et provinciarum, quas Slauonia, Croatia, Dalmatia, Gallicia, Lodomeria, atque magnus principatus Transilvaniae, sinu suo

com-

PRAEFATIO.

---

complectuntur, immortalis Augustae et illustris societatis, quae ex illius praescripto rem studiorum, et litterarum in Hungaria dirigit, atlas geographicus Hungaricus proxime adquiretur: maiorem in modum, te, lector beneuole, rogo, ut interea temporis, mappis geographicis, quae haberi possunt, utaris.

Ultimo, magistros studiorum, qui in manuducenda iuuentute ad patriae nostrae, adnexorumque illi regionum notitiam geographicam manuduxerint, adloquor, atque oro, ut errores, qui in genere hoc librorum vix ac ne vix quidem euitari possunt, diligenter annotent, et, si placuerit, mecum communicent, quo editioni libelli, si noua aliquando procuraretur, huic, lima felicius admoueri possit. Modum, quo

PRAEFATIO.

---

auxiliares manus in hoc instituto porrigere, illis, mihiq̃ue, possent, non erit necessum commemorare. Illi, qui munera publica in prouinciolis ac comitatibus sustinent, eo etiam beneuolentiae genere de publico bene merebuntur, si symbolam suam grati liberalesque ad aberrationes expungendas contulerint. Iam, lector beneuole, age diu feliciter, vale. Posonii die 1. Octobr. anno 1777.

COM-

COMPENDIOLVM
REGNORVM
SLAVONIAE, CROATIAE,
ET
DALMATIAE
GEOGRAPHICVM.

---

§. 1.

Illyricum, tempore antiquo, per praecipuas occidentalis, atque orientalis Romani imperii prouincias prorogatum, hodie pro imperii ratione, in Hungaricum, (Venetum), atque Turcicum distinguitur.

§. 2.

Illyricum Hungaricum, a Danubio, vsque ad mare Adriaticum, inter Drauum, Saurum, & Vnnam fluuios extensum, tribus absoluitur

tur regnis, vtpote : Slauonia , Croatia & Dalmatia.

§. 3.

Mare Adriaticum , quo Croatiae & Dalmatiae littora coercentur , Romanis , mare superum , Italis , Golfo di Venetia , dicitur , quod , cum mari Ionio copulatum , maris mediterranei excessus est.

§. 4.

Fluuii maiores , qui Illyricum Hungarorum interfluunt , sequentes numerantur.

- 1.) *Drauis* , die *Drau* , in comitatu Tyrolensi ortus , superius Slauoniae latus substringit , apud Petri Varadinum in Danubium effusus (vno & fere medio milliari infra Eszekinum).
- 2.) *Sauus* , (Sova in antiquis documentis) die *Gau* , ex Carniolia in Danubium , per australem Slauoniae oram decurrit , misceturque , apud Belgradum , Danubio , quem binominem efficit.
- 3.) *Colapis* , die *Kulpa* , ex Croatia trans Sauana , in Sauum apud Sissekum exit.
- 4.) *Unna* , die *Unna* , Croatiae , atque Bosniae definitor , orientale regionis latus claudit , & apud Iestenouam , in Sauum mergitur.
- 5.) *Cbercâ* , die *Serka* , *Drinus* , *Naranna* , *Maracca* , itidem Dalmatiae riuu , in mare Adriaticum effunduntur.

§. 5.

§. 5.

Quod ad naturalem Illyrici Hungarici statum adtinet.

- 1.) Regio, a Drauo amne, ad mare Adriaticum, protracta, pro coeli, solique indole, fertilis est, ea tamen parte, qua pelagus contingit, minus salubris.
- 2.) Ager eius, non minus annibus piscosis, quam montibus, collibusque graminosis, & lignorum feraçibus discretus, frumentum, vinum, oleum, metalla, quae tamen olim a Romanis maiore diligentia, quam hodie fit, colebantur, res item ad victum, & amictum necessarias, affatim profert.
- 3.) Incolae Slauonico orti genere, pro regionum diuersitate, in nationes varias distinguuntur: iisque Hungari, Germani, Venetae, atque Turcae intermiscuntur etiam.
- 4.) Gens Illyrici Hungarici Slauonica (quae primas in regnis his tenet) in quatuor nationes principales dispescitur.
  - (a.) Slauini, qui, cum Serbiis seu Rascianis in vnum coaluere populum, quibusdam permixti Hungaris, Germanisque, Slauoniam incolunt. (a)

(b)

(a) Slauoniam inter Drauum & Saurum positam, fere semper Slauicae originis populi incolebant; Quod ex historia facile potest probari.

- (b.) Croatae, per Croatiam & Slauoniam prorogati (b) Germanorum & Valachorum augentur coloniis.
- (c.) Dalmatae, quorum Vscoci, id est, perfugi, ferum hominum genus, predauici appellati, & Morlachi, hoc est Mauro Valachi (nigri Itali) pars sunt Venetorum, Turcarum, et Albanorum, colonias interfertas habent.
- 5.) Sermo Illyricus, quo nationes Illyricae loquuntur, Slauonicus est; pro ratione tamen dialecti, in Dalmaticum, Croaticum, et Serbicum, seu Rascianicum, diuisus. Iam vero Croatis et Rascianis, Hungaricus ac Germanicus; Dalmatis, Italicus, atque Turcicus; Valachis autem, qui in agro Illyrico confederunt, Valachicus familiaris est.
- 6.) Vestem Croatae et Rasciani, Hungaricam, Dalmatae, Venetam, atque Turcicam; quidam autem genti suae, more antiquo, propriam induunt.
- 7.) Occupantur Illyrici omnes rusticatione, negotiatione, militia, Dalmatae vero nauigatione quoque.

§. 6.

(b) Croatae ex septentrione aduersus Auares euocati, saeculo VII. in regione hac sedes posuerant, quod ex Byzantinis scriptoribus docetur. Balth. Adam. Kercselich in notitia praeliminari de regnis Dalmatiae, Croatiae, Slauoniae (Zagrabiae in sol. 1769.)

§. 6.

Quoad statum civilem, eumque cuilibet regno proprium:

- 1.) Regimen Slauoniae et Croatiae, quod cum Hungarico, atque Stiriacō regimine coniunctum, et augustae domui Austriae iure hereditario concessum est, (c) pro administrationis ratione, bifariam distinguitur 1. Croatico Hungaricum, Croatiae, Slauoniae et Dalmatiae prorex, seu banus (d) regis Hungariae nomine, ad normam legum Hungariae, et Illyrici prouincialium administrat. 2. Croatico Stiriacō regimini, Stiriae, Croatiae militaris littorisque Adriatici, praetor, seu gubernator, adaeque regis Hungariae potestate moderatur.
- 2.) Regimen Dalmatiae, pro diuersitate ditiorum, triplex est, 1. Venetam Dalmatiam praefecti, seu prouisoires, reipublicae Ven-

ne-

(c) Et quidem ad ius primogeniti reuocatum, vi celebris illius sanctionis pragmaticae, quam ordines Slauoniae & Croatiae, iam anno 1713. adeoque, primi inter omnes augustae domus subditos, acceptauerant.

(d) Prisca aetate varia ratione regebantur. Bani interdum principibus regis, qui duces vocabantur, suberant. Solebat vero imprimis alter natu regis filius, Illyrico, prisca aetate praefici. Banus aliquando omnibus tribus his regnis praeficiebatur, & totius Slauoniae banus vocabatur, interdum tres bani, tribus his regnis, dabantur, quod ex historia erit condiscendum.

netorum nomine, administrant. 2. Turcicam Dalmatiam, praetor, seu basia, Turcorum imperatoris auctoritate dirigit. 3. Ragusanae Dalmatiae magistratus cum rectore, qui quolibet mense eligitur, sub regis Hungariae, imperatoris Turcorum, & Venetorum reipublicae clientela, moderatur.

3.) Optimates Croatiae, Slaunoniae & Dalmatiae Hungaricae, in ecclesiasticos (e), magnates (f), nobiles, atque liberos regiosque ciues distincti, eodem, quo Hungari, status iure gaudent.

4.) In comitiis prouincialibus, quae, ex quatuor regnorum ordinibus coguntur, specialia prouinciarum negotia auctoritate deciduntur regia. Ad vniuersalia regnorum

con-

(e) Ecclesiasticorum, in regnis his multos fuisse, testantur, tot tantique episcopatus, qui hucum ibi numerantur. Episcopi vero Illyrici, redditibus & iuribus, episcopis Hungariae longe erant inferiores, quod *Ludovicus Tubero in commentario de temporibus suis Lib. IV. §. 10.* testatur. *Colomannus*, subacta Croatia & Dalmatia, episcopis illa iura concecit, quibus episcopi iam antea in Hungaria gaudebant. *Johann. Lucius de regno Dalmatiae Lib. III cap. 4. in collectione scriptorum rerum Hungaricarum Schwandneri Tom. III. pag. 188.*

(f) Comites olim in Croatia, atque Dalmatia, & multi erant, & potentes, inter quos Breberienfes, Frangepanii & Zrinii inprimis inclaruerunt. Recentiori aetate Erdödi, Draskovichii, Keglevichii, & alii, se insignes reddiderunt.

coniunctorum, quae in Hungaria haberi solent, comitia, ordines Illyrici, per delegatos, comparent. (g)

- 5.) Iustitiam administrandi ratio, eadem est in Slavonia, et Croatia banali, quae in Hungaria. 1. Forum namque primum est, partim in ciuitatibus liberis; a quo causae ad magistrum tabernicorum, prouocantur; partim in ciuitatibus, a quibus causarum ab tabulam banalem prouocatio lege antiqua conceditur. 2. Forum banale, cui banus regia praeest auctoritate, transmissas ex comitatibus, aliasque causas grauiores, statim examinat tempore; easque interdum adcuratoris reuisionis causa, Pestinum, ad regiam, et inde, ad septemuiralem transmittit tabulam. Breuiter: in Slavonia imprimis est tabula banalis, iudiciaria, et sedria, hoc est, sedes iudiciaria comitatus. (Anno 1767. augusta regina excelsum consilium regium in Illyrico suo condidit, quod, ea potestate est praeditum, qua excelsum

---

(g) In decretis regum Hungariae ea, quae regna haec concernunt, etiam concludi solent. Habentur tamen peculiaria etiam decreta, quae regna haec concernunt. In corpore certe iuris Hungarici P. I. p. 366. decretum seu constitutiones, in congregatione generali vniuersitatis dominorum & nobilium regni Slavoniae anni 1538. deprehenduntur. Comitibus anni 1764. qui ex parte ordinum Slavoniae & Croatiae interfuerint, ex actis comitii huius patet.

celsum consilium regium Hungaricum ab anno 1723. pollet. Anno 1779. sublatum est.

6.) Reditus regionis, qui ex tributo (b) vectigali, commerciis rerum, et rei agrariae, atque pecuariae procuratione, emanant, inter Hungariae regem, Venetos, Turcos, ac Ragusanos, pro rata ditionum parte, diuiduntur.

7.) Vires Illyrici Hungariae, bello Bauarico anno 1742. maxime sunt cognitae. Ez sola namque Croatia, amplius quinquaginta, ex Slauonia, propemodum viginti prouincialium millia, lege regni, ad arma cogebantur. Ceterum, milites praesidarii vulgo Haramiae vocantur.

8.) Religio Romano Catholica, ab archiepiscopis tribus, et pluribus episcopis regitur, quorum, complures inter Hungaros, solum titulum, absque beneficio, usurpant. (i) Orientalis Graeci ritus ecclesia ab vno archiepiscopo, et episcopis aliquot, per Illyri-

---

(b) Species tributi olim fuere in regno Slauoniae, marturinae, quae idem videntur denotasse, quod apud Hungaros lucrum camerae. Colligitur id ex Alberti regis decreto art. 7.

(i) Horum historiam erudite conscriptam ex parte dedit celeb. Daniel Farlat in *Illyrici sacri T. III. (Venetiis 1765. in fol. & tom. IV. ibidem 1765)* Nomina episcopatum horum addisci etiam possunt, ex subscriptionibus, quae, ad calcem decretorum, & priuilegiorum regiorum deprehendi solent. Vid. decreta anni 1741. 1751. & 1764.

lyricum, et partes Hungariae propagatur (k).
Monasteria Graeci ritus Calugyerorum nominari solent. (l)

g.) Litterarum, si Zagrabienſe gymnaſium academicum, et ſcholam Carlouicenſem (m) exemeriſ, non magna eſt in gente tri-

(k) Orientales Graeci ritus epiſcopi, alii vniti ſunt, alii vero non vniti, ſeu diſſidentes. Ad hoſ referuntur, metropolita ſeu archiepiſcopuſ, Carlouicii in Sirmio ſedem habens, Teimeſuarienſiſ, Verſchecienſiſ, Aradienſiſ, Budenſiſ, Bacſienſiſ, ſeu Neoplantenſiſ Paeratienſiſ, & Caroloſtadienſiſ, quorum iura & obligationeſ, auguſta regina anno 1777. libro ſequentem titulum exhibente, euulgari curauit: Regulament, wornach ſich in Folge der geſchöpfteſten höchſten Reſolutionen, wie auch deſſen waſ bey dem im Jahre 1769. ſürgewefeſenen Illyriſchen Nationſcongreß, dann, deaen im Jahre 1774. und 1766. zu Carlouitz abgehaltenen nicht ünirten biſchöflichen Synoden gemeinſchaftlich behandelt, und mit kaiſerlichen königlichen Beangenehmigung berichtigt worden &c.

(l) Plurima monaſteria ſunt in Sirmienſi prouincia, inſtituta Baſilii ſequuntur, monachi victum ſibi parare mererique debent.

(m) Errauit hic auctor. Anno 1748. quo introductio eiſ in orbis hodierni geographiam prima vice eſt impreſſa, parum forte in Illyrico ſtudia curabantur. Nunc, ſcholae triuigaleſ, ſeu nationaleſ, paſſim deprehenduntur; normaleſ, auguſtae reginae providentia etiam introducuntur, gymnaſia vero Poſegana, Varadienſi, & Eſzekienſi in urbibuſ dantur, academia vero regia Zagrabii. Nunquam certe in Illyrico viri eruditi deſiderabantur. Car-

tripartita cura: tametsi quidem earum pretium ac eximia Croatarum ingenia et Serbiorum in instaurandis scholis, conatus arduus luculenter indicent (n). Vt ciuibus (maiolem) litterarum gustum faceret Matthias Antonius Relkouich, grammaticam Slauonico Germanicam anno 1767. vulgauit, et Vitus Doffen, lingua patria, opusculum de virtutibus.

10.) Insignia trium Illyrici regnorum sunt sequentia: Slauonia, vertagos tres, in campo argenteo; (o) Croatia, insertos campo ar-

louiczii, in primis elementis liberi instituuntur, per praeceptores, quos metropolita, ibidem sustentat. Neoplantae quoque, & Teinesvarini, schola similis prostat.

(n) Olim ex Slauonia viri eruditi complures prodierunt, quod imprimis Joannis Vitézii, Jani Pannonii, Felicis Ragusini, Ludouici Tubero, Georgii Draskovics, Andreae Dudichii, & aliorum exemplo, doceri potest.

(o) Errasse auctorem, & ante eundem, Carolum du Fresne in Illyrico nouo & veteri cap. III. pag. 65. notauit iam Carolus Palma in specimine heraldicae regni Hungariae pag. 60. Anno 1496. Wladislaus II. rex insignia Slauoniae noua contulit, & quibus antea regnum hoc est usum, exponit in privilegio, ex quo sequentia hic adducere placet: *quamuis illud regnum nostrum Slauoniae, ab antiquo, habuerit, pro armorum insigni, vnum mardurem, & bis armis, vsque praesentiarum semper usum fuerit, eiusdem vniuersitas vniuersaliter usa exstiterit: tamen, propter certas causas & rationes, cuperent iidem regnicolae hoc*

argenteo viginti clathroa rubros; Dalmatia, tria leonum capita aurea, eaque in triquetro super campo coeruleo posita continent. (p)

11) Monetae species valorque ex Hungarorum, Venetorum, Turcorum, atque Ra-

B 2

gu-

armorum insigne, per nostram majestatem renouari, & sibi de nouo, ad perpetuam memoriam renouatam condonari. Paucis interiectis ita rex pergit: haec arma (videlicet in vno scuto triangulari duo flumina superius denominata Sauus & Draus) per transversum directe depicta, in eorumque medio superfluitio campo scilicet penitus rubicundo, praedictum mardurem antiquum eorum insigne coloris naturalis & proprii; reliqui autem duo campi eiusdem scuti, duas partes exteriores praedictorum fluminum occupant, sunt penitus colore depicti coelestino, in quorum superiore, unam stellam, quod propter continuas bellicas exercitationes, in quibus praefatum regnum nostrum Slavoniae, & eiusdem incolae, aduersum praedictos Turcas continuo agitantur, sidus martis volumus appellare: praeterea, super scutum, galeam unam, in vero colore, propriaque figura, variis floribus, velut vento agitatae, uniuersum gyrum eiusdem galeae atque scuti, totamque armorum descriptionem, pulchra diuersitate ambientibus &c. apud Carolum Palma in heraldicae regni Hungariae specimine pag. 59. seq. & Balthas. Adami Kercselich in prael. notit. de regnis Dalmatiae Croatiae, Slavoniae &c. (Zagrabiae 1769.) pag. 301. seq.

(p) Carolus Palma in Abhandlung von den Titeln und Wappen, welche Maria Theresia als apostolische Königin von Ungarn führt, §. 3. vbi tamen non ostendit, quae, qualia, & quando, insignia haec Dalmatia & Croatia acceperit.

gusanorum numinis, cuiuslibet quippe ditio-
ni propriis, cognoscuntur.

12.) Regnat in Illyrico Hungariae:

- 1.) MARIA THERESIA regina Hungariae
etc. cuius (Illyrici) partem, in Dal-
matia, senatus Venetus, Turcorum im-
perator, & Ragusana respublica, tenent.
- 2.) Praeest provinciis, potestate reginae
Hungariae, FRANCISCVS comes de
NADASD, prorex, seu Croatiae, Dal-
matiae & Slauoniae banus.

§. 7.

SLAVONIA (Slauonia) das Königreich
Slavonien, (q) Tót Ország, Slowenska
Deme, inter Drauum et Sauum, amnes, ab
ortu Danubio; ab occasu, agro Carnioliae
definita. Vocabatur olim Pannonia inter-
amnenlis, item Sauia, quae, accepto, aeta-
te media, a Slauinis accolis, cognomine, pri-
mum quidem in superiorem et inferiorem, dein-
de vtraque, in banalem, ac militarem diuisa est.

§. 8.

(q) In antiquis diplomatibus iam regnum vo-
catur, titulo tamen regis Slauoniae reges nostri,
ante Ferdinandum I. vix sunt vsi. Regni Slauo-
niae mentio occurrit in decretis regum Hungariae
1403. §. 1. 2. par. 154. 1454., 9. 1464., 1. in pri-
mis 1471., 6. in quo omnia tria regna Dalmatia,
Croatia & Slauonia expresse nominantur.

§. 8.

SLAVONIA INFERIOR, a Danubio ad Croatiam, per orientalem regionis plagam porrecta, & anno 1746. indultu MARIAE THERESIAE augustae, Hungariae regno de-novo adunata, a Serbiis, seu Rascianis, Croatis, atque Valachis, et paucis Germanorum ac Hungarorum coloniis, inhabitatur, pro administrationis ratione, in banalem, ac militarem subdivisa (olim Possëga, Valco et Sirmium, tres comitatus Slauoniae ad Hungariam referebantur. (r)

§. 9.

Banalis Slauonia anno 1746. in comitatus III. distincta est, comitatus Valponensis, seu Valkouienſis agro, inter reliquorum tractus, distributo.

I. VERÖTZENSIS, VEROVITIENSIS COMITATUS, Veröcze Vármegye, die Beröwitzer Gespannschaft, cum potiore VALPONENSIS comitatus tractu copulatus, aquilonare Slauoniae latus, iuxta Drauum amnem, occupat. Ad ditionem eius pertinent oppida sequentia:

B 3

I.

(r) Quod luculente docetur ex decret. anni 1477. art. 7. & 1493. art. 15. Samuel Timon in imagine Hungariae nouae cap. II. pag. 19. seq. in primis celeb. Georgius Pray in diatribe in dissert. historico critica de S. Ladislao Hungariae rege. (Posonii 1777. pag. 79. sequent.)

- 1.) *Veröcze, Verowica, Verowiticzo, Verucia*, propugnaculum quondam permunitum, & propter comitatus denominationem, Banfforumque sedem, insigne, hodie oppidum est apertum ad Drauum, in Croatiae finibus conventu P. P. Franciscanorum prouinciae S. Ladislai Slauoniae memorandum.
- 2.) *Vukin, Vutsin, Vuchin*, dynastiae cognominis caput, in mediterranea recedit.
- 3.) *Orowicza, Orabowicza*, dynastiae adaeque prima, inde ad Drauum redit.
- 4.) *Valpo, Valpo-Vár*, castrum munitum, a quo comitatus Valponensis, iam cum Veröczeni vnitus, nomen traxit, prope ad Drauum sedet, conuentu Franciscanorum, & equestris militiae domicilio, notum.
- 5.) *Nassits, Nassiczia*, dynastia gentis Piafceuichianae, intus in mediterraneis.
- 6.) *Eszek, Eszekinum*, oppidum amplum, idque prope ad Draui & Danubii confluentes, validis propugnaculis communitum, comitatus Veröczeni caput est, propter pontes, super paludibus longe lateque diffusis, stratos (s), ob sedem supremae praefecturae militaris, cameram iurisdictionis, &
con-

(s) Illos Turca ann. 1566. opera 20000. Christianorum communiuerat. Anno 1664. heros ille incomparabilis Nicolaus Zrinyi, eos incenderat & destruxerat: barbarus tamen Christianos mox undique compulerat, qui, multo labore, illos iterum, intra breue tempus, restituere debebant. Rediit Eszekinum ad legitimum regem suum anno 1687.

conuentum prouincialem, cum primis memorandum. (Salis quoque depositorium hic habetur, atque gymnasium pro studiosa iuuentute.)

- 7.) *Erdöd*, Erdödium castrum cum *Szarvas*, et *Kolovár* dynastiis, Drauo amni adiacet, propter titulos et insignia inclutae gentis Palfianae, quae isthinc accepit, et cui obsequitur, cum primis nobile.
- 8.) *Dakya*, Dail, dynastiae, quae ad archiepiscopum Carluiczensem (Graeci ritus) pertinet, prima est.
- 9.) *Diakovár*, Diakouárum, castrum et dynastia sedesque episcopi Bosnensis (t), ad Vukam amnem. Vicinum illi fuit olim oppidum, et arx *Gara* (u), a qua familia Garaiana est denominata.
- 10.) Supremus in hac prouincia comes est GEORGIUS NITZKY de eadem.

II. SIRMIENSIS comitatus, ducatus olim (x) Sirmia (Szerem Vármegye,) die Sirmier *Gespannschaft*, inter Danubium & Saurum confluentes, ad ortum immersus, desinit in cuneum. In tractu ejus sunt:

B 4

1.)

(t) Et simul Sirmientis: Ornat prouinciam hanc sacram nunc MATTHAEVS FRANCISCVS KERTIZA. Pertinet vero ad sepiscopatum hunc dynastia in primis Diakovár.

(u) In qua Sigismundus rex, aliquot hebdomadarum intervallo, sub custodia, detinebatur, donec interuentu Garaiorum, cum proceribus in gratiam rediisset.

- 1.) *Valko-Vár*, Vukouár, Vukouarinum, munitio quondam insignis, inter propugnacula Slauoniae relata, hodie est oppidum inerme, Drauo fluuio adpositum, et Bodrogiensi obiectum comitatui, in iuribus comitum Elsz.
- 2.) *Csernigrad*, seu *Tarka-Vára*, castrì muniti vestigia ostendit, in eadem-Draui ora, ad dextram.
- 3.) *Illok, Vjlak, Vjlakum* oppidum, cum arce colli edito imposita, comitatus primum, atque tumulo Ioannis Capistrani (y) clarum, olim in ducum huius nominis, hodie in principum Odeschalchi potestate est. (z)

4.)

(x) Laurentius ab Ujlak, ad quem maxima olim comitatus hujus pars pertinebat, ducem quidem se scribebat, sed vix Sirmiensem. In Epitaphio, quod in arcis templo adhuc anno 1718. prostabat, *dux ab Ujlak*, vocari dicitur. *Auctor topographiae magni regni Hungariae pag. 247.* Ceterum, Graecis ritus homines, habent in comitatu hoc multa claustra antiqua. Comitatus vero vino, in primis Sirmienti abundat, quod saec. XV. omnibus Hungaricis adhuc anteponebatur.

(y) Qui hic, post conseruatum Belgradum, anno 1456. die 26. Octobr. obiit. Ab eo denominationem habet prouincia S. Joan. a Capistrano, antea Bosna argentina denominata ordinis minorum regularis obseruantiae, quam P. Emericus Pauich a Buda libro *integro Budae 1767. euulgato in folio descripsit.*

(z) Contulit genti huic dynastiam hanc amplissimam, Leopoldus imperator. *Nicolaus Istuanffius nominat Lib. III. pag. 35.* oppidum hoc totius Sirmii caput.

- 4.) *Bakmonostra*, Banostra, sedes olim episcopi Sirmienfis celebris, hodie vix vestigia primaevae retinet dignitatis.
- 5.) *Kamenicz*, Kamanicz, Kamanich, oppidum mediocre, olim, quam hodie, multo nobilius.
- 6.) *Irik*, Eriku, oppidum aliquanto intervallo a Drauo in mediterranea remotum.
- 7.) *Szalankemen*, Zalankemen, oppidum victoria Christianorum anno 1691. bello Turcico illustratum, Tibisci & Danubii confluentibus, obiectum est. (a)
- 8.) *Semlin*, Zemlin, Semlinum, castrum ad Savi & Danubii confluentes, Belgrado obiacet, in possessione comitum Schönborn, visitandis mercibus, & contagione suspectis, destinatum. (b)
- 9.) *Karom*, oppidum olim non ignobile, unde familia Sirmienfis, alias Szulyovszky, traxit denominationem.
- 10.) Prouinciae huius nostra aetate supremus comes est FRANCISCVS de PAVLA comes BALASSA de Balassa Gyarmath.

B 5

III.

(a) Reportauerat hic, de barbaro anno 1691. insignem victoriam Ludouicus marchio Badensis.

(b) Anno 1717. illud christiani barbaro eripuerunt. In castro, quod hic olim erat, heros ille incomparabilis Joannes Huniades, anno 1456. die 22. Julii, Belgrado conseruato, decessit. M. Thurocz in Chron. p. IV. cap. 56. Aeneas Syluius in Bohemiae hist. cap. 67.

III. POSSEGANVS, POSSEGIENSIS comitatus, Possagai Vármegye, die Possagaier Gespanschaft, australem regionis oram, in medio regionis tenet. Ditioni eius adnumerata sunt:

- 1.) *Kuttjeno*, Kutiena, abbatia de Gotho, dives in iuribus Posslegani collegii, quod Iesuitarum erat, magis in mediterranea abit.
- 2.) *Pleternicza*, Platernicza, dynastiae cognominis prima, infra est, domo militari instructa.
- 3.) *Posség*, *Posséga*, vrbs libera atque regia, collegio Franciscanorum, conuentu, & episcopi Zagrabienfis consistorio memorabilis, loco fertili in mediterraneis ad Orlouam iacet, estque comitatus huius nominis caput. (Herba Nicotiana, quae hic in copia crescit, in pretio est. Arx eius vetusta in monte deserta est. Habebat etiam collegium Iesuitarum cum scholis; gymnasium hic est non incelebre.)
- 4.) *Csernek*, *Csernekia*, & ipsa dynastiae suae prima, infra est. Vnde familia Dessewffi; quae olim notabilia bona, in comitatu hoc habebat, axioma accepit. (c)

5.)

(c) Fuerant ex gente hac, olim, aliquot supremi comites comitatus Posslegani, & Ludouico II. quidem regnante Joannes, ante eundem vero Franciscus. *Palma in specimine heraldicae regni Hungariae pag. 26.*

- 5.) *Presztowecz*, *Bresztovecz*, dynastiae prima iuribus *Trenkianis* olim accensebatur.
- 6.) *Velika*, et *Pakratz*, totidem ditionum capita, ejusdem sunt ditionis, Haec, sede episcopi Graeci ritus orientalium, domibus militaribus, et thermis, quae debilitati nervorum mederi perhibentur, est insignis, (habet tamen etiam Romano catholicum parochum.)
- 7.) *Siratsch*, *Szirach*, et *Podborje* dynastiae duae dominationi excelsae camerae subsunt.
- 8.) *Cuttna*, *Kuttina*, extrema ad occasum dynastia, ditionis comitum ab *Erdöd*.

(*Possegae* olim vicinia fuit *Robacia* arx, quae iuris fuit *Laurentii Ujlakii* ducis.) (d)

- 9.) *Supremi comitis* hodierno tempore ornatus est dignitate, comes **ANTONIVS IANKOVICH**, de *Daruvár*.

§. 10.

SLAVONIA militaris, quae a praetore exercitus Illyrici administratur, limitaneum regionis agrum, cum primis ad Danubium atque *Saum* occupat, in praefecturas duas, seu, ut alii malunt, in tres legiones, *Gradiscanam* utpote, *Brodensem*, et *Sirmiensem* distincta.

I. PRAE-

(d) De qua *Nicolaus Istvanffius* *hisor. Lib. III.* pag. 36.

I. PRAEFECTVRA CONFINIORUM, Danubii et Savi superior, partem Veröczensem, partem Sirmiensem comitatus attingit, per oram vtriusque fluminis, cum munitio- nibus ac legione Sirmienfi, prolata. In qua

1.) *Eszek*, Eszekinum, munimentum validum oppidis militaribus, propter praesidium, et supremum legionum, quae pro finibus re- gni excubant, imperium adnumeratum est.

2.) *Peter-Vara*, Peterwardein, Petri Varadi- num, munimentum validum, Albae Grae- corum obiectum, et reportata de Turcis an- no 1716. victoria Christianorum, nobili- tatum, Danubio adhaeret. In cuius tractu legio peditum Sirmienfis, seu Petro Va- radiensis, collocata est. (e)

3.) *Carlovitz*, Carloviczium oppidum militare amplum, in quo archiepiscopus Slauoniae Graeci ritus sedem habet, pace anno 1699. cum Turcis inita, et vino rubello cum primis celebratur.

4.)

(e) Olim oppidum non valde notum erat, arx tamen in monte posita, celebre nomen habebat. *Nicolaus Istuanffius Lib. III. pag. 34.* Olim e re- gione illius agger Romanus (*Römer Schanz* dictus) qui cum fossa profunda ad Tibiscum vsque, septem circiter horarum itinere porrigitur, prostabat, & in li- mine prope Danubium, munimentum habebat. *Auctor topographiae magni regni Hungariae p. 253.*

- 4.) *Mitrovitz*, *Demitrovitz* oppidum militare, quod inter rudera *Sirni* excitatum est, ad flexum *Savi* fluminis dinergit.

II. FRAEECTVRA CONFINIORVM. *Savi* inferior, inter *Poffeganum* comitatum, et *Saum* fluuium, vsque ad *Croatiam*, cum munitionibus, ac duabus legionibus, *Brodenfi* scilicet, et *Gradiscana*, prorogatur, *Bosniae* obiecta.

- 1.) *Ratscha*, *Ratzka*, munitio ad *Savi* et *Drinae* confluentes posita, *Serui*ae subiacet.
- 2.) *Brod*, *Broda*, *Brodium*, munitio parua, tutandis tamen in *Sauo* amne nauigijs peropportuna, ad laenam recedit, adpellationem legioni peditum *Brodenfi*, quae hoc in tractu excubat, mutuata.
- 3.) *Vinkovcza*, *Vinkovcza*, sedem tribuno militum, legionis *Brodenfis* praebet, sita ad amnem *Bosutam*.
- 4.) *Gradisck*, *Gradisca*, vrbs munita et copiosa, eaque, in *Slauonicam* et *Croaticam* diuisa, *Sauo* flumini adposita est, cum legione peditum *Gradiscanorum* limitanea.

§. II.

SLAVONIA superior, quae inde vsque ad *Stiriae* fines excurrit, in *Croatarum* transit ditionem: iamque *Croatiae* constituit regionem *Cis-Sauanam*. Inhabitur ea, a *Croatis*, quibusdam *Rascianis*, *Graecis*, et *Valachis*. Pro-

ce-

ceres regni, vel Hungarici sunt generis, vel eiusdem cum Hungaris moris. Quorum indolem complures inter Croatas viri nobiles imitantur.

§. 12.

CROATIA, Croatien, Horváth Ország, a Drauo amne, ad mare Adriaticum, inter Slauoniam, atque Bosniam, in ortu Stiriam, item et Carnioliam, in occasu, per Pannoniae interamnensis, ac Illyrici partem protracta, trifariam diuiditur, et quidem.

- 1.) Pro situs ratione, in Croatiam Cis-Sauanam, et Trans-Sauanam.
- 2.) Pro Imperii diuersitate: in Croatiam Hungaricam, et Turcicam.
- 3.) Pro administrationis modo, in Croatiam banalem, et militarem.

§. 13.

CROATIA CIS-SAVANA, quae et Slauonia superior, in occasum, Stiriam versus retrusa, et in banalem, atque militarem distincta, comitatibus III. et praefectura militari I. absoluitur.

I. VARASDIENSIS comitatus, Varasdiai Vármegye, die Warasdiner Gespannschaft, in Stiriae et Hungariae confinio, ad occasum et septentrionem conuertitur, in duos tractus, Zagorianum scilicet, et campestre, processus vero quatuor, vtpote Varasdinensem,

fem, Vinicensem, et Zagorianum superiorem, atque inferiorem divisus. (Fluvii praecipui comitatum perfluentes sunt, Draus, Bednia, Plitricza, Krapina, Horvatzka, Taborfszko, cet. Vina celebriora fundunt promontoria, Vincensia, et Toplicensia. Zagoriana pars abundat lignis, foeno, pascuis, butyro, melle, pecoribus et pecudibus, tritico, quod hic est praestantius, quam alibi. Dantur etiam in comitatu hoc thermae, Krapinenses, quae celebres sunt, Szutniskenses neglectae, et Toplicenses.) (ee)

- 1.) *Vinitza*, Vineae, castrum olim erat, hodie oppidum, non procul a Drauo, in Stiriae collimitio, vino clarum.
- 2.) *Varasdin*, Varasdinum, quod et Varadinum minus, vrbs libera regia, et caastro propugnacalisque communita (f) consilio

---

(ee) Quarum praestantiam *Joan Leopold Payer* medicinae Doctor peculiari *Dissertatione* anno 1709 edita ostendit. *Kercselich* in *notitia praelimin.* de regnis Dalmatiae &c. pag. 450.

(f) Iura liberarum regiarumque civitatum ab Andrea II. rege Hungariae accepisse perhibetur. Bela IV. multis aedificiis illam auxit. In vrbe Jesuitae erant, adsunt adhuc Franciscani, qui ibi monasterium, Capucini vero aliud in suburbio habent. Arcem elegantem vrbi vicinam, & versus meridiem positam, illustris familia Erdödiana inter sua heredia refert, quam, cum honoribus supremi perpetuique comitis, a regibus Hungariae, est consecuta. Pertinet ad arcem pars suburbii & multi pagi vicini. *Kercselich* I. cit. p. 450.

filio item regio, in regnis Dalmatiae, Croatiae et Slavoniae, conuentu Franciscanorum, collegioque et Vrsularum monasterio (ac gymnasio) ornata. Anno 1776. fatali incendio, tota vrbs, aliquot domos, si excipias, in cineres est conuersa. Propterea consilium regium Zagrabiam est translatum. Anno 1779. sublatum (Banae quoque tabula hic ab anno 1750. celebratur, iterum tamen Zagrabiam rediit) Drauo amne adluitur. Haud procul sunt thermae.

- 3.) *Kneginecz*, veterum celebre *Kheene*, in quo Andreas II. rex captiuus detinebatur. (g)
- 4.) *Klanecz*, *Klanecz*, arx oppido cognomini imminens, comitum ab Erdöd conditorio clara est, in limite Stiriae (arx est in monte Cászarvár, Czézarvár dicto, prope Stiriam. In oppido frequentes nundinae habentur, regia tricesima, et conuentus Franciscanorum reformatorum prouinciae Croatiae, et Carnioliae.)
- 5.) *Krapina*, oppidum, cum iuris Keglevichiani castro. Hinc egressos fuisse olim Csechum (Russum) et Lechum scribunt nonnulli. Habetur quoque hic conuentus Franciscanorum prouinciae Slavoniae S. Ladislai.

6.)

(g) Quod ipse rex diplomate apud Kercselich. I. cit. pag. 188. ostendit.

- 6.) *Turopole*, *Turopolia*, campus, a Sauo ad mare Adriaticum procurrit, hospitio virorum illustrium nobilis.
- 7.) *Toplicza*, arx (gg) et dynastia, thermis, *Stefianecz*, castellum, herba *Voiches*, purgandis ligneis, *flanneisque* vasis idonea; *Trakostein* (*Trakostyán*) arx titulo comitum *Draskovicz* celebris etc. (Notari adhuc merentur.
- 8.) *Lepoglava*, vbi est monasterium eremitarum a S. Paulo denominatorum, quod princeps est in Croatia. Sepultus ibidem est Ioh. Coruinus filius naturalis Matthiae regis, dux Croatiae, Dalmatiae, et Slavoniae, anno 1504. extinctus.
- 9.) Castellum *Zajezda*, in processu Zagoriano inferiori, a quo axioma traxit illustris gens *Patachichiana*.
- 10.) *Nagy-Thabor*, *Taborfzko*, castellum *Ratakianum*. (b)

II. CRISIENSIS comitatus, *Crisiai*, *Körös-Vármegye*, die *Kreuz-Gespannschaft*, in Slav-

VO-

(gg) Ordo Cisterciensium primum in Hungaricis ditionibus hic locum consecutus esse dicitur, & quidem anno 1135.

(b) Inclauerat ex *Rattakiana* Familia inprimis *Georgius Rattkay* de *Nagy Thábor*, lector & canonicus *Zagrabiensis*, qui, memoriam regum & banorum regnorum *Dalmatiae*, *Croatiae*, & *Slavoniae*, saeculo superiori edidit.

voniae iacet finibus. (septentrionem versus, a Drauo, comitatu Szaladiensi separatur; ab oriente, Varasdinenfi praefectura et comitatu Posségano; a meridie et occidente, Zagrabiensi comitatu. Fuit multis saeculis cum Zagrabiensi coniunctus: anno tamen 1756. separatus est, et peculiarem accepit comitem Ludovicum Patachich de Zajezda. Comitatus ipse in duos processus diuiditur, Caprocensem videlicet, et Crisensem. Ille incipit a Toplicza et ad Drauum protenditur, hic amplior est.) Vbi

- 1.) *Creutz*, Krisevczi, Körös - Várfelhely, Crisium, ciuitas libera, regia, munita, multis privilegiis insignita, propter urbis positum, in superiorem, atque inferiorem distinguitur. (Olim diuersos magistratus habuit; augusta regina tamen utramque partem sub vnum eundemque magistratum reuocauit. Datur hic conuentus Paullinorum, domus publica comitatus Crisensis, in qua conuentus habentur, aedesque praefecti militaris. Habet episcopum Graeciritus vnitum, qui antea Szvidnicensis vocabatur. Hodiernus episcopus BASILIVS BOSIKOVITS vocatur, qui simul fuit abbas monasterii S. Pulcheriae in vrbe hac Crisensi, posteriorem tamen dignitatem anno 1777. Iosaphato Basztasich cessit.)

- 2.) *Kaproncza*, vrbs libera, atque regia, in planitie egregie munita, cum castro vetere, (Habet praesidium militare, parochiale templum, conuentum Franciscanorum, domum praetoriam. Subest quoad causas, quae adpellatae vocantur, cum priori, personalis praesentiae regiae locumtenenti.)
- 3.) *Kralowa Welika*, regia magna, vrbs imperante Mauritio in Pannonia Sauia, Clara, & Magnana cognominata, hodie oppidum est in Slauoniae collimitio prope ad Valachiae minoris agrum. (Olim quoque celebra fuere.
- 4.) *Nagy-Kemlek*, vulgo Kalnik in altissimo monte situm castrum, Sigismundi imperatoris, & vxoris eius Barbarae domicilio, Kraliewszka Palacha, h. e. palatium regium, clarum.
- 5.) *Kis-Kemlek*, vulgo Reka, in ruderibus, cum oppido vicino, quod, in templo parochiali, Coruiniana insignia conseruare dicitur.
- 6.) In primis notari meretur districtus & dynastia *Monofzlo*, Moszlovina, latine montis Claudii, sine dubio, a castro vetusto hanc denominationem trahens. Vocatur alias comitatus, & comites Erdödi montis Claudii, & comitatus Varasdiensis, supremos se comites scribunt. Pertinent ad dynastiam hanc 27. possessiones, quarum incolae latino ritu Catholico plurimi Deum

colunt, aliqui graeco. Vinum montis huius est celebre. (i)

7.) In dynastia hac olim prostabat arx *Ielen*: siue *Ceruus*, a qua aliqui gentilitia insignia gentis Erdödianae deriuant. (k)

III. ZAGRABIENSIS comitatus, Zagra-
biai Varmegye, die Zagraber Gespanschaft,
a Slanonia, ad Marchiam Vindorum, aduer-
so Sauo amne, porrigitur, in 7. diuisus pro-
cessus. (Amplissimus hic est comitatus, a flu-
uio Lonja, vsque ad mare Adriaticum, hodie
ad 30. fere milliaria protensus. Coërcetur a
septentrione Varadiensi & Crisiensi, ab ortu
peraeque Crisiensi; a meridie, Carolostadiensi,
provinciis; ab occidente, mari Adriatico. Di-
viditur in septem magnos processus, videlicet.

(a) *Selinensem*, qui intra Varasdinensis &
Crisiensis comitatus limites est.

(b) *Zagrabiensem*, qui ab amne Sutla, ad Sty-
riam vsque, excurrit, & a Zagrabiae me-
tropoli denominatur.

(c) *Podgoriensem*, seu *Submontanum*, trans
Saurum limitibus Styriae, Carnioliaeque

VS-

(i) Maximilianus II. imperator totam hanc dyna-
stiam Thomae Erdödy, heroi incomparabili contu-
lisse dicitur. *Kaprinai in historia diplomatica tempo-
ribus Mathiae I. R. P. II pag. 247. Istuanffius tamen
hist. Lib. XXV. pag. 596. arcem Monoszlo, here-
ditariam auitamque Petri huius vocat.*

(k) Plura loca comitatus huius exponit *Kercselich*
loc. cit. pag. 452.

vsque Caroloftadiensem , capitaneatum excurrentem.

(d) *Trans Sauanum*, qui a septentrione Savum habet, & aliis fluviis circumdatur, quibus aggeres opponit, vt se aduersus exundationes tueri possit.

(e) *Post Sauanum*, recentius constitutum, Varasdinensi & Crisiensi comitatibus vicinum. Vterque processus vineis caret; agros fertiles provinciales colunt diligenter & pascua praestantissima habent. Abundat etiam incolis, adeo, vt in aliqua domo 30. & aliquot personae deprehendantur. Plerique omnes vero, labore, & industria sunt commendabiles.

(f) *Trans Colapianum*, trans Colapim fluuium quaerendum.

(g) *Maritimum*, ad mare Adriaticum pertingentem: fluuii maiores, per comitatum hunc decurrentes, sunt, Sauus & Colapis, minores, Sutla, Lufznicza, Krapina, Lonja, Kupehina, Reka, Odra, Buna, Lomnicza, Szepehina, Bregana. Abundat frumento, ligno, pascuis, & varii generis mineris. Incolae fere omnes sunt Romano-Catholici, Graeci ritus aliquot tantum coetus hic habentur.) Ejus sunt.

1.) *Iwanicz*, Ibanicz, Iwaniczium, munimentum validum, prope ad Crisum; olim pro-

regi Slauoniae sedem exhibebat. (Adde oppidum *Szamobor*, quod arcem in monticulo habet. Immunitates egregias acceperat a Colomanno rege Galliciae, & fratre eius Bela IV.) (l)

2.) *Verbowetz*, *Berhowecz*, seu *Szweta Goricza*, oppidum mediocre, loco montoso positum esse videtur.

3.) *Chasma*, *Tsasma*, oppidum, hodie tenue, olim terrae *Chehmae* primum, & sacerdotum canonicorum collegio, quod *Zagrabiam* translatum est, nobile. (m)

4.) *Zagrab*, *Agram*, *Zagrabia* (mons Graecensis *Zagrabienfis*) urbs episcopalis, regiis atque liberis urbibus adnumeranda, metropolis Slauoniae totius (in amoeno monticulo, Graeci olim vocato, (academia:) ab anno 1671.) capitulo, (tabulario urbis, comitatus, & totius regni) multisque aliis memoranda nominibus, sinistram versus remota, Saeculo anni adfidet (Anno 1776. confilio regio, quod in Illyrico erat, domicilium

---

(l) Vide illas apud *Kercselich l. cit. pag. 453.* facta oppidi & dominos, quos prisca, recentiorique aetate habebat, idem *Kercselich p. 457.* enumerat.

(m) *Colomannus*, rex Galliciae, & totius Slauoniae dux, accepto in praelio, cum Tartaris anno 1242. commisso, vulnere, mortuus, hic in monasterio praedicatorum tumulo illatus est.

lium in vrbe hac est adsignatum (n). Hodie in duas partes vrbs ipsa per fluminiolum dirimitur, quarum vna, regia, siue superior, incolis Gorny - Váras, quibusdam, mons Graecus, altera capitularis, seu inferior, incolis Dolny - Váras, seu Kapurum dicitur. Positus vrbis est amoenus, solum habet fertile, portas maiores tres, quartam parvam. In medio foro templum est S. Marco dicatum, ad cuius latus vnum, est claustrum monialium, ad aliud erat Iesuitarum collegium, ad tertium Capucinarum conuentus. Habet et academiam regiam, seminarium pro educanda iuuentute, Frangepanianum a S. Iosepho compellatum. Suburbia etiam sat ampla habet, & in illis xenodochium, aedesque sacras S. Saluatori, Margarethae, & Ioanni Nepomuceno dicatas. Typographia eius antiquissima flammis est absumta, anno 1769, venerab. capitulum nouam iterum erexit (nn). Cives omnes sunt Romano-Catholici,

C 4

lici,

(n) Episcopatum hunc S. Ladislaus rex Hungariae fundauit; quod reuerendissimus ac eruditissimus Balthasar Adam Kercselich in historia episcopatus Zagrabienensis ostendit. Vrbs ipsa amoenum satis positum habet, et nundinis in primis celebratur. Barbarus agros eius saepius euastauit, vrbe tamen nunquam potitus est. Auctor topographiae magni regni Hungariae pag. 235. edit. anno 1718.

(nn) Anno 1777. Reuerend. Balth. Adam Kercselich

lici, Croaticaque lingua vtuntur. Ad-
dendum

- 5.) *Pjarjevo*, olim *Pzer*, castrum in ruinis, in quo praepositura S. Cosmae & Damiani profuisse creditur (o); in processu Selenensi.)

IV. PRAEFECTURA MILITARIS VARASDIENSIS, per regionem Cis-Sauanam dispersa, infra Sauum annum prorogatur. Ad eius iurisdictionem spectant.

- 1.) *Varasdin*, Varasdinum, munitio, cum castro in ciuitate cognomine, prope Dravum.
- 2.) *Creutz*, *Krisevci*, Crisium munitio insignis, aequae in urbe huius nominis.
- 3.) *Ivanicz*, Ivaniczium, munimentum validum in regione Zagrabiensi.
- 4.) *S. Georgen*, Fanum S. Georgii, oppidum opere militari communitum, infra Sauum annum.
- 5.) *Petrina*, Petrouina, munitio in praefectura cis Vnam sita (p).
- 6.) De cetero, supremus & perpetuus hodie comes Varasdinenfis est LVDOVICVS e comitibus ERDÖDY; Crisiensis supremus

co-

lich pro insigni, quo in litteras fertur amore, bibliothecam suam, magno sumptu collectam & rarissimis manu exaratis codicibus refertam, pro publicis vibus donauit.

(o) Kercselich l. cit. p. 454.

(p) Antiqua et olim multa libertate instructa communitas. Kercselich l. cit. pag. 460.

comes LADISLAUS e comitibus ERDÖDY de Monyorokorek; Zagrabienſis ſupremus comes IOANNES CHRISTOPHORVS ab ORSICH, de Szlavetich.

§. 14.

CROATIA trans Savana, ſeu CROATIA propria, a Sano amne, ad Dalmatiam, & a Carniolia, ad Bosniam extenſa, in regiones duas, Hungaricam, atque Turcicam diſpeſcitur.

§. 15.

HUNGARICA CROATIA, pro adminiſtrationis ratione in banalem & militarem diſtincta, cis Vnnam amnem ſedet.

I. MILITARIS CROATIA, partem praeſecturae Caroloſtadienſis in ſe continet; pro-
ceditque in limite Carnioliae, vsque ad Dalmaticam. In cuius ditione ſunt:

- 1.) *Carlſtadt*, Carlovecz, Caroloſtadium, municio inſignis, Colapi, atque Corona amnibus concluda, a Ferdinando III. multis priuilegiis ornata, caput praeſecturae cognominis (q). (Anno 1776. urbem hanc,

C 5

au-

(q) Fundare coepit munimentum hoc Carolus archidux anno 1579. & quidem ad coercendas Turcarum prociurſiones. Praebet illud Franciſcanis domicilium. Libertates amplas illi, idem archidux contulerat, quas Rudolphus imperator, eius, ex fratre nepos, peculiari priuilegio adferuit, quod *Kereſelich l. cit. p. 329. exhibet.*

augusta regina, liberam, regiamque effecit, eamque, cum portu Fluminensi, nec non bonis Bucari, regno Croatiae reincorporauit. (qq) Provincia haec noua, qua, Croatiae regnum liberalitate augustae auctum est, comitatus Szeuerinensis nomine est insignita, illi vero, & simul etiam portui Fluminensi, IOSEPHVS MAILATH de Szék-hely, qua gubernator, praepositus (r). Comitatus.

(qq) Placet id verbis illis exprimere, quae in edicto benigno regio per excelsum consilium regium locumtinentiale Hungaricum, per regnum Hungariae intimato,prehenduntur: *Summe fata maiestas sua sacratissima, pro materna sua in publica regni Hungariae, & partium ei adnexarum, commoda & incrementum, hactenus etiam praebabiti in iis commercii sollicitudine, ac peculiari huius documento, ex clementia sua Caesareo regia benigne resoluit, ut urbs & portus Fluminensis, nec non bona Bucariensis, in quantum illa, Carolostadio, flumen versus proficiscendo, ad dextram viae Carolinae sita sunt, Buccari, Buccarisia, & Porto Re tanquam ad laeuam dictae viae Carolinae sitis, pro statu militari relictis. Ipsa praeterea ciuitas Carolostadiensis in liberam regiamque ciuitatem euebenda, immediate regno Croatiae reincorporetur.*

(r) In eodem intimato. *Ex taliter porro neo reincorporandis partibus, nouus comitatus erigatur, idemque in omnibus ad normam aliorum comitatum, consilio regio Croatico subordinetur, eiusque ditioni subsit, pro eadem porro praedecarata materna sollicitudine, atque prouidentia Caesareo regis, intentione nimirum res commercii, in districtu & portu hoc Fluminensi, ex ipsa ordinata, atque systematica manipulatione ad statum floren-*

mitatus hic ex cineribus Modruffiensis, et Vinodolensis consurrexit.) Est ergo in hoc comitatu.

- 1.) *Fluminensis portus*, seu *Flumen S. Viti*, S. Veit am *Yssaum*, Rekar, *Ital's Fiume*, in sinu Flanatico, seu Polano, ciuitas satis est populosa. (s)
- 2.) *Buccari*. Bocari, Bukari, portus eximius, per quem boues, ex Hungaria & Illyrico, huc adducti, in Italiam traiciuntur (t).

3.) Bu-

florentiorem euehendi, benigne visum est siue maiestati sacratissimae, vrbi & portui huic Fluminensi, egregium fidelem suum Josephum Majlatb de Székbely, antehac cameralem consiliarium aulicum, & referendarium, in qualitate gubernatoris, & cum pari, ac comes Zinzendorf Tergesti obtinet, auctoritate, iisdemque praerogatiuis, praeficere, simulque eum, pro comitatus & reincorporando hoc districtu efformandi supremo comite clementer denominare &c. Notes adhuc, viam Carolostadio Segniam ducentem, ab anno 1779. Josephinam dici.

(s) In vrbe ipsa duo dantur claustra, tertium est in suburbio. Tellus eius profert vinum, ficus & varii generis fructus. Commerciorum, ex Hungaria, in portum hunc promouendorum causa, curauit Carolus VI. regio sumtu, anno 1726. vias publicas hinc Carolostadium versus internendas. Merces, ex portu hoc, Carolostadium, *curribus* deuectae, secundo Colapi fluuiio, in Sauum, & dein in Danubium, deuenerunt.

(t) Pertinebat olim ad dominationem comitum Zrinyi, quae anno 1672 quo Petrus Zriny criminis laesae maiestatis reus, comprehensus est, in principis deuenerat potestatem.

- 3.) *Bukarisia*, Bukaricza, Buearicza, locus exiguus, cum Bukari non confundendus.
- 4.) *Portus regius*. Porto Re, portus in sinu Carnero, sumtu Caroli VI. communitus. Tria haec loca non subsunt comiti Szeuerinenfi, sed pro statu militari anno 1776. sunt reseruata. In politicis, iudicialibus, & oeconomicis subsunt iurisdictioni Gubernatoris Fluminensis.
- 5.) *Tersat*, arx arduo monti imposita, quae ad gentem Fragepanianam, vt plurima in hac ora sita loca, pertinebat. In claustro Franciscanorum capella beatae Mariae Lauretanae consecrata deprehenditur. In hoc loco domus deiparae 3. annis, 7. mensibus & 4. diebus quieuisse, inde vtro, per angelos, Lauretum deportata esse dicitur.
- 6.) *Crisanicz*, Crisauitizium, seu *Tunn*, Tunnum, oppidum militare, loco inferiore sedet.
- 7.) *Barillovicz*, Barilovicizium, oppidum praesidio militari communitum, inde est.
- 8.) *Sichelburg*, Sichelburgum, castrum colli edito impositum, prope ad Carnioliam, amplae dynastiae caput est.
- 9.) *Sluin*, Sluni, Slunium, oppidum militare, versus Dalmatiam extremum, & quondam comitum Slunienfium denominatione nobilitatum, aditum ad maritimam Dalmatiae oram aperit.

10.) *Oguli*, Ogulinum, tractus amoeni & longe lateque patentis primum.

II. BANALIS CROATIA, praefecturam limitaneam, cis Vnnam amnem, cum praecipuis complectitur oppidis.

- 1.) *Petrina*, Petrinia (Petrovnia) vrbs inter Colapim & Petrinesiam munita, firmataque Germanorum praesidio; ad praefecturam Varasdiensem pertinet.
- 2.) *Sissek*, Siscia, oppidum fossa & aggere circumdatum, iuxta Colapim amnem, qua is in Sauum influit, olim, ac hodie, multo clarius. (tt)
- 3.) *Chraſtovicz*, Chraſtovicium (Raſtovicium) munimentum in ditione episcopi Zagrabienſis, haud procul a Sano remotum est (Vicina illi erat *Gora*, de qua *Iſtuanſſ. Lib. 28. p. 633.*)
- 4.) *Dubicz*, Dubicza, oppidum militare, ad Vnnam amnem, praesidio Croatarum custoditur. (u)
- 5.) *Busin*, Businum, arx milliari vno ab Vnna amne remota, comitibus Keglevich titulum conceſſit.

6.) *Kofz-*

(tt) Deuenerat in manus barbari anno 1593. qui tamen inſequenti anno inde est depulſus. Ex eo tempore ad canonicos Zagrabienſes pertinet.

(u) Olim ad ordinem equeſtreſem Ioannitarum, dein d Zrinios pertinebat. *Iſtuanſſ. Lib. XIII. pag. 218.*

- 6.) *Kosztanicz*, *Kostanicza*, *Costanoviczium* (*Castanopolis*) propugnaculum ad *Vnnam* amnem, *Turcis* obiectum est. (uu)
- 7.) *Zrin*, *Zrinium*, munitio, prope ad *Vnnam* amnem limitanea, denominationem a comitibus *Zrini* accepit.
- 8.) *Kladuffa*, maior & minor, trans *Glinum* amnem iacet, &, illa quidem loco eminente; haec, inter paludes loco vliginoso.
- 9.) *Grozdasizsko*, *Grosdanscum*, arx quondam structurae elegantis, ad *Vnnam* amnem posita, comitum *Zriniorum* sedes erat temporaria. (x)
10. *Noui*, *Nouium*, oppidum, arce, & aggre communitum, amne *Vnna*, in *Castel noui*, & *Tudor noui*, oppida distinguitur, collegio sacerdotum, seu capitulo, & claustro *Paullinorum*, memorandum.
- 11.) *Krupa*, *Kruppa*, arx trans *Vnnam* amnem, olim prioribus *Auranae*, queis *Ludo-*

(uu) Amoenum est propugnaculum; quod *Turca* 1556. sub iugum miserat, anno 1668. inde abscedebat. Olim per priorem *Auranae*, dein per *Zrinos*, tenebatur. Est in eo elegans *Franciscanorum* monasterium. Acceperat a loco hoc denominationem *Joannes Kitonich*, causarum regaliū director, & sacrae regni *Hungariae* coronae fiscalis, qui, saeculo superiori, scriptis iuridicis foras datis etiam inclauerat.

(x) Olim argentarias celebres habebant, quae tamen, postquam barbarus loco 1557. potiretur, neglectae sunt.

douicus rex Hungariae, dato muneri anno 1345. Raimundo de Bellomoante, castro Auranae, in Dalmatia, Slavis Vrana dicto, originem dedit, postea comitibus Vrsini obsequebatur. (xx)

§. 16.

TVRCICA CROATIA, trans Vnnam amnem, in ortum abit. Vbi

- 1.) *Nowigrad*, Nouigradum, oppidum mediocre, in tractu superiore, diuersum a Nouigrado Dalmatiae.
- 2.) *Blagai*, Blagiskithurn, arx quondam in possessione comitum Vrsini, hodie ruinis conspulta est.
- 3.) *Vibitz*, Bihats, Vihitia (Bihigium) oppidum propugnaculis & castro communitum, & Vna amne conclusum, praesidio Turcorum defenditur (y).

§. 17.

DALMATIA, Dalmatien, Dalmatiai Ország, a Delmia, seu Delminio vrbe principe olim nomen sortita, iuxta sinum Adriaticum, ab Istria, ad Albaniam prorogata, in Hungariam,

---

(xx) Deuenerat postea sub dominationem comitum Vrsiny.

(y) Sunt, qui dicant, a Bela IV. rege esse aedificatam. Ludovicus I. eadem delectabatur, saepe ibi commorabatur, & de publicis rebus cum proceribus ibi decernebat.

cam, Venetam, Turcicam, & Ragusanam regionem secatur. Pars huius superior olim Liburnia vocabatur.

§. 18.

HUNGARICA DALMATIA, per superiorem maris Adriatici oram propagata, & Morlachiam ambitu suo comprehensa, in districtus V. distinguitur, praefecturae Carolostadiensi, parte maxima adserta. Sunt interim, qui, districtus hos, multis ex causis, Croatiae adscribunt.

I. SEGNIENSIS DISTRICTVS, ab Istriae colimitio incipit. Vbi.

- 1.) *Buccari*, Bakar vulgo, & Bukaricza in finibus Istriae, portum habet regium, Kralievicza dictum. (z)
- 2.) *Zengh*, Segnia, Senia, Sein, vrbs libera, atque regia regni Hungariae, & episcopalis, cuius praesul cathedralium ecclesiarum, Segniensis, Modrussiensis, & Corbauiensis canonice vnitarum, episcopus audit (a) Hodie

---

(z) Iam in comitatu Szeueriensi quaerenda, vti supra ostensum.

(a) Subest episcopus Spalatenfi archiepiscopo. Alias duo claustra, & 12. templa hic prostare dicuntur. Fuerat ab aetate Colomanni regis, iuris Hungarorum, non Venetorum. Ludovicus I. rex hic capitaneatum erexerat, quem anno 1370. Carolo Duraceno agnato contulerat, eumque simul ducem Croatiae, Dalmatiae & Slauoniae fecerat. *Kercselich in notitiae praelim. de regnis Dalmatiae &c. pag. 242.* Episcoporum Segniensium historiam *Farlat. Tom. IV. dedit.*

die est Ioann. Baptista Caballini de Szlav-nigrad S. R. I. eques.

- 3.) (*Brinyie*, Pründel, castrum monti imposi-tum in limite regionis, quod Carolus VI. muniendum curavit.)

II. OTTOSHATZENSIS districtus inde sequitur. In quo:

- 1.) *Modrusa*, Modrusium, oppidum episcopale, quondam comitatus cognominis caput. (b)
2.) *Ottochacz*,, *Ottoschacz* (*Ottocium*,) di-strictus cognominis primum quondam epi-scopale pariter (c).

III. LYCANVS COMITATVS, inter Cor-bauiam, & Morlachiam. Vbi

- 1.) *Ostrowicz*, *Ostrowicza*, arx Lycani comita-tus prima, bello Turcico multum adflicta. (d)
2.) In-

(b) Aliqui existimant Tediaium veterum hic pro-stitisse. Olim & ciuitas (scil. episcopalis fuit) & co-mitatus celebris, cui Venetae prisca aetate iam in-hababant. Episcoporum aliquorum nomina exhibet *Kercselich in notitiis praeliminar. l. cit. pag. 464.* Ple-niorem eorum historiam suppeditat *Daniel Farlat in Illyrici sacri T. IV. pag. 108. seq.* Ceterum propter collatum episcopatum hunc Matthias I. rex Hunga-riae, cum pontifice lites habuit, qua de re in historia.

(c) Aliqui anno 1461. fundatum esse perhibent, qua de re *Kercselich loco citat. pag. 265.* Episcopos *Ottocienses*, eorumque res gestas, deprehendes apud *Farlat loco cit. Tom. IV. pag. 165. seq.*

(d) Adhuc anno 1521. in Turcarum deuenerat pote-ratem, fuitque tum, ut antea etiam, juris Hungarorum.

2.) Incolae Lycani dicuntur.

IV. CORBAVIENSIS comitatus ad Vnnam amnem secedit. Episcopatus Corbauiensis, a Petro archiepiscopo Spalatenfi anno 1185. erat institutus (e). Vrbs Corbauia solo aequata est.

V. ZVONIGRODIENSIS, siue SERMANIENSIS districtus, ad fines vtriusque positus est, in Dalmatiae maritimae finibus. In quo:

- 1.) Zwonigrod, Zwonigrodum, oppidum districtus sui primum.
- 2.) Carlopaga, Campus Carolinus, statio est militaris.

§. 19.

DALMATIA VENETA per continentem, & insulas porrigitur.

I. In continente occurrunt

- 1.) Nona, Aenona, an Ninia veterum sit, incertum, vrbs olim fuit nobilissima, & ex XI. Croatarum Zupaniis (praefecturis) vna, hodie est semiruta, ac, ob insalubritatem aeris, minus populosa, sedes tamen episcopi, portu olim sic satis commodo instructa

---

(e) Et quidem cum consensu Belae III. regis Hungariae, qua de re prolixè disputat Kercselich in praeliminaribus notitiis de regnis Dalmatiae Croatiae, & Slavoniae pag. 463. Seriem Episcoporum Corbauiensium, & res eorum gestas, ab anno 1185. vsque ad annum 1400. exhibet Farlat 1. cit. Tom. IV. pag. 92. seq.

&ta (f) Praebeat olim regibus Dalmatiae sedem.

- 2.) *Zara*, *Iadera*, *Iadra*, Dalmatiae Venetae caput, frequens, culta, & prouisoris, atque archiepiscopi sedes (g), ob quam, vetere aeuo, multum sanguinis Hungaros inter, atque Venetos fufum est. (b) (Inter Iaderam & Sebenicum, iacet Aurana, seu Vrana, castrum exiguum, ad lacum cognominem, in quo olim sedes erat prioris equitum S. Ioannis baptistae Auranae. Hodie rudus est triste. Vicinus illi vicus hoc nomine gaudet. (bb))

D 2

3.) No.

(f) Saeculis superioribus a Turca multum est passa. Historiam episcoporum Noniensium deprehendes apud *Farlat in Illyrico sacro Tom. IV. pag. 204. seq.*

(g) Episcopum vrbs haec primum habebat, donec medio saeculo XII. archiepiscopos consequeretur. *Kercselich loc. cit. p. 160.*

(b) Colomannus rex Hungariae Iaderam anno 1104 iuris Hungarici effecerat, qua de re in historia agitur. Ludouicus I. rex Hungariae, recuperata, & in obsequium accepta tota Dalmatia, Posoniensi vrbi contulit facultatem commercia libere per totam Dalmatiam, vsque Iaderam, vectigali vno tantum in loco deposito, instituendi. Priuilegium ipsum hodie dum prostat. Simon Glimbavacz equestris ordinis vir reliquit aliquot scripta, quibus patriam suam illustrat.

(bb) Pertinebat prisca aetate ad templarios. Ludouicus I. vero illam ordini Johannitarum contulit. Ceterum, priorum Auranae historiam erudite conscripsit *Georgius Pray in dissert. historico critica de prioratu Auranae. (Viennae 1773.)*

- 3.) *Novigrad*, *Novigradum*, oppidum medio-
cre, cum arce, captiuitate Mariae I. regi-
nae Hungariae famosa. (i)
- 4.) *Tinen*, *Knin*, *Tinnium*, vrbs obliquo im-
posita colli, castro valido, et crebris tur-
ribus munita, celebrem olim habuit episco-
palem sedem, cuius praesul, regius episco-
pus, palatinus item vocabatur. Reges
Hungariae hodieque titulum huius episco-
patus conferre solent (k); administratur
tamen dioecesis ab episcopo Sibenicensi.
- 5.) *Scardona*, (*Scodra*), vrbs vetere aeuo,
ac hodie, celebrior, est aperta, redire in-
cipit in florem pristinum, mercatoribus ex
Bosnia & Seruia huc sedem transferenti-
bus. Est praeterea, Episcopi sede, Bel-
grado huc translata, incluta, in cuius dioe-
cesi sunt 15. parochiae Romano-Catholi-
corum, in quarum plurimis sacra a PP.
Franciscanis idiomate peraguntur Slauo-
nico (l).

6.) *Bel-*

(i) Quod Paullus de Paulo memoriali suo apud
Schwandtner in script. rerum Hungaric. T. III. pag.
726. commemorat ad annum 1387. diem 4. Junii.
Ibi quoque mater eius Elisabetha regina Hungariae
in captiuitate, eodem anno, decessit, Iadrae in Monaste-
rio S. Grisogoni sepulta. Idem Paullus de Paulo l. cit.

(k) Historiam episcoporum Tinniniensium exhibet
Daniel Farlat in histor. Illyrici Tom. IV. pag. 280. 302.

(l) Hodiernus episcopus est LADISLAUS KO-
VATS, cathedralis ecclesiae Iaurinensis praepositus
maior & canonicus.

- 6.) *Belgrad*, Belgradum (Belligradum, vel Alba maris, ad discrimen Albae Hungaricae) vrbs Colomanni regis coronatione, & sede episcopi olim celebrata; (Episcopatus hic Scardonam est translatus) hodie vicus, a nautis, Iadera vetus (Zara vecchia) adpellatur (m).
- 7.) *Sebenico*, Sebinicum (Sibenicum) vrbs episcopalis (n) & maritima, portu & nitidis aedificiis, propugnaculisque, instructa. (Post Iaderam, elegantissima, a qua Sebenicensis comitatus denominatus.)
8. *Traw*, Tragurium, Traguria, munitio episcopalis cum portu capaci, in peninsula (o)

D 3

a

(m) Est vicina Iadera. Colomannus vero rex de sua coronatione ibi celebrata, apud Lucium loc. cit. pag. 180. ita scribit: Ego Colomannus, postquam coronatus fui Belgradi, supra mare in vrbe regia &c.

(n) Historiam episcoporum Sibenicensium exhibet Daniel Farlat in *Illyrico* a pag. 449. 500. Pictores & eruditi non incelebres aliquot hinc prodire; inter hos, imprimis memorandi, Antonius Verantius, ac Joann. Tomko Marnarich. Iura urbium Dalmatiae anno 1167. accepisse perhibetur. Lucius l. cit. pag. 203.

(o) Inter cultiores, elegantioresque, Dalmatiae vrbes locum sibi vindicat, in qua est basilica D. Joanni baptistae dedicata. Praebet sedem praetori & episcopo, cuius eligendi potestatem anno 1108. a Colomanno accepit. Episcopos eius, & eorum res gestas, describit Farlat. l. cit. T. IV. p. 302-408. Eruditos quoque complures aluit, in primis Joann. Lucium, Cariolanum Cippicum, Marinum Statileum, Tranquillum; abundat & marmore eleganti.

a qua comitatus cognominis amoemissimus. Obiecta illi est insula Bua, Plinio Bubus, cum qua ponte & aggeribus iungitur.

9.) *Cliffa*, Cliffa, castrum validum, & vini olivarumque prouentu dines. Bela IV. cum vxore & liberis, a Tartaris, ex Hungaria fugatus, hic aliquantisper habitabat (p). Accessus ad eam est perdifficilis.

10.) *Salona*, Salone, primo regum Illyrici regia, postea Romanorum colonia, nunc diruta. (Inter eruditos notus est Thomas archidiaconus Spalatensis, qui saec. XIII. historiam Salonitanam conscripsit.) (q)

11.) *Spalatro*, Spalatum (Spalatum) vrbs maritima, (a qua comitatus Spalatensis nomen traxit) archiepiscopatu (r) & mo-

nu-

(p) Praemiserat huc rex vxorem & liberos, duaeque filiae eius etiam hic mortuae, Spalati vero in tumulo sunt depositae. Deuenit in barbari potestatem anno 1537. qui eam 1669. Venetis cessit.

(q) Idem vero simul vrbs huius ortum, cunabula, & fata exponit in historia sua Cap. II. & seq.

(r) De origine vrbs huius adducit aliqua *Michas Madius de Barbaxanis, de Spalato &c.* apud *Schwandtnerum in script. rerum Hungar. T. III. cap. 1. pag. 645.* Archiepiscopatus hic vetus est, & olim celebris, cuius historiam laudatus *Farlat in Illyrico sacro T. III. integro exhibet.* Idem suffraganeos eius Tom. IV. *Madius vero loco cit. cap. 15. pag. 645. enumerat.* Hervoya perfidus, ducis Spalatensium honores, sibi, a Ladislao Neapolitano rege conferri curauit, quos illi Sigismundus imperator etiam

- numentis veterum illustris, in peninsula,
portu & civium frequentia nobilis.
- 12.) *Sing*, Singia, munitio insignis prope ad
Cetinae amnem, expugnata difficilis (s).
- 13.) *Makarska*, Mucurum, Maccaria, am-
pla quondam ciuitas, nunc, praeter aedem
cathedralem, episcopi domum, & coeno-
bium Franciscanorum, centum fere nonni-
si aedibus constat.
- 14.) *Almiffa*, Alminium, (veteribus Oneum)
oppidum episcopatu clarum prope Cetinae
ostium. (t)
- 15.) *Narentza*, Naro, Naron, Narenta, vrbs
propugnaculis denudata, ad amnem cognom-
inem posita. (u)

D 4

16.)

etiam reliquerat. Sed, postquam ab eo, iterum de-
fecisset, omnibus honoribus eundem priuauit, & pro-
scripsit, *Lacius Lib. V. c. 5. pag. 432. seq. Kercse-
lich l. cit. pag. 249. seq.* Inter eruditos Spalatenses
inprimis inclaruerunt, Thomas archidiaconus, Mich.
de Spalatro, & Marcus Anton. de Dominis. Por-
tus vrbs frequentatur a multis in primis vero a
Bosnensibus.

(s) Post Clissam amissam, barbarus illud commu-
nuerat anno tamen 1656. inde est eiectus.

(t) Slauis Omisse audit, media aetate Chulmiae
provinciae caput fuit. Andreas II. eandem, ea de
caussa, muniendam curauit, ut vicinam oram in
officio continere potuisset. Contulerat illi iura et-
iam ea, quae aliis ciuitatibus Illyrici, quod multos
male habebat. *Kercselich l. cit. pag. 185.*

(u) Ab ea Narentani Slauum denominationem tra-

- 16.) *Ciclut*, Citluch, propugnaculum permunitum, eidem flumini adpositum in insula.
 17.) *Castel Nuovo*, Castrum nouum, munitio septentrionali sinus Catarenfis lateri, infra Ragusam adfixa. (x)
 18.) *Risano*, Rhizano, (Rosonum) vrbecula episcopalis. (y)
 19.) *Cattaro*, Catarum, Ascriuium, vrbs episcopalis, meridionali sinus cognominis lateri subiecta. (z)
 20.) *Budoa*, Butua vrbs maritima episcopi sede, & propugnaculis incluta. (a)

II.

---

xerunt. Veneti eam 1716. communire coeperant sed, quia aërem valde habet insalubrem, desisterunt.

(x) Tvartko Bosnenfis regulus, qui, mortuo Ludouico I. rege Hungariae, a legitimo principe, & sacra corona Hungarica, defecerat, illud fundasse perhibetur. Turca id anno 1538. ceperat, anno 1688. Venetis cedere cogebatur.

(y) Episcopus Rosonensis est JOAN. LVCA-CHY de Bobrovník, praepositus B. V. Mariae de Bern, cathedralis ecclesiae Nitriensis lector, & canonicus. Turca eandem ter ceperat, & perdiderat, vltimum inde 1684. depulsus est.

(z) Defecit vrbs ad Veneros anno 1428. ex quo tempore illis paret. Antea regibus Hungariae subiecta fuit. Episcopus antea Ragusano suberat, nunc Bariensi, apud Neapolitanos.

(a) Vocatur in documentis episcopus Biduacienfis, nuncque Antibariensi, olim Ragusensi suberat. Anno 1686. Turca urbem hanc oppugnauit; capere tamen non potuit. Defenditur eadem ex arce illi imminenti egregie munita.

II. INSVLAE ad Venetorum ditionem pertinent, quarum maiores sunt

- 1.) *Vegia*, *Veglia*, cum oppido & episcopatu cognomine, (b) quondam comitatus titulo insignis.
- 2.) *Arbe*, *Arba*, episcopatu, & vino excellens. (c)
- 3.) *Pago*, *Paganorum* insula, salem coctilem suppeditat. (d)
- 4.) *Grande*, seu *Isole grosse*, olim *Lantanum*, seu insula *S. Michaelis*, ultra est in medio.

D 5

5.) *Le-*

(b) Praeter campos, nemora, pascua, frumentum, fert vinum, caseum, & vellus, equos quoque habet, vngulae natura durissimae, soleis minime e-gentes. Ab anno 1430. Venetis paret. Antea iuris fuit Hungarorum. Habebat peculiare comites, qui, in vicinos quoque pagos dominationem exercebant, quod ex diplomate Sigismundi anno 1412. enulgato, apud *Kercselich l. cit. pag. 209.* prostante, cognoscitur.

(c) Habebat olim peculiarem etiam comitem, quem ciues, vi privilegii sui, eligebant. Vix 3000. incolas habet, 6. monasteria, & fere 60. sacerdotes. Ab anno 1430. Venetorum sub dominatione est. Episcopus hodiernus est **RAPHAEL SZENTIVANYI**, de eadem.

(d) Iadertini eam sui iuris esse adseuerabant, & a Sigismundo imperatore, repetebant. Quia tamen rex hic precibus eorum deferre nolebat, propterea, ab eo, ad Venetos, Dalmatiae inhiantes, defece-rant. De iure Venetorum in eandem aliqua *Lucius Lib. III. cap. 12. pag. 230. & seq. adigit.*

- 5.) *Lesina*, *Pharia*, cum ciuitate, portu, & episcopo ornata (e). Ceterum, insula abundat oleo, ac vino, non item frumento. (Est maxime populosa inter omnes Dalmatiae insulas, ditissima etiam, & rebus ad vitae usum necessariis maxime instructa. Episcopum Phariensem rex Hungariae solet nominare.)
- 6.) *Braxza*, *Bratia* crebris portibus gaudet, nautis laudata, quod eis res ad viuendum necessarias suppeditet. (f)
- 7.) *Lissa*, *Lissa*, priori subiecta, quae, cum veterum *Issa*, eadem esse censetur (g), infra in pelagus recedit, duobus portibus instructa, ceterum, fere omnium, praeterquam vini, inops.
- 8.) *Curzola*, *Corzula*, quondam *Corcyra* nigra, alueo angusto, a ditione Ragusana diremta, & vrbe cognomine, episcopatu, atque marmore cognita. (h)

§. 20.

(e) De Pharenfi episcopatu, eiusque ortu & incunabulis, disputat *Lucius l. cit. Lib. III. cap. 13.*

(f) Refertur inter maiores Dalmatiae insulas. Habet vicos complures, filuas & agros praestantes. Praetor, quem hic Venetae ponunt, domicilium habet in oppido a S. Petro denominato. Episcopus, qui in insula est, Ragusano suffragatur.

(g) Qua de re disputat *Lucius Lib. I. cap. 1. pag. 17.*

(h) Est vrbs elegans, cum basilica antiqua, in qua multi Itali se deposuerant. Ladislaus rex Apuliae, vt in Dalmatiam, Venetis non repugnantibus, trans-

§. 20.

DALMATIA RAGVSANA in extremum retrusa meridiem, arcus in continenti, & insulis, continetur limitibus. Incolae Slauico partim, partim Italico vtuntur idiomate. (i)

I. In CONTINENTI Ragusani iuris sunt

1.) *Ragusa*, Ragusa vrbs ampla, permunita, formae elegantis, sedes est reipublicae, & archiepiscopi; portu, ac propugnaculo S. Laurentii aucta. (k)

2.) *Gra-*

---

transfretare, & regno Hungariae potiri potuisset, urbem & insulam Veneris vendidisse anno 1402. dicitur. *Lucius Lib. V. cap. 4. pag. 419.*

(i) Regitur ad formam reipublicae Venetorum, per rectorem, decemviros, & magnum consilium. Equestris ordo olim potens erat, & amplis libertatibus praeditus. Ciues omnes sacra Romano Catholica profitentur, tolerantur tamen ibi Armenii quoque, & Mahometani. Viuunt vero ciues in primis ex mercatu, quem, per Turcicas prouincias, ingenti cum lucro instituunt. Turcae, pro protectionis beneficio, certum tributum mittere solent.

(k) Vsque ad cladem Mohacianam regibus & sacrae coronae Hungaricae, suberat. *Isluanffius Lib. II. pag. 29.* In epistolis Matthiae Coruini prostant aliquot epistolae, ex mandato regis ad urbem hanc exaratae. Vrbs alias est antiqua & ante Christum natum condita. Auram habet sanam, sed agrum sterilem,

- 2.) *Grawosa*, *Grauosa*, *S. Croix*, locus amoenus, *Ragusanorum* hortis voluptariis repletus, portum habet orae huius optimum.

II. Inter *INSVLAS Ragusanis* obsequuntur.

- 1.) *Sabionocello*, *Sabioncella*, peninsula, in qua *Stagno*, *Tittuntum*, vrbs episcopalis populosa & bene munita.
2.) *Meleda*, *Mlit*, *Melita*, insularum *Dalmaticarum*, in mari *Adriatico* extrema, vino pomisque citreis, & aurantiis copiosa. (1)

§. 21.

DALMATIA TVRCICA, per **HERCZEGOWINAM**, seu **DVCATVM SABBÆ**, a *Bosnia*, ad *Albaniam* prorogatur. *Herczegovina* olim comitatus *Chulmenfis* vocabatur, pertinebatque ad *Bosniam*. *Stephanus Cosacius*, a *Friderico III.* titulo ducis obtento

---

rilem, & quae ad victum sunt necessaria, maiori ex parte, ex vicina *Turcica* ora procurat. Ceterum, libertatis tuendae adeo est tenax, ut, aliquot tantum horis, interdum portas vrbs apertas habeat.

(1) Florebat initio saec. XVI. hic *Ludouicus Tuberio*, *Benedictini* ordinis abbas commentarioque erudito historiam sui temporis exposuit. Vid. *Bandurini animaduersiones in Constantini Porphyrogeniti libros de thematibus* &c. T. XVIII. (editionis *Venetæ* pag. 42. seq.)

to (ideo Chulmia Herczogovina, ducatum latine dixeris, appellata) in memoriam S. Sabbae, & Simeonis Serviae & Rasciae regis, filio, monacho primum, postea archiepiscopo Serviae, iterum monacho insigni fama pietatis, ducatum S. Sabbae nominavit (m)
Occurrunt hic :

- 1.) *Dumnum*, Delmium, Dalminium, nobilissima quondam Dalmatiae vrbs, hodie propius ad vicum, quam ad oppidi formam, accedit. Habet tamen episcopum, cuius praefulus iam Dumnenfis, iam Crainenfis (limitaneus) Chumnensis item, Chulmenfis episcopus vocatur.
- 2.) *Clinowo*, Clinouia, oppidum elegans inter Cliffam, Bosniamque situm.
- 3.) *Trebigne*, Tribunia in meridiem reiecta, tenuis quidem nomine tamen episcopali nobilitata est.
- 4.) *Antivari*, *Dalcigno*: *Scutari* (n) atque *Drivasto*

(m) Historiam ducum Sabbae & comitum Chulmiae breuiter expositamprehendes in Caroli du Fresne Illyrico veteri & nouo cap. XI. XII.

(n) Scutariensis episcopus EMERICVS KRISTOVICH erat vsque ad annum 1777. quo ad Csanadliensem episcopatum est promotus. Successor illi datus est JOANNES FEJA de Nagy-Rakó Cathedralis Eccles. Scepusiens. Praepositus maior &c.

vasto (Drivesto) (o) oppida Dalmatiae, agro Albaniae sunt inserta.

§. 22.

Adiiciatur urbium praecipuarum in Illyrico Hungariae tabula.

- 1.) Archiepiscopatus catholici numerantur III. *Iadrensis*, *Spalatensis*, *Ragusanus*; quibus Carluicensis Graeci ritus in Slauonia, adnecti potest.
- 2.) *Episcopatus* catholici, qui suis suffragantur archiepiscopis, diuersi numerantur:
  - 1.) *Iadrensi*, archiepiscopo suffragantur III. *Anfarenis*, seu *Anfariensis*, *Vegliensis*, *Arbenis*. 2.) *Spalatensi*, archiepiscopo sub-sunt XII. *Traguriensis*, *Scardonensis*, *Tininiensis* seu *Climensis*, *Nouiensis*, seu *Nonensis*, *Sebenicensis*, *Temnensis*, seu, *Dum-*
nen-

(o) Olim ad inclutam Spanorum gentem pertinebat, quae ab Andrea quodam anno 1366. mortuo, ortum ducebat, *du Frejne in Illyrico vetere & nouo cap. XIX.* Episcopus Drivestanus Antibarensi metropolitae subest. Vsque ad annum 1777. episcopi Drivestani honoribus functus est IGNATIVS NAGY de Sellye, vero tunc Albenis episcopus est renunciatus. Hodiernus Episcopus est JOSEPHVS PETHO Cathedralis Ecclesiae Quinque ecclesiensis Custos & Canonicus &c.

nenfis, Segnienfis, Almifienfis, feu Al-
minienfis, Macarienfis, Pharenfis feu Le-
finenfis, atque Vouadrenfis. 3.) *Ragu-*
fani archiepifcopi fuffraganei funt IX. Sta-
gnenfis, Tribunicenfis, Roſonenfis, feu
Rifanus, Cattarienfis, Biduanenfis, Bra-
tienfis, Corzulenfis, quibus Scutarienfis,
Dulcinienfis, in Albania adneſtuntur. (p)

3.) *Epifcopatus* Graeci ritus; ſub *Carloviczienſi*
archiepifcopo, in Slaunia & Hungaria VI.
numerantur: Petri - Varadienfis, Temesua-
rienfis, Aradienfis, Budenfis, in Slavonia
Pacratienfis, & Coſtanouicenfis. (q)

4.) *Metropoles*: *Zagrabia*, Slauniae totius;
Carltadt, Croatiae; *Zeng*, Dalmatiae Hun-
garicae; *Zara*, Dalmatiae Venetae; *Ra-*
guſa, Dalmatiae Ragufanae, *Eſzek*, Sla-
uniae.

5.) *Ciuitates liberae*, atque *regiae*, Caproncza,
Criſium, Segnia, Varasdinum, Zagrabia,
& Caroloitadium.

6.) *Oppida militaria*, Slauniae. 2.) In *praefe-*
ſtura Draui, & *Danubii*: *Eſzek*, Petri-
varadinum, Carlovitz. 2.) In *praefeſtura*
Sa-

(p) De ſuffraganeis archiepifcoporum Dalmatiae le-
gi poteſt Thom. archid. Spalat. l. cit. c. 15. p. 549.

(q) Haec paullo aliter ſupra §. 6. litt. K. ex re-
gio regulamento funt expoſita.

Sani: Mitrowicz, Ratzka, Brod, Gradisca.

- 7.) *Oppida militaria*, Croatiae & Dalmatiae Hungaricae. 1.) In *praefectura Varasdiensi*, Varasdinum, Caproncia, Crisium, Ivanicium, Fanum S. Georgii, Petrina. 2.) In *praefectura Caroloftadiensi*, Caroloftadium, Crisanicium, Barilloviciu, Schichelburgum, Sluin, Oguli, Zeng, Ottschach, Lycanus, & Corbauiensis comitatus, Zwonigrod.
- 8.) *Portus*, Bocari, Zeng, Zara, Sebenico, Traw, Ragusa, Veglia, Lefina, Liffa, Brazza, S. Croix.

COMPENDIOLVM

REGNORVM

GALLICIAE & LODOMERIAE

GEOGRAPHICVM.

---

§. I.

GALLICIAM, seu HALLICIAM (a) &
LODOMERIAM, quam & Wlodome-
riam

(a) Galliciae vocabulo vtuntur reges Hungariae in titulis suis & diplomatibus, Poloni, Haliciam vocant. Notandum tamen est, regna haec, non esse ibi quaerenda, vbi saeculis XIII. XIV. & XV. Gallicia & Lodomeria prostabant. Olim eadem complectebantur Russiam, quam rubram vocamus, Podoliam, Volhyniam, & nonnullas adhuc vicinas provincias. Ab anno vero 1772. ad Galliciae & Lodomeriae regna referuntur, Russia rubra integra, pars Podoliae illi vicina, vsque ad annum Podor-
cze, Cracouiensis, Sendomirientis & Lublinensis
E pala-

riam dicunt (b); veteris Sarmatiae partes,
 Au-

palatinatum partes, quae inter Carpatum & flumines Vistulam, & Sana iacent. Galliciae & Lodomeriae regna, alias regnum Russiae S. Coronae Hungariae subiectum in antiquis diplomatibus vocantur, & qui regum Hungariae potestate, regnis his regendis, praeficiebantur, Waiwôdae, Capitanei, Rusciae, Russiae, totius regni Russiae (scilicet Hungariae, vel ad Hungariam spectantis) vocantur, apud Franc. Carol. Palmam in der Abhandlung von den Titeln und Wappen, welche Maria Theresia als apostolische Königin in Ungarn führt pag. 63. seq.

(b) Lodomeriam vocant reges Hungariae, in titulis suis & diplomatibus, Polonici scriptores, Wlodomeriam. Poloni, ut & Lithuani, ut iura regum Hungariae in regnum hoc inuoluerent, & incerta redderent, Lodomeriam, in palatinatus aliquot, diuiserant. Ipsam vero provinciam, seu terram, quae in specie Wladimiriensis vocabatur, nunc Chelmensem, nunc Luccensem adpellabant. Joannes Dlugossus (qui anno 1480. decessit in historia Poloniae Lib. III p. 72. ad annum 1073. Terra inquit, Chelmenfis, quae prius Wladimiriensis vocabatur, nunc utroque nomine, abrogato, Lucensis appellatur; regio erat in eum diem diues, & opulenta, frequentes habens viros & oppida, pauca erant munita. Wolyn praecipua in ea urbs erat, de qua idem Dlugossus Lib. I. pag. 18. seq. habet. Vezew (fluvius) cuius fons ex sylvis Grodek, villa, Podchorzyce, ostia in villa Grodek, ubi prius antiquitus castrum Wolin, a quo uniuersa terra Wolynska appellatur, erat, quae nunc Chelmenfis & Luccensis nominatur

Haec ex Dlugosso eruit auctor der kritisch & geographischen Untersuchungen über Roth-Russland in Joh. Georg. Meusel Geschichtsforscher III. Theile. Halis.

Augusta MARIA THERESIA anno 1772.
iure postliminii occupauit. (c)

§. 2.

Terminatur omnis haec regio, austrum versus, Moldauia, Transiluania, & Hungaria, qua ad occasum vergit, Vistula flumine, Sandomiriam vsque; hinc plaga boreali, per Zamosciam, Rubissouiamque ad Bugum procedit; inde, aduerso flumine, paullulum progressa, pergit incurua ad ortum, seque ad Brodum molliter fastigiat, dum, ab vrbe Zbaras, per extrema Podoliae, secundo amne Seres, ad Tyram procurrat.

§. 3.

Fluuii praecipui numerantur septem:

1.) *Vistula*, die Weichsel, quae prouinciam occupatam, a Polonia minore distinguit. (d)

E 2

2.)

1776. in 8.) pag. 4. qui simul addit, a tribus praecipuis arcibus Wolino, Wladimiro, & Chelmia, totam regionem, diuersa nomina, diuerso tempore, sortitam esse.

(c) Ex illis, quae iam praemissa sunt, euident est, augustam reginam, ex regno Lodomeriae fere nihil recepit, ex Galliciae vero regno, partem maiorem Podoliae, Polonis & Lithuanis reliquisse. Loco huius partis Podoliae, & Lodomeriae, partes palatinatum Cracouiensis, Sandomiriensis, & Lublinensis, inter Carpatum, Vistulam, & Sana fluuios positas, a Polonis accepit.

(d) Polonis Wisla audit, Vandalus quoque a nonnullis vocatur, vt & alba aqua, de quo plura legi

- 2.) *Dunaiecum*, Dunavec, Dunaieck, in Hungaria ortus, in Vistulam cadit. (e)
- 3.) *Sana*, die San, ex Carpati radicibus scaturiens, apud Sendomiriam Vistula commiscetur. (f)
- 4.) *Bugus*, Bug, ex Russia rubra in Vistulam peraeque exoneratur. (g)
- 5.) *Seres*, Seres terminator regionis, qua ad Podoliam vergit.
- 6.) *Tyras*, der Niester, emanans ex Russiae rubrae lacu, in Pontum labitur. (h)
- 7.) *Pruthus*, die Pruth, in Carpato Pocutiae exortus, per Moldauiam, in Danubium prope-
rat. (Addi potest octauus, Podorz, qui par-

---

legi possunt apud Dlugoffum hist. Poloniae Lib. I. pag. 9.

(e) *Dunaiec* duplex est, albus & niger, vterque vero apud Scepusienses oritur, inde in Galliciam defluens, apud oppidum Opatoveza, Vistula recipitur. In *Dunaiecum* vero Poprad, peraeque in Carpato apud Scepusienses ortus, inter vetus & nouum Sandecum, illabatur. Dlugoff. l. cit. pag. 11. Atque, hi tres fluuii sunt, qui, ex Hungaria in boream defluunt, reliqui, quotquot in Hungaria scaturigines habent, & qui aliunde eo deferuntur, in Danubium se exonerant.

(f) Defluit per Russiam rubram, vnde in Sendomiriensem oram venit. Dlugoff. l. cit. pag. 11.

(g) Est nauigabilis alias, & paludibus multis interruptus, defluit etiam versus boream. Martin. Cromer. de rebus Poloniae Lib. XII. p. 308.

(h) Graecis Trisanis, Tartaris Turlo, de quo Dlugoff. l. cit. p. 17.

partem Podoliae ad Galliciam adplicatae, ab illa parte, quae Polonis est relicta, discernit. (i)

§. 4.

Quantum ad naturalem Galliciae & Lodomeriae statum adinet:

- 1.) Regio, qua Carpati iuga contingit, ante alias, asperior est, de cetero, solo laeta, & sicuti hominum, pari modo brutorum animalium perfoecunda genitrix. (k)
- 2.) Res, quae horum regnorum in agris crescunt, sunt: ex *vegetabilibus*, omnis generis frumenti, herbarum, lignorumque admiranda multitudo; ex *animantibus*, boues oppido pingues, equi durabiles, ouium, porcorumque greges innumeri, diuersa ferarum genera, apes, cetera; ex *mineralibus*, cuprum,

E 3

prum,

(i) Legi potest edictum augustae reginae 1772. die 11. sept. in Galliciae regno publici iuris factum.

(k) Solum in regnis his variat. Silesiae & Carpatho vicina regio, quae ad Poloniam antea pertinebat, montosa est, sterilis, & pascuis magis fauens, quam agriculturae. Russia rubra fabulosa quidem est, sed fertilis, exceptis locis nonnullis ad Carpati radices retrusis, Podoliae pars, quae ad Galliciam, reretur, est fertilissima, graminis, cereris, mellis & piscium feracissima. Abundat ergo bobus, ouium gregibus, cera praestantissima, & pellibus, de qua plura apud Matthiam a Michowia in descriptione

Sar-

prum, plumbum, ferrum, ac inprimis sal
multiplex, maxima in copia. (l)

3.) Incolas regionis, in Polonos, & Russos
(m) merito dispescueris, in queis Indaeorum

Sarmatarum Asianae & Europeanae, & eorum, quae
in eis continentur. Craconiae 1521. in 4.)

(l) Salem Poloni atque Lithuani amplius ex di-
tionibus suis habere nequeunt, adeoque, a vicinis,
in primis tamen ex Galicia & Lodomeria, emere
necessum habent. De salinis Velitzkensis, & Gal-
liciensibus, suo loco, nonnulla adducuntur. Ex di-
tionibus augustae reginae plus fere salis provenit,
quam ex reliquis regionibus, quae in Europa pro-
stant. Facile certe, mediam fere Europam, sale
augusta regina providere posset, in primis, si plu-
ribus adhuc in locis eisdem ex terrae visceribus
eximere placeret.

(m) Ante saeculum XV. fere soli Russi in vtro-
que regno deprehendebantur, postea, coloniae mul-
tae, ex Polonia & Lithuania, eo deducebantur, &
bona, fundique Polonis, atque Lithuanis confere-
bantur. Noui hi heri, colonos, libertatibus, quibus
ab antiquo tempore gaudebant, sensim exuebant,
eosque, in miseram illam seruitutem, in qua Polo-
nici, atque Lithuanici coloni deprehendebantur, de-
trudebant. Inde motus varii, & bella intestina,
orta sunt, & propterea, saeculo superiori, Ukrai-
nenses, a Polonis defecerant, quod ex historia no-
tum est. Anno 1776. deprehendebantur in vtroque
regno, ciuitates 254 oppida 57. pagi 6395. do-
mus 486081. incolarum sacris Christianis addictorum
2436596. Judaeorum vero, 144200. adeoque, omni-
um Christianorum, ac Judaeorum, 2580796. Ulti-
mo bello Russico Polonico Turcico, regna haec,
mul-

rum magnus reperitur numerus (n). Miles, ex Germanis, Hungarisque, maxima parte constat (o).

4.) Sermo, cum Polonorum, tum Russorum, regna haec incolentium, ne quid de Germanis, Hungarisque dixerim, est originis Sarmaticae, seu Slaeonicae (p). Viri nobiles, latinam pariter, ac Gallicam probe callent linguam, breui vtramque cum Germanica commutaturi.

§. 5.

Ne status civilis regnorum praetereatur, notetur :

E 4

I.)

multum sunt passa, & multi homines solum patrum deferere coacti sunt. Facile regnum vtrunque 3000000 hominum sustentare posset, in primis, si artes & commercia in florem ibidem eueherentur.

(n) Judaeorum numerus in dies diminuitur, sapientibus, quas angusta regina, in regnis his, perfert legibus. In eo vero in primis laboratur, ut matrimonia eorundem impediantur, &, ne diversoria, popinae, & alia beneficia, illis locentur amplius.

(o) Leguntur milites etiam praeclari ex vtroque regno. Fortes certe incolae Galicia, atque Lodomeria habet, laboris & inediae patientes, adeoque ad tractanda arma aptos.

(p) Ruthenicus sermo proxime accedit ad Slavicum, qui in Sarosienfi, Zemplinienfi, Vngvarienfi, & aliis, superioris Hungariae comitatibus, ad Carpatum positus, in usu est. Moribus quoque & vivendi ratione, Rutheni nostri, in his comitatibus de-

- 1.) Regimen hic sensim formam monarchicam induit Serenissimae domui Austriacae iam proprium haereditariumque. (*pp*)
- 2.) Administratur augustae MARIAE THERESIAE imperatricis, atque reginae apostolicae nomine, per summum praetorem, (nominatur publicis in scriptis commissarius, plenipotentarius & gubernator regnorum Galliciae & Lodomeriae) (*q*) atque diuersa bono publico procurando instituta collegia (*r*).
- 3.) Ordines prouinciarum quadruplicis sunt generis. 1.) Ecclesiastici, quo archiepiscopus,

---

degentes, proxime ad Russos, Russiam Hungaricam incolentes, accedunt, quod documento est, transisse non paucos Ruthenos, ex Russia, in Hungariam cum Theodoro Kériatovichio, aliquos ante, alios post eundem, dum adhuc Gallicia & Lodomeria regibus Hungariae obsequabatur.

(*pp*) Antiqui principes Russorum, quorum multi erant, in hac, vicinisque regionibus, fere plena potestate gaudebant. Audiebant tamen in rebus arduis consilia & opinationes procerum, seu prouincialium, quod ex Nestore domestico rerum Russicarum scriptore, p. 235. doceri potest.

(*q*) Duo vero illorum sunt, alter res ciuiles dirigit, alter vero bellicas. Prioris ordinis gubernator nunc est AVGVSTVS comes de AVERSPERG, posterioris vero comes JOSEPHVS de SISKOVICS.

(*r*) Summum collegium est Leopoli, quae metropolis est Russiae Hungaricae atque Lodomeriae, cui

pus, episcopi, abbatesque pertinent. 2.) Magnates diuerforum graduum. 3.) Nobiles, quorum tamen numerus, in dies minuitur. 4.) Ciuitates ad modum Hungarorum. (s)

4.) Reditus, si prouida accefferit, vt facile est coniectu, rerumpublicarum cura, facit ad quinque miliones florenorum, ex his regnis haberi poterunt. (t)

E 5

5.)

cui summus praetor regius praeest. Cancellaria vero regnorum horum, cum Bohemica, nunc coniuncta est. communemque habet cancellarium.

(s) Prisca aetate, praeter clerum, equestris ordinis viri, quos Boiarios vocant, in regnis Galliciae & Lodomeriae deprehendebantur. Comites, barones, illis, vt Polonis, & multis aliis populis, ignoti erant. Principibus illi tantum adnumerabantur, qui hic aliquem principatum tenebant, quod ex Nestore scriptore Russico saeculi XII. luculente doceri poterit.

(t) Reditus praecipui sunt, ex sale, bonis, quae ad fiscum deuoluuntur, tributis, vectigalibus, qui, si commerciis & artibus provinciales operam dederint, multum possunt augeri. Vectigalia a rebus, quae in ditiones Austriacas deuehuntur, & inde adferuntur, multum sunt commercii promouendi causa. anno 1776. diminuta. Si quis praeterea incola, vnius nonnisi Joachimici nummi censum, quouis anno praestaret, longe maior, quam 5. millionum florenorum summa iam inde prodiret.

- 5.) Vires autem sic accrescunt pedetentim ,
vt proxime quinquaginta superaturae sint
armatorum millia. (u)
- 6.) Religio Romano-Catholica, & Graeca, (x)
principem habet his in terris locum, nec
tamen Augustanae (& Helveticae) con-
fessionis fociis denegatur religionis exer-
citium.
- 7.) Regnat hodie, inde ab anno 1772. mense
Octobri, MARIA THERESIA, Romano-
rum imperatrix, Germaniae, Hungariae,
Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Slauo-
niae &c. regina. Feliciter!
- 8.) Heres est *Iosephus II.* Romanorum Impe-
rator, Germaniae rex. Viuat!

§. 6.

Iuuat aliquid eorum adhuc addere, quae
ad historiam Galliciae & Lodomeriae perti-
nent. (y) Russi, qui versus meridiem & pro-
pius

(u) Ex numero incolarum & prouentum regis su-
pra adducto, facile erit colligere, quanti milites sti-
pendio principis in regnis his ali possint. Munien-
da etiam erunt aliquot loca, & praesidio, appara-
tuque bellico instruenda.

(x) Graeci ritus alii iterum sunt *uniti*, alii ve-
ro *diffidentes*. Ante saeculum XIII. pauci Rom.
Catholici in regnis his deprehendebantur.

(y) Auctor hac de re pag. 590. nihil habet, cum
aliunde raro regnorum descriptioni, historiam subne-
ctere soleat. Quia tamen res Galliciae & Lodomeriae

pius ad Carpatum, ac Borystenem habitabant, prisca aetate, celebriores erant, quam illi, qui domicilia propius ad septentrionem habebant. Pauci tamen sunt, qui res eorum gestas in monumenta retulerunt. Inter Russicos quidem scriptores, principem sibi locum vindicant, Nestor, monachus claustris Theodoriani Kioviensis, & continuatores eius (z). Inter Polonicos vero, praeter Vincentium Kadlubko, (a) & Martinum Polonum (b); Ioannes Longinus, seu Dlugoff. canonicus Cra-

CO-

---

valde sunt obscurae & perplexae, Hungariae vero ciues easdem ignorare dedecet: tribus, si eas verbis attigero, & fontes indicauero, operae pretium futurum me esse existimo.

(z) Opus hoc Russica lingua conscriptum, saepius transcriptum, & variis additamentis variorum virorum interpolatum est, antequam typis euulgaretur. Joan. Benedictus Scherer illud in Germanicam linguam transtulit, & Lipsiae 1774. in 4. cum orbe litterato communicavit. De auctore, annalibus eius, eorumque continuatoribus, erudite commentatur, Aug. Luduig Schlöczner in der Probe Russischer Annalen.

(a) Episcopus Cracouiensis scriptor saeculi XIII. fabulosus, cuius historiam Polonicam, cum commentario Dlugoffi historiae Polonicae Lipsiae 1712. recuae T. II. adnexam deprehendes.

(b) Hic eruditus parum notus est: meminit tamen eius auctor recitationis academicae, de ortu regiae dignitatis in Polonia (Lipsiae 1754.) & Joh. Georg. Meusel in des Geschichtsforscher III. Theile.

conienſis, nominatusque archiepiſcopus Leopolienſis (c) Matthias Miechovſzky (d) & Martinus Cromerus (e). Inter Lithuanicos autem, Matthias Offoſtovicius Strykowſzky (f), & Albertus Vijuk Kojalovics (g). Ruſſorum horum res, uſque ad ſaeculum IX. perplexae ſunt, & incertae. Magnus eorum princeps,

(c) De quo Meufel l. cit. III. Theil; p. 1. & bibliothecae hiſtorico ſelectae Struuii Buderianae T. II. p. 1509. Legi quoque poteſt Braun in ſcripto-ribus Poloniae & Prussiae (Colon. 1723. in 4.).

(d) Medicus, aſtologus, & hiſtorographus Polonorum celeberrimus, circa annum 1456. in lucem editus, anno vero 1523. mortalitate interceptus, de quo Joan. Georg. Meufel Geſchichtſorſcher in III. Theil, p. 7. & Braun l. cit.

(e) Episcopuſ Varmienſis mortuus 1589 de quo Okoſzky in orbe Polonico T. I. pag. 499. ſeq. Braun l. cit. Hiſtoriam eius, aliqui, Dlugoffo antepoſunt, mihi vero eodem longe inferior eſſe videtur. Editio, qua vtor, anno 1555. Baſiliae procurata eſt.

(f) Canonicuſ Miedniczenſis in Samogitia, Lithuanicarum rerum ſcriptor antiquiſſimus & optimus, in Chronica Lietawska, Polonica lingua conſcripta & nuper recuſa.

(g) Fuit ex ſocietate Jeſu, hiſtoriamque gentis ſuae duobus tomis in 4. conſcripſerat, quorum prior Dantiſci 1650. poſterior vero Antuerplae 1669. in lucem prodiit. Uterque raruſ eſt, mirumque, quod nemo hucduſ ſit inuentuſ, qui opuſ multo labore conſcriptuſ, recudiſſet. Habet plurima ex Dlugoffo, & ex Strykowſzkio.

ceps, cui plurimi alii Russici principes sub-
erant, Kioviae sedem habebat (b). Hunga-
ri, circa annum 889. a Pacinacitis alterum
denicti, sedesque nouas quaerere coacti (i),
in Russicas prouincias, nemine repugnante,
transierunt, & in illis, decem per annos, vn-
dique tuti & quieti morabantur (k). Supe-
rato dein Carpato monte, in regionem eam
praestantissimam, se inferebant, quae, ab illis,
Hungaria est denominata (l). Expeditionis
huius comites fuere Russi nonnulli, Carpato
vicini, quibus itinera in Hungariam haud
igno-

(b) Quod ex Nestoris qui ibi degebat, annalibus
passim cognoscitur. Pagina certe 52. ad annum
882. sequentia refert. Und Oleg regierte in Kiew,
und Oleg sagte: diese Stadt soll die Mutter aller
Rusischen Städte werden, &c.

(i) Constantinus Porphyrogenita de administran-
do imperio cap. 37. seq. & Georg. Pray in annali-
bus Hunnorum, Auarum, &c.

(k) Non est ausus haec diffiteri Nestor in suis an-
nalibus pag. 53. Anonymus quoque Belae regis
notarius scriptor saeculi XIII. de quo Pray in dis-
sertationibus historico criticis in annales veteres Hun-
norum &c. p. 71. seq. cap. 7. seq.

(l) Nestor l. cit. Hierauf vertrieben die Ugrer
(Hungari) die Wolochen (Maharenfes) und erobers-
ten das Land, und wohnten mit den Slaven zusam-
men, nachdem sie solche überwunden hatten, und es
wurde daher das Ungrische Land genennet. Comenit
cum his, ea, quae anonymus Belae regis notarius
cap. 12. 13. refert.

ignota fuisse videntur. Hi fidei suae Hungaris comprobatae, illa tulerunt praemia, quod ad Carpati radices sedes acceperint, ciuitateque Hungarica primi donati sint (m). Post complures principes, Hungaris, atque Polonis vicinos, Wladimir circa an. 980. inclaruerat. Obedientes is habebat Russos plurimos, Kioviaeque domicilium sumserat. Ex tribus vxoribus 12. filios sustulisse dicitur. (n) Illo extincto, Russiae huic, decem obtigere principes, in quos magnus princeps Kioviae degens aliquid potestatis habebat. In eo in primis elaborandum ei erat, vt, diuersi principes & reguli Russiae, concordēs vinerent, neque alter alteri bellum obmoueret, quin potius coniunctis viribus, se, suosque, aduersus hostes quoscunque tuerentur. (o) Exarserant tamen
 fac-

(m) „ Anonymus Belae regis notarius c. 10. simili-
 „ liter multi de Ruthenis, Almo duci adhaerentes,
 „ secum in Pannoniam venerunt, quorum posteritas,
 „ vsque in hodiernam diem, per diuersa loca, in
 „ Hungaria habitat.

(n) Obiit anno 1615. Nestor l. cit. pag. 96. 116.
 Dlugossius in histor. Pol. Lib. II. pag. 144. Videtur
 Dlugossius annalibus Russorum antiquis vsus esse,
 Thurocz, contra ea, Bonfinius, & reliqui rerum Hun-
 garicarum scriptores, res Russicas, quod dolendum,
 valde raro adtulerunt.

(o) Post hunc, Iaroslav iterum toti huic Russiae
 imperabat, eamque anno 1054. decedens, inter sex
 filios suos diuidebat. Maximus natus Isiaslaw, ma-
 gnum principatum Kioviensem, & potestatem ali-
 quam

saepius inter eos bella ciuilia grauia, moxque non pauci videbant sibi necessitatem esse impositam, partim in aliorum principum clientelam concedendi (p); partim vero aliunde principes euocandi, in eosque rerum summam transferendi. Hungari, post aliquot expeditiones in Russiam susceptas, eos experti sunt rerum successus, vt Galliciae & Lodomeriae duos insignes principatus sui iuris efficerent, & in regna, procedente tempore, multis prouinciarum accessionibus locupletata, commutarent. Ab aetate Andreae II. qui primum ipse Galliciae & Lodomeriae, regna regebat, deinde,

al-

---

quam in fratres suos conseqnebatur. Ita enim Iaroszlaw morti uicinus filios suos alloquebatur: nun setze ich meinen Sohn, und euren Bruder Iwaslawen zu meinem Thronfolger, diesem gehorchet, so wie ihr mir gehorchet habt und derselbe soll bey euch meine Stelle vertreten. Et paullo post: zu Iwaslawen aber sagte er: wenn jemand deinen Brüdern unrecht zu thun suchet, so stehe dem bey, welchem man zu nahe tritt. Dlugoss. Lib. III. pag. 238. Similis forma imperiorum apud uicinos Polonos, Hungaros, atque Bohemos obtinebat. Apud Polonos, Monarchae Polonorum, reliqui principes suberant, apud Hungaros uero & Bohemos, principes regii, tertiam partem regni tenentes, regibus suis etiam obsequabantur.

(p) Matthias a Michouia, apud Pistorium in scriptoribus rerum Polonicarum: „ Parebat Halitia, seu „ Gallicia, ducibus Russiae, qui, in plures partes di- „ uisi, alii Hungarorum, Polonorum alii, auxilia (ad „ de imperia) sequebantur.

alteri filio Colomanno, ab ordinibus expetito, cefferat (q). Reges nostri, Galliciae simul & Lodomeriae reges fuerat (r), regnaque haec, sub imperiis suis, ad Sigismundum imperatorem vsque conseruarunt. Casimirus III. rex Polonorum, cui Ludouicus I. eius ex sorore nepos, rex Hungariae, Russiam iuris Hungarici, vsque ad extremum suae vitae diem, certis legibus cefferat, postquam plures etiam prouincias Russicas sub suam rede gisset potestatem, titulis, quibus, ante eundem, reges Poloniae utebantur, anno 1346. nouos, uidelicet Russiae domini & heredis addidit. (s) Adeoque 100. & aliquot annis, reges Hungariae, prius, pro regibus Galliciae & Lodomeriae habebantur, quam reges Poloniae, pro dominis & heredibus Russiae (t). Maria I. & Sigismundus maritus eius, bellis internis, exter-

---

(q) „ Andreas II. ita ad Innocentium III. Pontificem scribit: Nouerit sanctitas uestra, quod Haliciae principes, & populus, nostrae ditioni subiecti, humiliter a nobis postularunt, ut filium nostrum Colomannum, ipsis in regem praeficeremus.

(r) Andreas II. primis statim annis, titulis his est usus in diplomatibus & priuilegiis, quae concedebat. In diplomate anno 1207. apud Daniel Farlat in Illyrico sacro T. III. pag. 237. occurrente, regnorum horum nomina iam deprehenduntur.

(s) in volumine legum, seu constitutionum Polonicarum Part. I. p. 2.

(t) Ne quidem ipsi reges Poloniae, regibus Hungariae, titulum hunc dubium faciebant.

ternisque impliciti, hostes novos, quos omnium minime metuebant, acceperant. Ex vna parte inquieti Poloni, quibus non suffecerat principes hos, iure in totum regnum Poloniae spoliare (u), ex altera vero, Lithuani, in Russiam Hungaricam, nulla praemissa belli denuntiatione, se inferebant, eamque, nemine resistente, facile subiugabant (x). Repetebat quidem Sigismundus postea, ab adfines suo, Galliciam & Lodomeriam, partim per crebros legatos, quos in Poloniam mittebat, partim in congressibus compluribus, qui, vtriusque principis auctoritate, apud Scepusienses instituebantur, & quibus vterque princeps bis intererat: verba tamen sola dare videbantur Poloni, Hungaris, qui, armis, iura sua vindicare, etiam si voluissent, non poterant. Nunquam

---

(u) Notum est ex historia Poloniae, Polonos, Ludouico I. Hungariae & Poloniae rege, adhuc viuentem, promississe, se, post fata eius, nullum alterum principem, quam Sigismundum, pro legitimo rege & herede agnituros. Sigismundus iure sanguinis id regnum etiam sibi vindicabat, cum, mater eius Elisabetha, neptis fuerit Casimiri III. illius, qui, vltimus ex Piaistis masculis, apud Polonos, regnabat; quae omnia ex archidiacono Genesinensi, Dlugosso, Cromero, & variis diplomatibus, doceri possunt.

(x) Neque id Dlugossus & Cromerus inficias ire audent. Legi potest prior Lib. X. pag. 86-69-126. posterior vero Lib. XIV. pag. 337. Lib. XV. pag. 359.

quam de eo fuerant solliciti, vt foederis, hac occasione percussi, legibus satisfacerent (y). Exstincto anno 1437. Sigismundo imperatore, ius sacrae regni Hungariae coronae, in Russiam hanc exstinctum esse, Hungarcs non credidisse, inde euident est, quod anno 1440. ea pars ordinum, quae Wladislaum I. Iagellonis filium, ad regnum Hungariae regendum vocabat, idem ius serio adurserit (z). Fecit idem Matthias rex (a); nec doceri potest, seu regem, seu ordines regni apostolici, iuribus his vnquam renunciaffe. Tuebantur illa, quantum inter tot, tantasque procellas bellorum, quibus miserandum in modum, per plura saecula, Hungaria exagitabatur, & fere prostrata est, licuit. Probant id vexilla decem, quae regibus Hungariae, dum diadema sacrum, eorum capitibus imponitur, praeferri solent, in quibus

---

(y) Euidencia haec sunt ex Dlugossi Lib. XI. pag. 317. seq. diplomatis, quae Matthias Dogiel codici suo diplomatico regni Poloniae P. I. p. 142. seq. inseruit, & aliis, in praeuia explicatione iurium Hungariae in Russiam minorem & Podoliam inter documenta num. VII. sequent. prostantibus.

(z) Quod patet ex litteris, quas Wladislaus hic, legatis Hungaricis Cracouiae tradiderat, insertis documentis, praeuia explicationi iurium Hungariae in Russiam minorem &c. num. X. pag. 18. adnexis.

(a) Non diffiteretur id Dlugossus Lib. XIII. pag. 535.

bus etiam Galliciae, & Lodomeriae insignia depicta deprehenduntur (b), nummi, in memoriam coronationis regum apud Hungaros proculsi (c), cura, & sollicitudo, in quam, purpurati regis, & reipublicae Polonorum, coniecti sunt, dum legatus Leopoldi imperatoris Lib. B. de Stom de 13. oppidis titulo pignoris anno 1412. Polonis traditis redimendis, agere voluisset (d). Adfulsit dein anno 1772.

F 2

au-

(b) Anno 1608. dum Mathias II. coronaretur, Galliciae, Stephanus Palffy, Lodomeriae Georg. Zichi, vexilla praeferebant. Factum idem est anno 1618. 1625. 1655. 1687. 1712. & 1741. dum augusta regina MARIA THERESIA coronaretur, quod ex Jo. Jessen, Petro de Reua, Carolo Caraffa, Franc. Wagner, & Schwandtneri scriptor. rerum Hungar. T. II. ostendi potest.

(c) Distribuebantur nummi aerei & argentei, die, qua coronabantur reges nostri, decem insignia, decem regnorum, quae ad Hungariam, a Stephani V. regis aetate pertinebant, exhibentes, inter quae etiam Galliciae, & Lodomeriae regnorum insignia litteris G. & L. notata, prostant. Carol. Palma Abhandlung von Titeln und Wappen, welche Maria Theresia als apostolische Königin von Ungarn führet, &c. pag. 11. und Wiener Anzeigen im IV. Jahrgang das XLVII. Stück, p. 377. V. Jahrgang in ersten Stück.

(d) „Solliciti erant Poloni, ne Leopoldus, receptis 13. oppidis, etiam ad Russiae ducatum, cum „Podolia posset habere praetensionem, numeratis „100000. Flor. ut est in pactis inter Ludovicum „Hungariae & Casimirum III. Poloniae reges apud „Andr. Zalusky in epistol. hist. familiarum Tom. I. „pag. 469. seq.

auspicatum illud tempus, quo Gallicia & Lodomeria, ea ratione, qua, in potestatem Polonorum & Lithuanorum, deuenerat, ad obsequia regis apostolici redierat. Maria I. apud Hungaros regnante, regna haec, nec armis, nec pactis, sed fraude Hungaris surripi coeperant, Mariae II. prouidentia admiranda, ac foederibus, ad obsequium eius reducta sunt. Nulla vis, nulla proelia sunt adhibita, quia iura regis apostolici euidentia, praesidia ab his petere non habebant necessum. Regebant olim reges Hungariae, regna Galliciae & Lodomeriae, interdum per reges, aliquando per principes, sanguine, aut adfinitate, sibi iunctos, nonnumquam per capitaneos, seu Waivodas. (*ad*)

§. 7.

Diuiditur vniuersa regio, in Galliciam seu Haliciam, & Lodomeriam, regna: illud septem, hoc quinque circulos complectitur, duos item ducatus, Zator scilicet, & Ofzvieczim, quorum ille tres, hic quatuor habet circulos. (*e*)

Quod

(*ad*) Reges duo fuerant, principes aliquot fiduciarii quale, fuere Daniel, Ratislaus, Leo, Romanus, Russici principes, & vnus Polonus, dux Bouslaus (Boleslaus) Cracouiae & Lodomeriae dux, quod probatur ex tabulis foederis inter Stephanum V. regem Hungariae, & Ottocarum Bohemum anno 1271. procurati, quas Odoric. Rainaldus annalibus ecclesiasticis ad annum 1276. p. 186. inseruit.

(*e*) Anno 1776. vtrumque regnum, in IV. Circulos, 18. districtus diuisum fuit.

§. 3.

Quod itaque ad ducatus primo loco adtinet, ut iam praedixi, est:

I. DVCATVS OSVIETZIM (Oswicenfis) i. e. Osowiecimiskie Kniestwo, das Herzogthum Osowiecim: seu Aufchwicz, peculium quondam Bohemiae (f) Silesiae confinis (g); in quo

F 3

I.)

(f) Ducatus hic complectebatur interdum etiam ducatus Zator, & Toschec, aliquando vero posteriores duo opponabantur priori. Anno 1179. totum hunc ducatum Miecislaus dux superioris Silesiae consequebatur, eundemque cum Teschmenensi ducatu suo iungebat. Anno 1327. Joannes dux in clientelam regis & regni Bohemiae concedebat, quo anno idem rex, Casimiro III. patruo eius, Teschmenensi duci concedebat potestatem, in toto hoc ducatu succedendi, si quidem nepos eius, Joannes, & eius posteri, sine liberis legitimis decederent. Litterae id evincentes prostant apud *Frider. Wilhelm. Sommersberg in scriptoribus rerum Silesiacarum T. I. p. 804.* Mortuo demum Joanne II. ultimo ex posteris Joannis I. duce, uterque ducatus, ad regem & regnum Bohemiae, redire debuisset, Poloni tamen, vi foederum, quae cum duce hoc, in fraudem regis, & regni Bohemiae iniuerant; utrumque ducatum occupauerant, regique Bohemiae, illum, iustis ex causis repetenti, reddere recusabant, quod, in praenota explicatione iurium Bohemiae in *Oswicensem* & *Zatoriensem* ducatus, ex publicis tabulis & documentis, breuiter ostenditur.

(g) Olim ad Silesiam spectabat. Poloni eundem non prius, quam anno 1564. ciuitate Polonica donabant

- 1.) *Oswiecima*, *Oswieczim*, *Auschwicz*,
vrbs ducatus nobilissima, septem lapidibus
a Cracovia, Silesiam versus remota (Vicina
est amni Sola in Vistulam defluenti, praebe-
batque sedem castellano, & starostae, olim
vero ducibus etiam domesticis in arce de-
gentibus. (b))
- 2.) *Kantum*, *Kant*, & *Ziviecz* (i) oppida hoc
tractu minus obscura. (His adhuc subne-
cti possunt :
- 3.) *Biala*, oppidum versus Teschinensem du-
catum reiectum, quod, ab opposito Bilicz,
solus annis, Biala dictus, separat. (k)
- 4.) *Slonicza*, quod procul dubio, a monte So-
la, quod salem Polonice denotat, nomen
sortitum est. (l))

II.

nabant, & in Waiwodatus, castellaniasque distri-
buebant. Relicti sunt tamen incolae, penes leges
& iura, quae, a rege Bohemiae, & ducibus suis
acceperant.

(b) Anno 1457. Poloni eam, cum oppidis aliis
& vicis, ad ducatum Osvicenssem spectantibus, oc-
cuparunt.

(i) Reiectum ad Carpatum, quod, quaestus caus-
sa, Hungari, atque Silesii solent addire.

(k) Incolae plurimi, vti vicinis etiam aliquot in
pagis, sacra euangelica profitentur.

(l) Salem habere, & falsos gurgites, oppidum
hoc emittere, *Dlugoffus* iam *historiae Polonicae Lib.*
I. pag. 34. notauit. In vicinis Carpati iugis, vario
nomine insigniti adhuc montes deprehenduntur, in-
ter quos noti sunt, *Zarnowka*, *Ossobita*, *Sucha*,
Sadl-

II. DVCATVS ZATORIENSIS, das Herzogthum Zator, pars quondam Silesiae (m). Vbi

- 1.) *Zator*, *Zatoria*, vrbs pulchra ad Scanam ducatus princeps (n).
- 2.) *Lipowicz*, *Lipowiecz* oppidum colli impositum ad Vistulam.
- 3.) *Bobrek*, priori vicinum oppidum.
- 4.) Olim quoque prostabant ibidem oppida, *Lant*, (Land), *Zipsa*, *Wadowicz* & *Spinowicz* (o).

F 4

5.)

Sadlnik, *Iawornik*, sed in primis *Baba*, altissimus Solae amni, mons imminens, vari generis herbas germinans. *Dlugoff. l. cit. pag. 34.* Mons hic, ad *Aruensem* comitatum est retrusus, ad quem, de meris & territorio, olim, inter prouinciales, & *Aruenses*, iurgia multa, caedibus, nonnunquam foedata, exoriebantur. *Pagi*, seu *vici*, qui in hoc ducatu saec. XV. prostabant, cognosci possunt, ex litteris, apud *Sommersberg in scriptor. rerum Silesiarum T. I. pag. 808.*

(m) *Premislaus* dux *Zatoriensis* fratrem vnum habuit *Wenceslaum*, *Toschecensem*; alterum vero *Joannem II. Oswicensem* duces. *Priores* duo prole mascula destituebantur, propterea, mortuis illis, portiones eorum, ad ducem *Oswicensem* iterum redierunt. *Genealogiam* eorum exhibet *Sommersberg, in scriptor. rerum Silesiac. T. II. p. 670. sep.*

(n) Olim castrum quoque habuit sede ducum nobile, *Cracouia* 5. milliaribus tantum distans. *Comitia* prouincialia hic etiam celebrabantur.

(o) Exponuntur in litteris 1327. confectis, apud *Sommersberg l. cit. pag. 807.*

- 5.) *Toschecz*. *Toschek* castrum, quod domicilium praebebat tertiae lineae ducum Osweicensium (p)

§. 9.

Porro, quod Galliciae & Lodomeriae regna concernit, adnumerantur eis hodieque:

I. PROVINCIA CRACOVIENSIS (pp) Sandomiriensi, (& exigua parte Lublinensi) copulata. In qua

- 1.) *Tinieć*, *Tiniecum*, oppidum, abbatia Benedictini ordinis praediuite, inclutum, ad quam utpote quinque oppida, vicique centum, pertinent. Coenobium est a Casimiro I. anno 1046. positum. (q)

2.)

(p) In primis Wenceslao duci, de quo Sommersberg. l. cit. p. 670.

(pp) Ex Cracoviensi palatinatu anno 1772. tres districtus, ad Galliciae regnum sunt adplicati; videlicet: Schyrzesciensis, ducatus Osweicensi vicinus, Sandeciensis, illum adtingens, & Biecziensis, Carpatum, & Sarosienses respiciens.

(q) Abbas huius hucdum, semper inter Cracovienses canonicos locum habebat. *Croner histor. Polon. lib. IV. pag. 77.* primos monachos Cluniaco illuc deductos esse scribit. *His, inquit, Tinieciam arcem vno Cracovia milliario supra Vistulam, cum 100. amplius pagis attribuit, domicilia monachis exstruxit, atque templa, tamque perampla supellectili ad cultum diuinum apta ornavit. Fuit autem primus abbas Tiniecensis Aron Gallus &c. Mieleczky Polonus* Biblio-

2.) *Wielicka*, Vielika, vrbs exilis, salis fodinis tamen multo celeberrima, haud procul Cracouia in valle sita, (r) eo potissimum admirabilis, quod subtus in antris, plures, quam intra muros, foneat colonos, nauiter labori ingementes. Videris hic aras quoque subterraneas, & multa alia, quae, si breuiter dicerentur, fidem superatura videri possent.

F 5

3.)

bliothecam suam, in primis tamen mathematicos libros, & instrumenta illi donauit.

(r) Vno tantum miliario Cracouia secedit. Non solum vero tota ciuitas caernis fornicatis quasi incubat, sed eadem, vltra ciuitatem, adhuc latius protenduntur, & ab ortu quidem, versus occasum, 200 & aliquot orgias. Salis vero natiui integri montes ibiprehenduntur, ex quibus, sal, instrumentis decutitur, & in varia frusta malora, variis formis praedita, conuertitur. Aliquibus in locis, arae, capellae, & seruatoris ex cruce pendentis simulacrum ex sale, sunt erecta. Ipsa vero antra, in varias partes, seu, vt loquuntur, cameras diuiduntur, quarum quaeuis magnitudine ad maximam basilicam accedit. Columnas quoque ex sale adaptatas inuenies, quibus integra moles superficiei incubat. E qui illuc deducti, quorum opera salem, &, alia, ex vna parte caernae, in alias deuehunt, amplius inde non exeunt, ibique pabulum, & quae praeterea necessaria sunt, stabulaque, habent. Ex hominibus quoque 700. fere sunt, qui ad salem caedendum, doliis imponendum, ad vsus adaptandum, inde

3.) *Bochnien*, *Bochuia*, salis fodinis, amplius centum orgias altis, celebrata, haud procul a *Vieliczka* (s).

4.) *Sandecz*, *Sandecum*, vrbs districtus primaria,

---

deque euehendum, adplicantur. Educuntur inde quotannis facile 600000. centenarii. Variat vero sal hic, & praestantissimus crystallinam speciem praefereus, sal gemmae ab incolis vocatur. Anno 1644. & 1696. incuria operariorum incendium obortum, ingentem stragem ediderat. Detectae sunt fodinae hae salis, circa annum 1252. & paullo ante illas *Bochnienfes*. *Cromerus initio libri IX. p. 22.* Anno Christi 152. salis metalla, apud *Bochnam*, pagum, quod iam oppidum est, quinto a *Cracouia* miliario, inuenta sunt. Vnde vberes principi redditus accessere.

(s) Paullo ante detectas salis fodinas, vicus vilis fuerat. Circumdatur vndique montibus & collibus, ha et quoque vicinum amnem *Raab*, in *Vistulam* se exonerantem. Sal hic praestantior adhuc est, quam *Vielikenfis*, qui, in partes minores sectus, & in dolia coniectus, inde euehi solet. Occupantur vero in antris & caernis his, 300. homines quotidie. *Alabastrum* quoque hic deprehendunt. Iam anno 1477. metuebant *Poloni*, ne, haec ora, in *Matthiae Coruini* regis, potestatem deueniret. *Cromer. lib. 28. pag. 266.* Antiquo tempore, vicini comitatus *Hungariae*, sale Polonico utebantur, qui in comitatum *Scepusiensem* deuehebatur, & *Podolini* deponebatur, vnde iterum cupri venditi vis magna in *Poloniam* adferebatur.

maria, in nouam, & veterem, diuifa, abbatia Praemonstratenſi memoranda. (t)

5.) *Diecz*, *Dieca*, ad Ropam amnem, moenibus cincta, cultu nobilis.

6.) *Pilſno* & *Debica*, oppida haud ignobilia. Sequentia addi poſſunt:

7.)

(t) Sandecum duplex eſt, aliud nouum, uetus aliud, quorum prius, a Wenceslao rege Bohemiae & Poloniae, in limite regni, verſus Hungariam fundatum. *Dlugoff. lib. IX. pag. 902. Erexit autem anno eodem (1303.) Wenceslaus Poloniae & Bobemiae rex, ciuitatem nouam, Sandecz, in confiniis Hungariae ſitam. Situ enim loci, dum in Poloniae regno ageret, contemplato, quod editiorem collem ſortiſtus, duobus etiam fluminibus, paruo uidelicet Danubio (Dunaiecz) & Biala, in utrumque latus cingeretur, ad conſtituendam futuram ciuitatem, aptiſſimus uideretur. Ex quibus uerbis patet, initio ſaec. XIV. Hungariam, ad Sandecum uſque protenſam fuiſſe. Iagello, Sandecii hoſpitale S. Spiritus fundauit, ordini Praemonſtratenſium collatum, cum dote ſimul, in uilla Dobrowka aſſignata. *Dlugoff. lib. XI. pag. 215.* Vetus Sandecum, iam antea florebat, & b. Cunegundae filiae Belae IV. regis Hungariae, uiduae Boleslai Pudici, Jolanthae ſorori eius, & multis illuſtribus feminis, ſedem praebebat. Receperat ſe b. Cunegunda, mortuo marito, in clauſtrum uirginum d. Clarae, quod Sandecii habebatur. Diſtat idem Sandecum, Cracouia, undecim miliaribus. Abundat ora haec, plana alias & amoena, frumento, & fructibus varii generis.*

- 7.) *Neoforum* (Nowi Targ) caput dynastiae, inter Aruensem, atque Scepusiensem comitatus quaerendae. (u)
- 8.) *Sczyrzec*, (Szerzyc), a quo districtus cognominis denominatur, habet abbatiam Cisterciensem.
- 9.) *Landscron*, (Landkrona) oppidum, cum arce communita, in edito colle, quae nupero bello, Russis aliquamdiu resistit.
- 10.) *Kalwaria*, *mons Kaluariae*, duo oppida in duobus monticulis, sibi obiecta, ad quae sacrae peregrinationes instituuntur.
- 11.) *Czkow*, vel *Czeckow*, oppidum districtus praecipuum, in quo iudicia districtus huius & Sandecensis habebantur.
- 12.) *Woynicz*, *Woinisch*, oppidum *Dunaiecz* amni vicinum, 9. milliaribus Cracouia reiectum.
- 13.) *Biecz*, (*Biesch*) muris cincta vrbecula ad amnem *Ropa*, districtus cognominis caput,

---

(u) Erat princeps locus capitaneatus, seu starostiae, quae iam ad fiscum regium rediit. Erui-
tur hic, & vicinis in locis, ferrum, quod prae-
stantia Scepusiense aemulatur. Olin, ad Hungariam
pertinebat; siquidem, testantibus antiquis diploma-
tibus, Aruensis comitatus, Scepusiensem adtinge-
bat, quod dici non posset, si, plaga haec, ad Po-
lonos pertinuisset.

put, quod castellano, & capitaneo, seu starostae, sedem praebebat.

14.) *Piwnicza* oppidum.

15.) *Dukla*, versus Carpatum, ad comitem Mnischek pertinens.

16. *Radwan*, vicus tenuis, a quo familia Radvanskiana denominatur, cuius vnus ramus est in Polonia, alter in Hungaria, ab eo dynasta propagatus, qui Boleslaum II. ducem Polonorum, audacem vocatum, a suis pulsum, in Hungariam comitabatur. (x)

17.) *Castrum Muschina*, cum dynastia, quae nomen ab eodem mutuauit. (y)

18.) *Schorstein*, (Czorstein) arx, in qua, Polonis aes numeraturum se promiserat Sigismundus, si 13. oppida, Polonis oppignorata, redimenda forent (yy). Neque praetereundus est.

19.)

(x) Videri potest *Okoljzky in orbe Polonico ad vocem Radwan*.

(y) Olim ad Sarosiensem comitatum pertinebat, Hungarosque dynastas habebat, ante aliquot saecula, ad Cracouiensem episcopum peruenit. Anno 1474. Matthias I. rex Hungariae, castrum hoc, deditione receperat. *Dlugoff. Lib. XIII. pag. 507.*

(yy) Est e regione castri Dunaiecz, & fluvio Dunaiecz, quem Polonici scriptores Danubium paruum vocant, ab eo dirimitur. *Matth. Belius in prodromo bist. Hungar. pag. 104.*

- 19.) *Mons Bieszkid*, qui olim Poloniam, ab Hungaria, fecernebat. Inter eundem vero, & Carpatum, vallis est amoena, loca complura plana numerans. (z)
- 20.) *Pilsno* (Pilzno) vrbecula, a qua tractus Pilsnensis denominatur, qui olim ad Sandomiriensem palatinum pertinebat.
- 21.) *Rzeszow* (Rseschow) ad Premisliensem regionem, reiecta vrbs.
- 22.) *Vielopole*, a quo Wielopolizkiana familia denominari creditur.

Notari quoque potest, olim partem Lublinensis palatinatus, ad Russiam rubram, seu Galliciae regnum, pertinuisse. (a)

II.

(z) Dlugoff, *Lib. 1. pag. 35.* Bieszczad mons, prope castrum Sobienſe, terras Polonicas, a Pannonicis disternans. In illius enim vertice, situatus est lapis Ruthenicis inscriptus litteris, & a Leone quondam, duce Russiae, locatus, limites regnorum Poloniae & Hungariae demonstrans &c.

(a) Adfirmat id auctor der kritisch geographischen Untersuchungen über Roth Rußland in Joh Georg Meufels Geschichtsforscher III. Theil, p. 3. Propterea, Romanus princeps Russorum, anno 1205. Lublinum repetebat, apud continuatorum annalium Russicorum Nestorii pag. 166. & Dlugoff. *Lib. VII. pag. 698.* scribit, Danielem ducem Ruthenorum, castrum, & ciuitatem Lublinensem, anno 1244. expugnasse, & totam terram Lublinensem sibi appropriasse.

II. RVSSIA RVBRA (b) POCVTIAque (c) olim in palatinatum Belzensem, & Leopoli-

(b) Multiplex scilicet Russia olim deprehendebatur, rubra, nigra, alba, parua, magna, superior, inferior, Hungarica, Polonica, Lithuanica &c. Rubra vero Russia, de qua hic agitur, vndenam acceperit denominationem, incertum est. Aliqui existimant, ab insecto celebri, quod Polonis Czervez, latinis vermis vocatur, de quo in der fritsch geographischen Untersuchung über Roth Rußland bey Meusel l. cit. in III. Theil, p. 13. Iam Nestoris continuator, albae Russiae, in annalibus ad annum 1183. pag. 247. meminit. Ceterum, quam praestans sit Russia rubra, ex sequenti descriptione Matthiae Miechovsky in descriptione Sarmatarum p. 204. occurrente, patet: abundat melle, & medone, potu ex melle facto. Adducitur & vinum, ex Pannonia, & vinum, ex Moldavia, atque Valachia, abundat equis, bobus, & ovium gregibus, abundat cera in maxima copia, abundat fluminibus, quibus irrigatur, & aquis pisculentis, ita, ut, ubi aqua inuenitur, & pisces in ipsa reperiantur: non impiscantur stagna & piscinae Russo- rum, sed ubicumque aquae reperiuntur, illic & pisces de rore coeli, ut aiunt, demittuntur, absque hominum cura & impiscatione. Abundat tota Russia granis tinctorum, quae copiosissime excrescunt, & quum priscis temporibus ad Genuam & Florentiam urbes Italicas importarentur, nunc vix aliquid de iisdem colligitur. &c.

(c) Ad quam tractus Szyatin, vsque fere ad Choczim, Turcicum munimentum procurrens, etiam erit referendus. In hac Pocuria, prostabat olim castrum Spusze, quod, cum districtu, ad illud spectan-

poliensem, seu Russiae rubrae, diuisa. (d) Inueniuntur hic vrbes ceteris nobiliores.

1.) *Lemberg Iwou*, Leopoli, vrbs regionis anno 1772. occupatae princeps, praetoris, (seu praefecti vtriusque, ciuilis & bellici) archiepiscopi Romano-Catholici, Graeci & Armenii episcopi, gymnasii academici, (vniuersitatis) collegii celericorum regularium, Theatinorum, atque nobilium sede, arcibus praeterea duabus, insignis in medio. (e)

Stante, Boleslaus III. monarcha Polonorum, Colomanno regi Hungarorum, initio saeculi XII. cesserat. *Boguphalus II. episcopus Posnaniensis in chron. Polon. apud Sommersberg in scriptoribus rerum Silesiacarum, T. V. pag. 36. Iste Boleslaus (III. monarcha filiam suam, de Ruthena genitam, Colomanno regis Hungarorum filio, matrimonialiter copulauit. Qui, nomine dotis, castellaniam de Spissz (Spusse,) quoad viueret, possidendam assignauit. Quem Colomannum, vna cum rege Hungarorum, Haliciensibus, in regem praefecerunt, ipsum coronari facientes. Cuius coronationem rex Boleslaus, prout erat credulus, per regem dolose circumuentus, castellaniam de Spissz (Spusse in Pocutia) & loco eiusdem, castellaniam Przemisliensem, nomine dotatitii filiae suae recepit.*

(d) Scilicet Russia rubra, mox in ampliori sumitur significato, mox in restrictiori. Ibi Russiam, Podoliam, atque Wolhyniam complectitur, & alias Russia Hungarica, seu Galliciae & Lodomeriae regnum vocatur: hic vero Wolhyniae & Podoliae opponitur.

(e) Praeterfluit urbem hanc amnis Peltew, & circumdant monticuli complures. Vterque episcopus, sedem hic habens, est vnitus. Tempia & monasteria habet magnifica, inter quae, facile primus tenet Dominicanorum claustrum. Archiepiscopa-

2.) *Iaroslav*, *Iaroslauia* (f) *nundinis* & *mercato* celebrata, ad *laeuam*.

tus hic circa annum 1361. fundatus esse perhibetur, quem Ludouicus I. rex Hungariae, anno 1371. Galliciam transtulerat, anno tamen 1416. iterum vrbi huic est restitutus. Archiepiscopus hodiernus vocatur WENCESLAVS HIERONYMVS de BOGVSLAVICE comes SIERAKOVSKY, insignis ordinis S. Stephani regis apostolici magnae crucis eques. Vrbs ipsa, a Russis, bis, a Turcis, semel, a Carolo XII. rege Sveciae, etiam est expugnata, alias in vrbe palatia etiam complura deprehenduntur, & ingens hominum multitudo; florent & commercia, augustaeque prouidentia & clementia, proxima in maiorem adhuc florem ponitur. Ea de causa, publicae viae reparantur, & curus publicus regius, Vienna, huc aduenire, eoque iterum redire solet. Vicina ora, piscibus, & aliis beneficiis, abundat. *Matthias Miechowsky in descriptione Sarmatarum pag. 204. Sunt in tractu Leopoliensi, lucii magni, & laudabiles, & in partes, tanquam laminas, diuisibiles. Diugossi aetate, ciuitas haec, tertia Polonorum metropolis dicitur fuisse, Lib. I. pag. 40. Fundauerat vero eandem Leo princeps Russorum. Antiquo tempore, prope Leopolim, vineas profutisse auctor der kritisch-geographischen Untersuchungen über Rußland in Johann Georg Meusels Geschichtsforscher in III. Theil pag. 12. probat, ex aliquot auctoribus, in primis ex Seyfrido in poliologia, vnde sequentia adfert: arcibium quoque ciuitatis praefatae testabatur, in montibus, collibus, exstirpasse vineas, ex quibus antiqui Russiae duces centena aliquot doliorum (dolia) vini decimando perceperant. Rzaczinsky histor. natur. regni Polonici (Sandomiria 1721. in 4.) pag. 68*

(f) In prouincia Premislauiensi ad amnem Sanum.

- 3.) *Zamoscie*, *Zamoscia*, vrbs nomen conditoris praeferens, & castello ornata, & academia (g).
- 4.) *Rubischow*, *Rubiffovia*, oppidum haud ignobile in ora superiore. (b)
- 5.) *Belz*, *Belcium*, vrbs ampla, quae arce loco paludoso sita, defenditur. (i)
- 6.) *Rawa*, *Rawa*, oppidum familiari congressu, Augusti I. cum Petro M. qui anno 1698. euen-

(g) Est in limite regni Galliciae, versus Wolhyniam. Refertur inter munimenta regni Galliciae, fundata a celebri illo Johanne Samoscio, Bathoriorum adfines, & regni Poloniae cancellario celeberrimo, cuius summa erat auctoritas, non solum, apud Polonos, sed Transiluanos etiam, Svecos, & alios. Habet quoque complura templa, & insignia priuilegia, quae Zamoscii procurauerant. Ab ea quoque, amplissima dynastia denominatur, in qua, vnus non nisi ex gente Zamosciana succedit, quae, a Polonis propterea *ordinatio*, ab Hungaris, *maioratus*, vocatur. Spectant vero ad eandem 12. ciuitates, & oppida, atque 30. pagi. Anno 1656. Carolus Gustauus rex Sueciae frustra eandem oppugnabat. Saxones vero anno 1517. longe feliciores fuerant, eamque, ad deditionem compulerant.

(b) Est etiam limitanea vrbs versus Wolhyniam.

(i) Est in terra, seu prouincia Belzenfi, prima; arcem paludibus circumdatam habens.

euenit, & pace, Saxones inter, & foederatos Polonos, anno 1716. facta, in primis clarum. (k)

7.) *Buk & Olesko*, oppida duo ad Bugum imposita.

8.) *Zborow*, *Sborouia*, vrbs clade Tartarorum, & pace anno 1649. cum iisdem inita, memorabilis. (l)

9.) *Snyatin*, *Sniatinia*, ad fines Moldauiae procedit. (m)

10.) *Halics*, *Halicia*, *Gallicia*, ad Tyram, regni

G 2

(k) Est in Belzensi prouincia.

(l) Ex parte Tartarorum, post proelium initum, 10000. milites desiderabantur. Celebris fuit, saeculis superioribus, apud Polonos, familia Zborowiana.

(m) Ad finium Prutum hanc per oram, in Moldauiam deproperantem. Anno 1768. Poloni foederati, ciuitatem hanc, diripuerant, & flammis ei subiecerant. Nunc, communitur, & omnibus, quae ad defendendam illam, necessaria sunt, instruitur. Viae quoque hic lapidibus stratae sunt, ut, ex Transilvania, commercia, eo commodius institui, rectaque illuc transire possint. Hic praeterea vicina est silua, in tota hac regione maxima, quam Poloni, Bukowina, prouinciales vero Dumbreville Roschii vocant, de qua *Demetrius Kantemir* in *Beschreibung der Moldau*, in *Anton Friederich Büsching Magazin für die neue Historie und Geographie* III. Theil, p. 569. *Cromer* in *Historia Polonica* Lib. XXX. pag. 648. seq.

gni cognominis vrbs primaria, vetere, quam hodierno aeuo, clarior. (n)

11.) *Kolomya*, Colomia, haud procul a fontibus Pruthi constituta, salinarum diues est. (o)

12.) *Zidaczew*, Sidacouia, infra paludem, ex qua Tyras manat. (p)

13.)

(n) Poloni, regnum Galliciae, more suo, in palatinatus diuiserant, inter quos, illum, in quo vrbs Galliciae occurrit, palatinatus nomine insigniuerant. Fecerant id eo fine, vt incautis persuaderent, principatum, imo & regnum illud Galliciae, quod Hungariae reges suum effecerant, ex sola hac prouincia, enatum esse. *Dlugoffus* regnum hoc, mox regnum, mox ducatum, mox terram vocat. Vrbs vero Galliciae vetus est, & saeculo XII. iam celebris. Coronati sunt, in ea, duo principes Hungari, alter quidem, quem Polonici scriptores, Colomanni I. regis Hungariae filium faciunt (*Boguphalus* episcopus Posnaniensis in chronico Polonico, apud *Sommersberg in scriptor. rerum Silesiac. T. II. p. 36*). alter vero Colomannus, Belae IV. frater de quo *Dlugoff. Lib. VI. p. 604. alii*. Vrbs ipsa, olim bene communita erat, &, vna portarum eius Hungaria vocabatur. *Continuator Nestoris in annalibus Russicis*.

(o) Sale hinc proueniente, non prouinciales solum: sed muktiae vicinae simul prouinciae vtuntur. Habebant inde reges Galliciae olim reditus notabiles.

(p) In Leopoliensi ditione, habet etiam arcem monti impositam. Olim quoque capitaneus hic degebat, & capitaneatus ab vrbe hac denominabatur.

13.) *Sanok & Krosna*, oppida, ad radices Carpati sita, commerciis Hungarorum florent. (q)

14.) *Premisl, Premislia*, vrbs praeclara, arce communita, duobus episcopis, Romano scilicet, & Grajo, domicilium praebet ad Sanam. (r)

(Sequentia adhuc subnectenda videntur:

15.) *Gliniani* ciuitas, in qua, mortuo Sigismundo Augusto, vltimo ex Iagellonica gente rege Poloniae, equestris ordo, ex Russia rubra confluxerat, &, de principe eligendo, consultabat.

16.) *Wisnia* vrbecula, in qua olim comitia prouinciam Premisliensem incolentes, celebrabant.

G 3

17.)

(q) In Premislauienfi prouincia, districtu vero Sanokienfi, prius ad Sanam, posterius vero ad Jasiolda fluuios quaerendum. Prius arcem habet colli arduo inaedificatam, posterius commerciis proficit. Hungari, vina multa eo deuehant, vnde emta, vterius subuehantur. Habebant hic olim Iesuitae collegium.

(r) Agri illi obtigerunt fertiles, qui frumentum omnis generis proferunt, pascua quoque & alias commoditates habet. *Miechou/zky in descriptione Sarmatiarum pag. 204.* In terra Premisliensi, & in Drohobiz sal coctum, & in bolos ac portiones collectum, reponitur. Continuator annalium Nestoris eam pag. 209. *Peremüschel* vocat.

17.) Vicinum illi oppidum est, *Stanislai* (*Stanislawow*) communitum, in quo Iesuitae collegium habebant.

18.) *Przeworsk* vrbs collem occupauit, a qua districtus denominationem accepit.

19.) *Samborz*, *Sambor*, ciuibus cum arce, ad fluium *Tyras*, in ditione, quae olim ad bona regis, mensalia vocabantur, pertinebat.

20.) *Drohobycz*, *Drohobitsch*, vrbs prouinciae *Galliciae*, falis fodinas vberes habens.

21.) *Carnoker*, vicus in montibus *Carpati*, scaturiginibus *Pruthi* fluii memorabilis.

22. *Trebowla*, (*Trembowla*) districtus cognominis prima vrbs, ad fluium *Sereth* in *Podoliam* retrusa. (s)

23.)

(s) Continuator annalium *Russicorum Nestoris* pag. 191. eandem, *Terebowel* vocat, additque, illi olim vicinas fuisse, *Swenigrod*, *Uschicza*, & *Mikolin*. Ceterum, *Podolia* ipsa, regio est fertilissima, abundans frumento, melle, pascuis, gramine: de qua *Matthius Miechowszky* in descriptione *Sarmatarum* pag. 204. sequentia scribit: Gramen quoque, & pascua, tam cito & uberrime fundit & prodit, ut pertricam in tribus diebus supercrescendo contegat, & aratrum in lo-

- 23.) *Ianow*, vrbs ad fluvium Podorc^z limitanea regni Galliciae.
- 24.) *Zbaras*, peraeque limitanea versus Podoliam Polonicam, ducatus cognominis olim caput. (ss)
- 25.) *Horodla*, seu *Horodlo*, oppidum cum arce, quae collem occupavit, ad fluvium Bug in prouincia Belzensi. (t)
- 26.) *Grabovicze*, vel *Grabowicz*, ciuitas arce exornata, a qua districtus cognominis denominatus, caputque capitaneatus.
- 27.) *Lubaczow*, vel *Lubaczew*, praecipua ciuitas, eodem nomine insigniti districtus, in qua sedes erat castellani.

G 4

28.)

---

cis graminosis derelictum, in paullo pluribus diebus graminibus sepiat & cooperiat.

(ss) Anno 1649. Tartari Polonicas copias hic circumdederant, & commeatus, pabulationemque eorum interceperant.

(t) Anno 1413. comitia hic sunt celebrata, in quibus, post longas disceptationes, Lithuania, Polonis, quoad leges & libertates in illis fundatas, exaequata, & arctius vtraque regio coniuncta est. Tabulas publicas foederis huius inseruit *Diagoss. hist. Polon. Lib. XI. pag. 336. seq.*

28.) *Busk*, oppidum 5. milliariibus Leopoli reiectum, versus ortum, capitaneatus cognominis primum.

29.) *Sokal*, vrbs flumina Bug adiacens, in monte vicino arcem habens.

30.) *Brody*, ampla ciuitas & populosa, in qua multi etiam Iudaei deprehenduntur. Commerciis per Galliciam, Lithuaniam, atque Poloniam, promouendorum ergo, contulit illi Augusta Regina anno 1779. illas libertates, quibus Tergestum & Fluminensis portus gaudent.

COMPENDIOLVM
MAGNI
PRINCIPATVS TRANSILVANIAE
GEOGRAPHICVM

---

§. I.

TRANSILVANIA (a) Daciae veteris pars,
(b) in ortum conuersa, ab Hungaris,
propter fylvas, quibus incingitur, *Erdely*, a
G 5 Ger-

(a) In documentis publicis saecul. XVI. & XVII. etiam regnum Transilvaniae vocatur, temporibus Sigismundi Bathory principatus titulos, a regibus & ordinibus regni Hungariae, acceperat, anno vero 1765. MARIA THERESIA magni principatus honores illi contulit. Legi potest Laurentius Toppellinus in originibus & occasibus Transilvaniae Cap. I. ac Joseph. Benkö in Transilvania, siue magno Transilvaniae principatu T. I. Lib. I. Cap. 1. §. 4. 5.

(b) Pars haec Daciae erat praestantissima. Conuerterant, eandem, saeculo II. post natum Christum
Traia-

Germanis, ob septem castra, quibus olim excellibat, *Siebenbürgen*, Sclauis *Sedmohradsta dem*, quia vero sub primis Hungariae regibus ad Hungariam spectabat (c), & filiis, a reliqua parte regni, separabatur, propterea *Ultrasiluania*, *Siluania* cognominatur.

§. 2.

Clauditur boream versus, Hungarorum, & Moldauerum collimitio. Quam, Moldauia in ortu; Valachia, cum tractu Temesiensi, in meridie; Transtibiscana vero Hungariae regio, in occasu, finibus suis contingunt. (d)

§. 3.

Traianus, & Hadrianus, imperatores, in Romanam prouinciam, saeculo tertio tamen varii populi, in primis Germanici, eandem percurfabant. Gothi, Gepidae, Hunni, Auares, & alii populi, eandem dein occupauerant, vergente vero saeculo IX. ad occasum, Hungari eo se intulerant, in quorum potestate dein mansit.

(c) Ante primos reges iam pars erat regni Hungariae. Tubutum, qui eandem regebat, Arpado duci Hungarorum suberat, quod, ex anonymi *Belae regis notur. Cap. 24. 25.* & aliunde, facile doceri potest.

(d) Ita limites hos designat etiam Georg. a *Reichersdorff in chorographia Transilvaniae apud Schwandner. in scriptor rerum Hungaric. T. I. pag. 785.* Ioannes Sigismundus, filius Ioannis Zapolyi, Stephanus Bathory, &, qui postea principes erant Transilvaniae, aliquot vicinos comitatus Hungariae, cum Transilvania copulauerant, qui necdum ex integro ab illa separati sunt. Constat vero in vulgus illos esse

§. 3.

Fluuios ea, in Danubium, atque Tibiscum, hoc emittit ordine :

- 1.) *Samosius*, Szamos, in Bisztriciensi & Maramarusiensi collimitio ortus, accepto apud Desium, Samosio minore, in Hungariam deuehitur. (e)
- 2.) *Marusius*, Meriscus, Maros, (Miresch) cuius iam Herodotus meminit, ex aquilonaribus Siculorum alpibus, in mediam regionem

esse sequentes : Zarandiensem, Kövár, Krasznensem, & mediocrem Zólnok, qui in compendio Hungariae geographico descripti sunt. De antiquis terminis Transilvaniae agit Toppeltin. in origin. & occas. Transilvaniae c. 2.

(e) De quo Georgius a Reichersdorff in chorographia Transilvaniae pag. 796. Zamosus, inquit, fluuius Daciae, non procul a Chrysio fluuiio, in iugis Dacicis ad Moldauiam vergentibus, in primis orientem versus effluit; (intelligendum hoc est, de Samosio maiore) tandem arcem Gyula (Albam Iuliam) episcopalem praeterfluens, (hic errauit auctor, non Samosius, sed Marusius Albam praeterfluit): tendit ad austrum, & ciuitatis Kolosuariæ pomeria radit. (videlicet Samosius minor.) Inde, ad solis ortum vertitur, angusto alueo, & sinuoso, nauigabilis, quo sal regius oneratis nauibus euehitur. Vulgus eum fluuium appellat Zamos, non longe a Bisztricio territorio, per vallem emissus, abducitur in Hungariam, Tibisco amne (in Szabolcsensi comitatu) praecipitandus. Praecipitatur in Tibiscum ad vicum Apátio Anno 1770, promouendae nauigationis ergo ex Augustae mandato perpurgari debebat.

nem cadit, auctusque *Aranyosio* & *Kochelio*, annuibus, inter occidentem & meridiem in Hungariam exit. (f)

- 3.) *Aluta*, Olta, ex radicibus montis Carpati, aequae in septentrionali Sicularum regione ortus, per orientalem, ac meridionalem regionis tractum in Valachiam denoluitur. (g)
(Addi potest
4.) *Albus Chrysius*, Fejer körös, seu auratus, ex Transilvania elabens (h).)

§. 4.

(f) Idem *Reichersdorff*. l. cit. p. 796. *Marisus*, seu *Marisus*, *Daciae*, vel, si mauis, *Transilvaniae* aurifer fluiuius, ex alpihus *Transilvaniae* *Moldanum* contingentibus, profluens, a *Ciculis* (*Siculis*) in *Daciam*, inde in *Tyssiam* (apud *Szegedinum*) descendit. Idem p. 797. eundem celeberrimum, *Benkő* vero l. cit. §. 28. p. 62. 63. primum & utilissimum *Transilvaniae* fluiuium esse scribit. Secundo hoc fluiuium ligna varii generis, salque, e *Tordensibus* puteis haustus confectusque per *Transilviam*, in *Hungariam* promouetur, & sal quoque in *Servia* venditur.

(g) Videtur esse is, quem *Constantin. Porphyrogenita* imperator, de administrando imperio, per errorem *Tutem* vocat. *Reichersdorff*. loc. cit. *Alutus* annis, inter reliqua istius regni flumina, non est incelebris, qui, in montanis *Ciculorum* (*Sicularum*) radicibus ortus, ubi primum *Transilviam* attingit, & *Barcensem* terram, a *Ciculorum* metis dirimit, inde *Cibinum* versus decurrens, prope *rubeam turrin*, in *perangustas*, & *per abruptas valles*, in *transalpinam* fertur, ubi cum auriferum esse perhibent, haud longe supra *Nicopolim Istro* miscetur.

(h) Idem *Reichersdorff*. pag. 793. abundat fluiuius

§. 4.

Quod ad naturalem Transilvaniae statum adtinet :

- 1.) Regio inter 45. & 48. latitudinis gradum montibus perpetuis in modum coronae, vndique circumsepta, benignam habet, cum soli, tum coeli indolem. Obiectae namque ex omni latere, Carpati radices, aërem reddunt temperatum, & aquam salubrem, nativa vero soli pinguis felicitas agrum ex omni parte foecundum, opumque diuitem. (i)
- 2.) Ager Transilvaniae, nunc montibus, atque saltibus, nunc filuis, locisque campestribus distinctus, & praeterea, fontium scaturiginibus, annibusque innumeris, irrigatus,

---

nobilissimus piscibus, qui, ex eo, ut apparet, nomen accepit, quod, & auro abundet, quod a Graecis Χρυσος appellatur. Albus & niger Chrysus, infra Varadinum cum celeri Chrysia commiscuntur ad Csongradum in Tibiscum immerguntur. De quo & aliis Transilvaniae fluuiis Benkö l. cit. p. 66. 67. seq.

(i) Reichersdorff. l. cit. p. 797. Est haec nobilissima, & opulentissima regio, & prouincia pluribus aucta nationibus, & incolis, omniumque rerum, quae ad humanum spectant usum, refertissima, auro, & argento, saliumque fodinis, ex quibus quotannis ingens thesaurus hauitur, cum viniferis montibus, & iumentorum, pecorum, ingenti multitudine, vndiquaque referta. Regio, Transilvania, quod trans Siluas sita sit, appellata, multorum cognitione, & perustratione, meoque iudicio, latitudine. & longitudine, ad viginti & quinque miliaria extensa.

tus, omne id, quod natura hominibus ad victum, & amictum concessit, ex aequo, cum Hungaria, possidere videtur.

- 3.) *Montes Transilvaniae*, qui Carpati propagines sunt, longo, latoque tractu, ab aquilone, in meridiem, per vtrumque occidentis & orientis latus, procurrunt, exeuntque in mediterraneis, partim in vitiferos, partim in metallicos colles.
- 4.) *Colles vitiferi*, passim, in australi regione laeti, generosique vini feraces sunt, vt loca oppido Enyed, & Albae Iuliae, nunc Carolinae dictae, interiacentia, mutuata a regione Tokaiensi nomenclatione, Hungarico idiomate, Hegyallja, a Transiluanis, vocentur, in nonnullis tamen aliis, versus septentrionem vergentibus locis, propter boreae austeritatem, plerumque minus excoctum, colono fundunt.
- 5.) *Colles prouentu fossilium* multo sunt foecundiores. Ex quibus Rudnenses, Siculici, Albenfes, Abrugbanienfes, Hunyadienses, Toroczkoenses, alique, metallum & mineralia; Deenses, Kolofenses, Tordenses, Vizaknenses, Homorodenses, Paradienses, & S. Pauli, sal natium proferunt.
- 6.) *Fontium* quoque variae dimanant scaturigines, scilicet 1. *aquae salutares*, & quidem Hunyadienses, *calidae*, Albenfes, *frigidae*; Csikienses, Oláh-saluenses, *sulphureae*; Som-

Somlyóenses, item ac Verebenſes. 2. *Aquae ſubterraneae calidae & ſalſae*, Saltzburgenſes; 3. *Acidulae*, inter quas, primum omnium, medicorum conſenſu, ſibi Borgienſes, in ſede Gyergyó ſcaturientes, locum vindicant, omnibus, ſi fides ſit ipsis habenda, exterorum aquis praeferendae. Has proxime excipiunt, Radnenſes, Kirojienſes, Homorodenſes, Batzonienſes, aliae. 4. *Aquae lapideſcentes* Almaſenſes, in ſede Vdvarhelyienſi: Lacus etiam aliquot habentur in Tranſilvania, inter quos primus facile eſt ac maximus Hodos, ſive ab adiacente pago Czege, Czegeſis, in comitatu Doboka. Reliquos ediſſerit Benkö l. cit. §. 31. p. 74.

- 7.) Adfluit ager Tranſilvaniae, ſicuti Hungariae, in *vegetabilibus* quidem, pascuis, herbis medicatis, frumento, leguminibus, vitibus & lignatione, in *foſſilibus*, auro (ii), argento, cupro, ferro, mercurio, cinabari, antimonio, ſolari ſulphure, vitriolo, ſale gemmae, nitro, lapide rubro, creta; in *animalibus*, equis, pecore, apibus, varioque ferarum, auium ſilueſtrium, atque piſcium genere; in quo vtri (rari iam ſunt,) bonafi, tragelaphi, vřſi, apri, linceſ, rupi-

---

(ii) Inueniri in Tranſilvania aurum etiam nubinae granulatum dictum, guttas, granaque aurea, oſtendit Samuel Köleſeri in *auraria Romano Dacica* cap. 2. p. 54. ſeq.

picaprae, martes, hermelli, atque castores, cum primis eminent. (k)

- 8.) Ex rebus his, *metallum* & *sal*, vsibus regiis, in Hungariam euehitur; inopiae rerum aliarum, cum primis arte factarum, ex Germania atque Turcia, per negotiationem consulitur.

§. 5.

Quod ad originem, atque indolem, diuersarum in Transilvania nationum, adtinet.

- 1.) *Natio Hungarica*, eiusdem, cum Hungaris, & originis & indolis, in Hungaros, atque Siculos distinguitur. Quorum illi, ex Hungaris, isti, quorum nomen custodem designat, ex Paczinacsis progeniti esse dicuntur. (l)

2.)

(k) Hae breuiter Nicolaus Olabus, in *Transilvania natus*, & educatus, apud P. Martinum Szentivanyi dissertat. *Paralipom. Memorab. Hungar. P. I. p. 36.* Est (*Transilvania*) agri fertilis, vini ferax, auri, argenti, ferri, aliorumque metallorum locuples praetereaque salis plena; bouum iterum, ferarum, vrsorum, piscium, abundantissima, ut naturam incusare non possit, quin, omnia vitae necessaria, in eam contulerit regionem. Haec iusto ordine & eleganter exponit laudatus Benkö in *Transilvania T. I. Lib. III. cap. 3. §. 58. seq.*

(l) Siculi, genuini esse videntur Hungari, ita a muneris functionibus, ad quas fuerant obstricti, denominati, qua de re Pray in *Dissert. Histor. critica in annalibus Hunnorum* &c. p. 123.

- 2.) *Natio Siculorum*, singularibus, cum ob antiquitatem generis, tum ob eximiam virtutem, ornata est priuilegiis; sed, quae iam, per longioris temporis abusum, sensim abrogata sunt.
- 3.) *Natio Saxonum* regionum, partim ex Gepidarum reliquiis, partim ex hospitibus Saxonum, qui regnante Geysa II. ex Germania in Transiluaniam demigrauerant (m), in vnum coaluit populum, propterea, cum in agro regio collocata, tum regum adnumerata peculio. (Tres hae nationes vnitae vocantur.)
- 4.) *Inquilinorum* (seu toleratorum) loco habentur, Germani, Valachi, Armenii, Seruii,

---

(m) Gepidarum reliquias, Hungaros, in Transilvania, paucas, vel nullas deprehendisse, quibus facile concesserit. Disputat de Germanis in Transilvania degentibus pluribus, Ioan. Tröster in der alt und neu deutschen Dacia (Nürnberg 1666) II. Buch. I. Cap. pag. 107. seq. Ceterum, Germanos in Transiluaniam, ex variis Germanicis prouinciis, Geysa II. & aliis, post eundem, regibus, apud Hungaros sceptrum tenentibus, immigrasse ostendit Georg. Pray dissert. in annal. Hunnorum, Auarum, &c.

Andreas II. in celebri illo priuilegio, quod Germanis Transiluanis anno 1224. concesserat, eos Teutonicos vltra Transiluanos vocat, apud Toppeztin. l. cit. Cap. III. p. 17. Pray in dissert. Historico critica in annal. Hunnorum &c. vult, pag. 164. primos Flandros, dein alias Germanicas colonias in Transiluaniam venisse, & ibi se deposuisse.

uii, Bulgari, Graeci, qui, quoties Transiluanorum ciuitatis participes esse cupiunt, necesse est, ut vel in Hungarorum, & Siculorum, vel in Saxonum concedant societatem. Neque desunt Iudaei, atque Zingari, eiusdem, cum Hungaris, & nationis, & moris (n). (Poloni, Russi, seu Rutheni, Moravi, vel anabaptistae.)

5.) *Indoles* populi, pro diuersitate nationum, diuersa est.

1.) *Hungari* Transilvaniae, non minus ingenio, quam moribus, cum Hungaris, Hungariae incolis conueniunt.

2.) *Siculi*, non tam ingenio, quam moribus, & sermonis pronuntiatione, ab Hungaris differunt. (o)

3.) *Saxones*, quamuis, & indole, & more antiquo, cui pertinaciter student, ab vtraque gente discrepent, multum tamen aetate nostra ad Hungarorum accedunt ingenium.

4.) *Valachi*, (vel potius Vlachi, Graecis Blachi) incultum hominum genus, quod
loco

(n) Zingaros, eiusdem cum Hungaris, esse nationis & moris, non audeo adseuerare. Incerta eorum est origo, incertum, quando in Hungariam, & Transilvaniam pertigerint. Legi de illis potest in *Wiener Anzeigen V. und VI. Jahrgang*.

(o) *Reichersdorf* in chorographia Transilvaniae scribit, eos, moribus, sermone, & vestitu, non multum ab Hungaris discedere.

loco montoso, in villis, rusticationis ergo, collocatum est, & ingenio, & moribus, & decoro, a reliquis nationibus dissident, ad furta & latrocinia cum primis proni. (p)

6.) *Sermo Transiluanorum*, pro diuersitate nationum, variat. Hungaricus eiusdem, cum lingua Hungarorum, & originis, & indolis, omnibus Transilvaniae Hungaris, Siculisque familiaris est. Siculi tamen, eum, crasso, atque diducto ore pronunciant, & in ple-
risque antiquatis Hunnorum vocabulis v-
tuntur. *Saxonicus*, cuius est in fundo Sa-
xonico vsus, cum Germanico Saxoniae in-
ferioris, a quo deriuatur, multum concor-
dat. Germanicus, reliquis Germanorum
nationibus communis, longe ab eo distat.

H 2

(q)

(p) *Reichersdorff. l. cit. p. 785. Valachi*, eiusdem
prouinciae (Transilvaniae) incolae, in quibusdam de-
sertis possessionibus, & villis resident; genus hominum
durissimum, nec nisi armentis, & pecoribus, plerum-
que etiam furtiuo pecorum, & equorum abigatu, se
alentes. Hi, more suo, pilosis, seu birsuris ex lana
caprina contextis, suaeque manu elaboratis, amictuntur
vestibus, nullis penitus legibus humanis obsequentes.
Laurentius Toppeltinus in originibus, & occasibus
Transilvaniae integro Cap. VII. de Valachis, seu
Olahis, agit. *Andreas II. in priuilegio Germanis*
Transiluanis concessio, supra excitato, Valachos, Bla-
cos vocat, illisque Bissenos adnectit.

(q) *Valachicus* passim per Transiluaniam propagatus, &, ex Italico, atque Slaui-
co idiomate compositus, nullam cum lin-
guis istis habet cognationem. *Armenus*,
quo inuocatae in Transiluaniam Armeno-
rum coloniae loquuntur, peregrinus est,
isque Asiaticus.

7.) *Vestitus* omnibus Transilvaniae nationibus
Hungaricus (r), Saxonum nihilominus fe-
minis, (s) Valachisque, pro antiquo gentis
more, peculiaris. (t)

8.) *Occupationum* par, apud Transiluanos, at-
que Hungaros, obseruatur ratio. Inter quos,
Hungari, atque Saxones, litteris, militiae,
artificiis, & negotiationi; *Valachi*, soli ru-
sticationi; *Armenii*, atque *Graeci*, merca-
tui cum primis dediti sunt.

§. 6.

(q) *Reichersdorff* l. cit. pag. 786. Sermo Saxonicus,
in Transilvania, ad communem Germanicam Colonien-
sium linguam multo propius accedit, quam alias lin-
guas, &, a Sueno, atque Heluetio, non ita facile in-
telligitur, quam pleraeque septentrionales in Germania.
Transilvani igitur, sicut ceterae omnes nationes Ger-
manicae, habent peculiarem linguae dialectum.

(r) De habitu Hungarorum, integrò cap. 13. agit
Toppeltinus in originibus & occasibus Transiluanorum
pag. 105. seq.

(s) De hoc quoque vestitu idem *Toppelt.* l. cit.
Cap. 12. p. 98. seq. & *Ioan. Tröster* in dem alt,
und neuen teutschen Dacia, II. Buch. 10. Cap. pag.
214. seq.

(t) Hunc quoque habitum laudatus *Toppeltinus* Cap.
14. exponit.

§. 6.

Quoad civilem Transilvaniae statum.

1.) *Regimen Transilvaniae*, ab Hungarico, prorsus distinctum, & communi principis, atque populi consensu, secundum *tripartitum Verböczii*, adprobatas constitutiones (u), ex antiquis, inde a separatione Transilvaniae ab Hungaris, latas leges, tempore Georgii II. Raköczii collectas, ordinumque consensu firmatas, & *compilatas constitutiones* (x), pari conatu a Michaelae Apaffio, cum consensu ordinum collectas, ad statum monarchico-aristocraticum (y) adstrictum, augustae domui Austriacae, in eaque, vtriusque sexus principibus, inde ab anno 1722, iure successionis, debetur. Prostant, & aliae recentius perlatae leges.

H 3

(2.)

(u) Prodierunt Claudiopolitana in vrbe 1672. in fol. minori, lingua Hungarica adornatae, in quibus multa sunt, ad ius publicum Transilvaniae pertinentia eleganter exposita. Totum opus 250. columnis seu paginis absolvitur. Est illud anno 1779. in Transilvania cum compilatis constitutionibus recusum.

(x) *Compilatae constitutiones regni Transilvaniae & partium Hungariae eidem adnexarum* anno 1659 Claudiopoli in 4. sunt impressae. Anno 1779. sunt recusae.

(y) Obtinere apud Transilvanos formam imperii monarchico-aristocraticam etiam *Valentinus Frank* in breviculo *originum nationum*, & praecipue Saxonicae in Transilvania. (Cibinii 1696. in 12mo. pag. 44.) adseuerat.

- 2.) *Magnus* Transilvaniae hodiernae princeps, qui olim, per electionem liberam (z, iam vero, post annum 1722. per successionem hereditariam, ad principatum admittitur, coniunctam quidem cum rege Hungariae, & archiduce Austriae potestatem, ab utroque tamen discretam regiminis iuriumque habet rationem.
- 3.) Tres sunt in Transilvania nationes, lege receptae, Hungarica, Siculica, (a) & Saxonum, religiones quatuor, catholica, reformatata, euangelica Lutherana, & vnitiorum, seu Sociniana.
- 4.) Ordini *Ecclesiasticorum*, episcopus Transilvaniae (b), abbates, praepositi, sacerdotes cano-

---

(z) Haec in primis a morte Ioannis Sigismundi Zapolyii, inualuerat. Quae vero illius natura, & indoles fuerit, optime cognosces ex approbatis constitutionibus regni Transilvaniae P. II. Tit. 2. ubi formulam sacramenti iurisiurandi, per Sigismundum Rakoczy, & Gabriel Bathori, recitatam, ac conditiones principibus Gabrieli Bathori, & aliis, qui, post hos, principes erant Transilvaniae, occasione initi principatus per ordines propositas, adducit.

(a) Siculi omnes iuribus nobilium gaudent. *Reichersdorff. l. cit. pag. 787.* nemo, apud illos, ignobilis esse censetur, etiamsi manu aratrum tractet, aut caprino gregi praesit.

(b) Sedem olim Albae habebat. *Reichersdorff. in Chorographia l. cit. pag. 794.* Subest archiepiscopo Colocseni. De altero episcopo Transilvaniae, vel Valachiae, Milkoviensi videlicet, & praeposito Cibinensi.

canonici, adscribuntur. Magnates, in summos regni officiales, comites, atque liberos barones diuiduntur. Nobiles, partim sunt Hungari, partim Siculi. Ciues regii soli appellantur Saxones. (c)

5.) *Administrator magnus principatus Transilvaniae*, potestate principis, & optimatum (magnatum & nobilium) consilio, per comitia prouincialia, cancellariam, gubernium regium, cameram regiam, comitatus Hungarorum & Siculorum, atque Saxonum sedes magistratusque (d),

H 4

6.)

---

binienſi *Pray in diſſert. hiſtorico-critica in annal. Hunnorum* &c. pag. 138.

(c) Nolebant iſti hucdum admittere, ut alter aliquis, quam Germanus, apud eos, fundum aliquem conſequeretur ciuilem. Fundamentum libertatis huius quaerunt, in laudato priuilegio Andreae II. in quo haec verba occurrunt: „Volumus etiam, & regia auctoritate praecipimus, vt, nullus de Iubbagionibus noſtris, villam, vel praedium aliquod (ad Teutones ſpectans), a regia maiestate audeat poſtulare: ſi vero aliquis poſtulauerit, indulta eis potestate a nobis, contradicant. „ Mirum eſt in tam coarctatis Transilvaniae rebus, potuiſſe Germanos, has libertates tueri, conſeruareque. Acciſas eaſdem quadamtenus queritur, *Valentinus Frank in breuiculo originum nationum, 3 praecipue Saxonicae in Transilvania pag. 44. ſeq.*

(d) Numerus eorum, qui in dicaſteriis & collegiis hiſ deprehenduntur, vt, & nomina eorum, ex titulari calendario cognosci poſſunt.

6.) *Comitia prouincialia*, (magni) principis auctoritate, Cibinium (e) ex tribus coacta nationibus, celebrari solent. Gubernium regium, in separato cubili confidet, nec nisi in grauioris momenti negotiis, in conspectum ordinum prodire solet, reliqui magnates, comites, & barones, cum nuntiis comitatum & vrbium, in eodem palatio conueniunt, simulque in medium consulere consueuerunt.

7.) *Excelsa cancellaria Transiluanica*, quae, per prouinciam magni principis, expedit edicta, Viennae est, nullumque in publicis negotiis expediendis, seu cum Hungarica, seu cum Austriaca cancellariis, nexum habet. (f)

8.) *Excelsum gubernium*, cuius sedes est Cibinii, publica principatus negotia, in rebus sacris & ciuilibus, ab anno 1693. principis procurat nomine. Moderatur ei gubernator, cum delectis, ex tribus nationibus,

---

(e) Olim Tordae in primis comitia regni habebantur, licet nulla lege id fuerit decretum. Ordinibus gratius esset, si comitia Claudiopolitana in urbe celebrarentur. De comitus plura legi possunt apud Benkö in Transiluan. T. II. Lib. IV. cap. 8. §. 183.

(f) Praeest illi Iudas Thadaeus Anton Ioseph Lib. B. de Reischbach &c. Praeter hunc, sunt consiliarii & referendarii, secretarii, & alii, quod, vel solo ex calendario Transiluanico titulari cognosci potest.

nibus, iisque catholicae, reformatae, ac evangelicae religioni addictis, consiliariis (g).

9.) *Aerarium magni principis*, quod fisci reditus, dominiæque procurat, thesaurariatus regii consilium adpellatur, Cibiniique continuum est. (b)

10.) *Natio Hungarorum* in Transilvania, ad exemplum comitatum Hungariae, in comitatus, & duos districtus, est diuisa. Primus in quouis comitatu est supremus comes, huic proximi duo supremi iudices nobilium, hos excipiunt vice comites, tandem sequuntur assessores, hos vero iudices nobilium. Districtus Kövar & Fogaras, a supremis & vicecapitaneis, reguntur. (i)

H 5

II.)

(g) Sociniani in gubernio amplius locum non habent. Ceterum, in gubernio eodem, praeter praesidem, seu gubernatorem, episcopus Transilvaniae, proceres, nobiles, & Saxones aliqui, locum habent, quorum nomina ex calendario Transiluanico titulari, quod quouis anno imprimitur, cognoscuntur,

(b) Statum cameralem, in specie vero thesaurarium regium, vt anno 1770. in Transilvania fuerat comparatus, cognosces ex calendario Transiluanico titulari. Recentius acquirere non potui.

(i) In comitatibus Transilvaniae plura sunt munera, seu officia publica, vt vocantur, quam in comitatibus Hungariae. Cognosci possunt etiam ex calendario Transilvaniae titulari.

- 11.) *Natio Sicularum*, in 5. sedes diuifa (k), a totidem iudicibus regiis supremis (Fökirály Birák) regitur (l): Habent tamen etiam filiales sedes quaeque suum iudicem regium, imperio supremo parentem.
- 12.) *Natio Saxonica*, in sedes nouem distributa, totidem iudicibus, ut vocant, regiis (Hungaris király Biró, Germanis Königs-Richter) subest (m). Qui autem duobus distri-

---

(k) *Reichersdorff loc. cit. pag. 786.* Ciculi, inquit, in septem sunt diuisi regiones, quas ipsi sedes vocant, quarum nomina sunt Sepsi, Orbai, Kisdi, Czík, Gyrgio, Markus, Szék Hungarico sermone appellatas, &c.

(l) Olim Vajuodae, post eos vero, principes Transilvaniae, comites Sicularum se scribebant. De Sicularum iuribus, & immanitatibus, adprobatae constit. regni Transilvaniae p. 148. seq.

(m) *Reichersdorff. l. cit. pag. 790.* Saxones in septem sedes distribuit, quas etiam enumerat, sed mox subnectit, dari adhuc duas, ab his diuersas, earumque caput esse ciuitatem Megiensem, (Megyes.) Idem vero sequentia ibidem subnectit:

„ Numerantur etiam in Transilvania, quoad pen-

„ siones taxarum, octo parochialia capitula praeci-

„ pua, quae simul appellant vniuersitatem. Bi-

„ striciensse capitulum, habet Bistriciam, cum 23. pa-

„ gis regiis, Regnense capitulum, habet pagos plus-

„ quam 30. Barcense capitulum, habet Coronam ci-

„ uitatem, cum 13. pagis regiis. Kisdense capitu-

„ lum, Segesburgam, & pagos 48. duarum sedium

„ capitulum complectitur ciuitatem Megiensem, cum

„ pagis 36. Cibiniensium capitula duo, quorum

„ vnum habet Cibinium, & pagos 23. alterum

„ capi-

districtibus cum imperio praesunt, simpliciter iudices, Coronensis nimirum, & Bisztriciensis vocantur (n).

- 13.) *Redituum* eadem, quae, apud Hungaros, in Transilvania est ratio. Redeunt namque ii, ex tributo, vectigalibus, metallo-
mine-

„ capitulum Cibiense, quod vocant surrogatua,
 „ continet pagos circiter 22. Sabesense capitulum
 „ habet Sabesum, cum pagis decem & septem. Va-
 „ lentin. Franke in breuiulo originum nationum,
 „ & praecipue Saxonicae in Transilvania, septem
 „ etiam sedes esse inter Saxones pag. 38. scribit.
 „ Ordo autem, inquit, sedium in sessionibus iste est:
 „ vt Cibirium metropolim, immediate Schesburgum,
 „ deinde Corona, Mediesius, Bistricium, Sabesius
 „ Groszschenk, Mercurium, rupes, Leschkirch, &
 „ Brosz, siue Saxopolis, Saxonicae terrae initium.
 „ Plura in adprobatis constit. regni Transilvaniae
 „ pag. 60. seq.

(n) Toti vero nationi praeest comes, in primis in causis, ad vniuersitatem, quam dirigit, appellatis cognoscendis occupatus. Scepusiensis prouincia Saxonum, ex 24. ciuitatibus olim conflata fuit, quibus etiam peculiaris comes praeerat. Inter Saxones, seu Germanos, Transiluanos, & Scepusios, olim magna morum, iurium & institutorum erat similitudo. Ceterum, comitis Saxonum mentionem iam Andreas II. in privilegio Teutonibus ultra Transiluanis concessio, facit, & simul potestatem eius sequentibus verbis exprimit. „ Volumus, etiam „ firmiter praecipimus, quatenus illus (Teutones in „ Transilvania) nemo iudicet, nisi nos, vel comes „ Cibiensis, quem, nos, eis, loco, & tempore „ constituemus. Apud Toppeltin, loc. cit. pag. 29.

mineralibus, sale gemmae, peculiis regiis, & bonis fisco principis adscriptis, pari modo, in aerarium publicum. (o)

- 14.) *Vires Transiluanorum* olim quidem ad octoginta, vel nonaginta armatorum millia (p) extendi poterant. Nunc sex tantum modo gubernatoris militaris imperio subiectae legiones stipendiatae, pro regione excubant, septem praeterea provinciales.

§. 7.

Quoad iustitiae in causis civilibus & sacris administrationem.

- 1.) *Iustitia*, in causis civilibus, nomine, & auctoritate principis in infimis, atque, supremis tribunalibus, distincto tamen, pro nu-

(o) Olim princeps Transilvaniae splendide satis proque dignitate vixit, ministros, & aulicos multos habuit, & praeterea, Turcae tributum annuum soluebat. Milites quoque multos, aduersus hostem, dum necessitas deposcebat, educebat.

(p) *Reichersdorff. l. cit. pag. 786.* „ quae tres nationes (Transilvaniae,) coniunctis viribus, & copiis, „ ad bellicam expeditionem instituendam, iuxta communem supputationem, ad nonaginta, & amplius „ millia armatorum suppeditant. Haec Reichersdorff. „ Difficila tamen esset ostendere ex historia, aliquem Transilvaniae principem, 80000. armatorum aduersus hostem eduxisse. Raro reges Hungariae tantum exercitum Turcae opponere poterant. De re bellica diffusius & iusto ordine commentatur Benkö loc. cit. T. II. Lib. IV. cap. XI. §. 201. seq.

numero trium nationum, foro, administrari solet.

- 2.) *In regiis liberisque Saxonum ciuitatibus*, caussae ciuium, primum, a praetore vrbis, deinde, a senatu vrbano examinantur. A quo prouocatio, in re dubia, ad vniuersitatem ciuitatum, cui regius nationis comes praest, & inde ad tabulam regiam permittitur. (q)
- 3.) *In comitatibus Hungarorum*, primum quidem iudices nobilium, deinde vniuersa nobilium communitas, actiones nobilium examinat. Quorum caussa aequae ad tabulam regiam, in re dubia, adpellari solet.
- 4.) *In Sedibus Sicularum*, quibus peculiare sunt consuetudines priuilegiaque, iudices regii, vel propraetores, causas Sicularum cognoscunt, easque, in re dubia, ad comitem regium, & inde ad communem regni tabulam transmittunt.
- 5.) *Tabula regia*, (Maros Várhelyini sedem habens,) cui praeses, cum protonotariis, & affesso-

---

(q) *Valent. Frank l. cit. pag. 40.* „ Superior magistratus (Saxonum), cui praecipue cura iustitiae incumbit, est index regius Cibiniensis, qui est totius nationis Saxonicae comes, vita durante confirmatus, cui accedunt alii quoque iudices, siue primarii illi sint, siue regii &c. „ Eadem plane est iustitiae administratio, in 16. oppidis Germanicis apud Scepusienses.

assessoribus, praest; supremum est regni tribunal (r). A quo nihilominus caussae quaevis, in re dubia, ad gubernium, inde, ad curiam regiam, inde vero ad principis iudicium (s) appellantur.

- 6.) *Forum ecclesiasticum*, quaelibet religio proprium habet, ibique caussae ad ecclesiasticum forum pertinentes, diiudicantur, appellatione in tribus ecclesiasticis foris, excepto catholico, ad augustam admissa. Catholici, a sede sacra episcopali, ad archiepiscopum metropolitanum, & inde ad curiam Romanam appellant.

§. 8.

Quod ad sacram, & litterariam Transiluanorum rem pertinet.

- 1.) *Religio Christiana*, in catholicam, reformatam, euangelicam, fociinianam, & Graecis ritus orientalem distinguitur. (t) Quarum prio-

---

(r) Pertinent ad eandem, praeter praesidem, tres magistri protonotarii, assessores, ex statu procerum, & equestri ordinis viri alii. Nomina eorum, qui in hoc dicasterio locum anno 1770. habebant, ostendit calendarium Transilvaniae titolare anni 1770. p. 9. 10.

(s) h. e. Viennam adpellare possunt, quod etiam nonnulli faciunt. Tot & tanta per fora, causa antequam transeat, multum temporis elabitur, & magnae impensae faciendae sunt. Plura de his, apud Benkö loc. cit. Cap. IX. § 192.

(t) Graeci ritus alii iterum sunt uniti, alii dissidentes, qua de re infra. Graecam religionem in Tran-

priores quatuor, legibus regni; postrema singulari principis priuilegio, conseruantur, (u) toleratae propterea vocatae.

2.) *Religio Catholica*, inter Hungaros, Siculos, & paucos Saxones, propagata, eiusdem cum Hungarica, & iuris, & libertatis, episcopo vno regitur. (x)

3.)

Transiluaniam, Gylas, auus maternus Stephani Constantinopoli retulerat: mortuo tamen eo, frater eius Zubor, & huius filius, Gyula, ritu vetere Hungarorum, Deum colebant, & religionem christianam, in prima quasi herba, in Transilvania, supprimebant. *Anonymus Belae regis notar. cap. 27. Anton. Büsching. scribit in sua Geographia (Neue Erdbeschreibung im I. Theil vom Groß-Fürstenthum Siebenbürgen S. 4.)* anno 1766. animas Romano-Catholicas in Transilvania fuisse 93135. Helueticae confessionis 140043. Augustanae confessioni addictas, 130365. Unitariorum, seu Socinianorum 28647. monet tamen simul, Augustanae confessioni addictos, & Socinianos, ibi plures deprehendi.

(u) Addi aliquid poterat de annabaptistis, seu Menonitis, de quibus *Valent. Frank. loc. cit. pag. 34.* „Anabaptistarum reliquiae visuntur adhuc, vno milliari prope Albam Iuliam, in oppido Vincz, quos princeps Gabriel de Bethlen, pro singulis artibus mechanicis, a Moravia, in Transiluaniam transportauit. &c. „

(x) Episcopus hic Albae sedem habet, vt infra ostendetur. Subsunt episcopo Transilvaniae 17. archidiaconales districtus & duo decanatus. *Benkö l. cit. S. 127.* Videtur olim alter quoque apud Transiluanos fuisse episcopatus, videlicet Milkouiensis, de quo inter eruditos est disceptatio. Sed, fuerat is

3.) *Ecclesia reformatata* solis Hungaris, atque Siculis propria, & a superintendente vno administrata, secundum in prouincia, lege publica, locum habet. (y)

4.) *Ecclesia euangelica*, quae apud solos Saxones, & paucos quosdam Hungaros, floret, in diuersos diuisa decanatus, ab vno superintendente regitur. (z) Non est praetereundum, superintendentem Helueticae confessioni addictorum, aliquam potestatem, in aliquot ecclesias Augustanae confessioni addicto-

---

potius Valachicus, de quo *Haner in historia ecclesiae Transiluanicae Lib. III. p. 71.* Timon in imagine nouae Hungariae cap. X. p. 90. vbi monet, praepositos Albensem, & Cibiniensem, a rege nominatos olim, & a pontifice Romano confirmatos esse. *Pray in dissert. critico historicis in annales Hunnorum &c. pag. 138.*

(y) *Reformatorum* maximus numerus est in Transilvania. Plurimi ex ordine procerum, & nobilium, Helueticae confessioni adhaerent. Inter principes Transilvaniae, primus fuit, qui eandem profitebatur, Stephanus Bocskay, quem reliqui, continua serie, sequebantur, vsque ad Michaellem III. Apaffii, vltimum ex ordine Transiluanorum lectum Principem, quod ex historia est notum.

(z) Augustanae confessioni addictorum superintendens sedem habet BIRTHALBINI. Ceterum, statum ecclesiarum euangelicarum in Transilvania exponunt *Georg. Haner in historia ecclesiarum Transiluanicarum inde a primis populorum originibus, vsque ad annum 1694. Lips. in 12mo. 1694.* & *Martinus Schmeizel, de statu ecclesiarum Lutheranarum in Transilvania Ienae, 1722. 4to.*

dictorum habere. Ipsi enim ministerii eorum locorum candidati, in synodo reformatorum examinantur, examineque superato, a superintendente reformatorum, praestito primum ab iis, ad observationem Augustanae confessionis, iuramento, praesentique semper decano euangelico, in ministros sacrorum, eodem, quo reformati, ritu, consecrantur. Vice autem versa, nonnullae ecclesiae reformatae, subsunt euangelici superintendentis potestati ecclesiasticae. (a)

5.) *Ecclesia Sociniana*, unitariorum, quae olim principatum in Transilvania tenebat, (b) mul-

---

(a) In Polonia adhuc maior est inter Augustanae, & Helueticae confessioni addictos, concordia. Apud unum eundemque sacrorum ministrum sacra coena euangelicis non minus, quam reformatis, administratur.

(b) Non diu tenebat principatum, videlicet, sub inquieto & rerum nouarum studiosissimo principe Ioanne Sigismundo, quem, ad castra Socini, medicus eius Georgius Blandrata perduxerat. Ille vero, atque Davidis, effecerunt, ut, princeps hic, non facile alios ad honores promoueret, quam qui Deo trinum bellum indicere non sibi duxerant religioni. Principe hoc mortuo, Socinianorum numerus sensim & sensim diminutus, & nunc, Claudiopolitana in ora plurimi deprehenduntur. Stephanus, Christophorus, & Sigismundus Báthori, in Romana Catholica religione stabilienda elaborabant, & propterea, Iesuitas in Transilvaniam euocauerant, illisque domicilium concesserant.

- multum, aetate nostra, decreuit, adaeque
vnius superintendentis curae commissa. (c)
- 6.) *Orientalis* graeci ritus ecclesia, cui Valachi & Graeci addicti sunt, bifariam, in ecclesiae catholicae redunitam, & ab ea dissentientem, distinguitur. Priori, episcopus vnus cum sacerdotibus moderatur, posterior pariter habet etiam proprium episcopum. Huc spectant, praeter graecos, Armenii quoque, quorum quidam sacrorum diuersitate a Graecis distant, quidam sacrorum communionem cum catholicis habent. (cc)
- 7.) *Litterarum studia*, inter catholicos, in academia vna, & in diuersis traduntur gymnasiis. Reformatis, euangelicis, & Socinianis, sunt aequae gymnasia, scholaeque, in quibus, prima humanae eruditionis fundamenta, poni solent, (d) caetera, quae ad solidiorem rerum cognitionem pertinent, reformati, in Hel-

---

(c) Ante quatuor annos confessionem suam aliquot positionibus publici iuris fecerunt.

(cc) Armenii Transilvani totum latinum ritum receperunt, excepto eo, quod idiomate Armenio sacrum peragunt. Sacerdotes eorum, vt latini, coelibatum profitentur.

(d) Habent Helveticae confessioni addicti, in Transilvania, tria collegia, videlicet, Claudiopolitana in vrbe, Nagy - Enyedini, atque Maros - Várfáhelini, inter quae alterum primas tenet, multa principum, atque procerum Transilvaniae liberalitate fundatum, atque dotatum. Est quoque typographia instructum.

Au-

Heluetia, & Belgio, Saxones, in Germania comparant.

8.) *Iurisprudentiam patriam*, in patuariis caussidicorum, addiscendi, eadem, quae apud Hungaros, est ratio. Iam tamen plerique, inter Hungaros & Saxones, iurisprudentiam patriam, cum naturali, & ciuili Romanorum iure, copulant. (*dd*)

9.) *Insignium scutum* duobus cuspidibus dilatantibus, & deorsum tendentibus, a cephal extremirate, in partes tres secatur. In quo, area prima, castra Hungarorum septem, in campo aureo; secunda, aquilam Siculorum, in campo rubro; tertia, solem & lunam Saxonum, aequè in campo rubeo, continent.

10.) Monetae cursus, exentis nummis aureis, idem est, qui in Hungaria. Istorum namque valor florenis quatuor, & 16. aestimatur cruciferis. (*e*)

I 2

11.)

Angustanae addictorum scholae praecipuae sunt Cibinii, Coronae, Schaesburgi, Mediae, Bistricii. Vnitariorum, Claudiopoli & Tordae, Valachorum, Balásfaluae & Coronae.

(*dd*) De scholis reformatorum, in primis collegio, adprobatæ constitutiones regni Transilvaniae P. I. Tit. 10. statuta aliquot exhibent. pag. 16. seq. Docentur iam iurisprudentiae partes complures in academia Claudiopolitana, immo & in reformatorum gymnasiis.

(*e*) Nummos rariores aureos, & argenteos, faeculo XVI. & XVII. erudito commentario illustrant

11.) Transiluaniam, magnae principis nomine, regit MARIA THERESIA augusta reginaque Hungariae. (f)

§. 9.

Diuiditur Transilvania, pro nationum numero, trifariam: in comitatus *Hungarorum*, *sedes Siculorum*, & *fundum Saxonum*; quod vero ad
iu-

---

runt Mart. Schmeizel, & Gottlob Agnethler in der *Erläuterung gold und silbernen Münzen von Siebenbürgen* (Halle 1748. in 4to.) & Gottfred Schwarcz in recensione critica Schmeizeliani de nummis *Transiluanicis commentarii* Rünteli 1764. Legi quoque meretur Samuelis Köleseri *auraria Romano - Dacica*, Cap. III pag. 100. sequent.

(f) De mappis geographicis poterat aliquid adhuc auctor subnectere. In mappa regni Hungariae, magnus principatus quoque Transilvaniae deprehenditur; sed, separatim etiam, peculiarique mappa eundem, Ioannes Baptista Homann exhibuit. Plura deprehendes apud Benkö loc. cit. §. 13. p. 44. 45. De numero locorum adhuc aliquid notari potest Anno 1768. habebant Hungari in Transilvania 1602. Siculi 260. Saxones, seu Germani 413. loca, Fiscalia loca 76, adeoque in vniuersum loca erant 2351. *Büschingii neuer Erdbeschreibung I. Theil*, pag. 1448. (editionis 1770. anni.) Anno 1770. deprehendebantur in Transilvania vrbes 8. oppida 56. loca taxalia 16. pagi 2462. adeoque loca in vniuersum 2542. Vide *calendarium Transiluanicum titulare*, in quo etiam series status militaris, cameralis, & alia memorabilia, deprehenduntur. Notandum tamen, calculo hoc contineri etiam, loca, in Zarandienfi, Krasznenfi, & aliis comitatibus ad Transiluaniam relatis, prostantia.

iurisdictionem adinet, in regionem Hungarorum, Siculorum, & Saxonum, loca item taxalia.

§. 10.

COMITATVS HVNGARORVM VII. occidentalem Transilvaniae regionem, eamque, inter Hungariam, fedes Siculorum, & fundum Saxonum, vsque ad meridiem immerfam, cum valle Hacega occuparunt.

I. SZOLNOK INTERIOR COMITATVS, Belső Szolnok Vármegye, die innere Szolnoker Gespanschaft, utroque Samosio anne irrigatus, in regione superiori confedit. (Dividitur provincia in circulum superiorem, & inferiorem, in illo 86. in hoc 108. loca, anno 1770. deprehendebantur (g)). Recensebimus oppida eius castraque praecipua.

- 1.) *Kazár-vár*, *Kozarvarinum*, castellum Samosio minori adpositum, ad Keyekesios pertinet.
- 2.) *Kaplán*, *Kaplanum*, castellum secundum, in iuribus comitum Haller, in inferiore Samosii minoris ripa sedet.

I 3

3.)

(g) Procurrit comitatus hic, vsque ad Carpatum, in septentrione, abundat frumento, pascuis, piscibus, feris, & aliis ad vitae commoditatem spectantibus. Ab ortu habet Bisztriciensem, & partem Dobocensis comitatus; a meridie, Claudiopolitanum; ab occasu, districtum Kövár; a septentrionibus, Marmarusiensem comitatum.

- 3.) *Dées*, *Dés*, *Desium* oppidum praestans, idque salinis inclutum, ad confluentem vtriusque *Samosii* (b).
- 4.) *Szent Benedek*, sanum *S. Benedicti*, arx colli edito imposita, ad *Samosium* minorem, in possessione est gentis *Kornisianae* (medio supra *Desium* milliari).
- 5.) *Bethlen*, *Bethlenia*, arx alueo *Samosii* maioris conclusa, & vallo, turribusque communita, inclutae genti *Bethlenianae*, cui paret, nomen concessit. (i)
- 6.) *Retteg*, *Rettegum*, vicus (oppidum) copiosus & cultus, genti *Mikešianae* obsequitur.
- 7.) *Szamos Uj-vár*, *Samosii* *Ujvarinum*, oppidum frequens, mercatuque insigni, coloniae

---

(b) *Vnus Samosius ex alpibus Moldaviae, alter supra oppidum Vásárhely, e radice rupis cuiusdam ad meridiem sitae, oritur. Abundat incolis, salis tamen fodinae, oppidum in primis reddunt memorabile. Sal hic terra exceptus, secundo Samosio, in Hungariam devehitur.*

(i) *Antiquissima haec gens in duas lineas diuidebatur, quarum altera Bethlen de Bethlen, altera de Iktar vocabatur. Est ea alias antiquissima, & saeculo superiori, viris celebribus abundabat, inter quos precipui erant: Gabriel, princeps Transilvaniae; Wolfgangus, auctor historiae Transilvaniae, cuius libri VIII. & pars quoque libri IX. lucem publicam conspexerunt; Ioannes cancellarius Transilvaniae, qui edidit epitomen rerum Transilvaniae ab anno 1629-1663. in 12; & Nicolaus filius Ioannis, qui compluribus scriptis inclaruit.*

niae Hungaricae & Armenae, castro, quod Georgius Martinusius, apud Samosium minorem, construxerat, adiacet. (k)

(Notari adhuc merentur:

Armenopol, oppidum circuli inferioris.

Decs-akna, etiam ibidem.

Keménye, a quo Keményiana familia denominatur.)

8.) *Incolae* regionis sunt: Hungari, Valachi, Armeni, & pauci Germani.

II. DOBOCENSIS COMITATVS, Doboka Vármegye, die Doboker Gespanschaft, in Hungariae finibus, Samosium minorem, cum Chryso annue, transmittit, in superiorem, ac inferiorem diuisus (a septentrione, Szolnok interiori; ab oriente, Gyergyöiensibus; a meridie, Colosienfi & Tordenfi; ab occasu, Szolnok mediocri comitatibus coërcetur. In parte superiori 79. in inferiori 83. locaprehenduntur.) Perpauca tractu eius continentur oppida.

2.) *Szent Mihály*, szent Mihály Teleke, in vico cognomine exstructum, heredium est gentis Tornaianae.

2.) *Dobocza*, *Doboka*, vicus vilis, a quo comitatus denominationem accepit.

I 4

3.)

(k) Mercatu olim florebat, Armenii, qui hic se deposuerant, maiori ex parte, ex Moldauia huc aduenerant, & rerum suarum egregie satagunt.

- 2.) *Appafalua*, *Appaffifalua*, vicus laxus, a quo incluta gens *Appaffiorum* principum, denominationem traxit. (l)
- 4.) Incolunt regionem Hungari & Valachi.

III. COLOSIENSIS seu COLOS Vari-
ENSIS COMITATVS, Kolos Vármegye,
die Koloscher, oder Klausenburger Gespan-
schaft, Samósio minore, Chryfio annibus
irrigatus, in medio agri Hungarorum sedet,
(orientem versus Tordensem, & Siculicam
sedem Aranyas habet, ab occidente, mon-
tes, a meridie comitatum Albensem & par-
tem Zarandiensis. Superior pars numerat lo-
ca 105. inferior vero 98. Ceterum, co-
mitatus hic, piscibus praestantissimis, cerere,
& aliis beneficiis naturae abundat.) In eius
ditione sunt oppida arcesque

- 1.) *Buza*, *Buza*, arx Csakiorum, inter Do-
bokam, & Claudiopolim, ad dextram, a Sa-
mosio amne remota. (m)

2.)

(l) *Appaffianam* familiam esse perantiquam ex-
ploratum est, sed, num ad *Attiliam* deduci queat,
de eo, iure dubitatur. *Auſtor diarii Europaei*, ad
annum 1661. p. 868. facit Mich. *Appaffi* praetoris
Cibiniensis, *Ludolphus* vero, in *der Schaubühne* ad an.
1661 p. 1278. equitis cuiusdam, in Saxoniae vrbe
degentis filium. Vterque turpiter hallucinatur. Ci-
binii enim, nullus Hungarus nobilis, domum tenere
poterat.

(m) Est posita in ora, quae magnam vim piscium,
prae-

- 2.) *Bontzida*, Bontzhida, arx loco amoenò, inter colles vitiferos posita, inter quos vineetum Vissaiense cumprimis eminet. (n)
- 3.) *Kolos*, Colos, oppidum salis nativi puteis nobile, a quo comitatus denominatur, infra loco campestri iacet.
- 4.) *Szamosfalua*, Szamosfalua, duobus excellens castellis, titulum antiquae genti Mikolienfi concessit. (o) (Reiecta ad fluvium Samosium minorem)
- 5.) *Kolosvár*, Klausenburg, Claudiopolis (p), vrbs frequens & ampla, ditionis Hungaricae (Samosio minori adiacens) metropolis est, academiam catholicam (q) cum refor-

I 5

ma-

praestantissimorum in fluviiis alit, quos in totam provinciam deuehunt, & vendunt.

(n) *Köleserius* scribit cap. II. pag. 60. hic, anno 1701. aureas guttas esse repertas.

(o) Duplex hic est elegans castellum, alterum Kornisianum, baronum Mikolienfium alterum. Ceterum, vrbs Claudiopolitana, ab eo, medio tantum milliari distat.

(p) In antiquis documentis Clus (Clws) Colus Ovar, Clusvar, Colosvar vocatur, putaturque Be-lae III. regis tempore exstructa esse, qua de re prolixè & erudite disputat celeb. *Stephan. Kaprinai* in *Hungaria diplomatica temporibus Matthiae de Hunyad regis Hungariae* P. I. p. 19. seq.

(q) Hanc, Stephanus Bathori rex Poloniae, fundauerat, dotauerat, atque Iesuitis tradiderat. Erecta vero est in eo loco, in quo antea Franciscanorum claustrum fuerat, quod, ex prolixis litteris Si-

gis-

matorum & Socinianorum duobus gymnasiis nutrit. (Habent quoque Augustanae confessioni addicti hic templum & scholam) In hac vrbe templique maioris sacristia, archium, nomine B. Mariae Virginis de Kolos Monoftra notum, refertissimum, collocatum est. (r) Pugnatum hic est, anno 1659.

---

gismundi regis, foundationis tempus, causas, scopum, leges, exponentibus, anno 1581. signatis, facile est cognoscere, apud *Kaprinay loc. cit. p. 40. seq.* Sigismundo Bathori principatum tenente, inde Iesuitae migrare debebant, anno tamen 1693. reducti, anno vero 1698. templum vrbs primum, quod vnitarii tenebant, illis traditum est. Neque praetereundae sunt sequentes foundationes:

Conuictus B. M. V. in quo plures, quam centum, nobiles iuuenes aluntur, & clerici aliquot; seminarium S. Iosephi, in quo ducenti prope iuuenes, victum & habitationem habent, orphanotropheum S. Emerici, cuius iuuenes sacro ministerio in templo Thaumaturgae Virginis sunt addicti. Domicilia adhuc sunt hic, PP. Franciscanorum, Minoritarum, & Piaristarum.

Arx in monte posita, vrbi imminet, in qua miles praefidiarius constanter excubat.

Vnitarii diuiduntur in duas nationes, Polonicam, & Ungaricam, singulae habent sua oratoria, academiam pariter, vti & reformati suam.

Maximum vrbs decus est effigies Thaumaturgae B. V. lacrymantis, quae visitur, & colitur, in templo academiae.

(r) Praeter claustrum diuae Virgini sacratum, Franciscanorum, Dominicanorum, hic fuerant templa quoque complura, & inter illa, S. Lupi (Farkas, seu

1659. acriter, Rakoczianos inter, atque Turcas. (s)

6.) *Monostor*, Kolos Monostor, Monasterium B. Scholasticae dicatum, abbatia Benedictinorum, prima PP. Societatis Iesu, apud Transiluanos sede, cognitum, haud procul ab vrbe remotum est. (t)

7.) *Gyalu*, Fényes Gyahú oppidum metallicum, arce ornatum, olim ad episcopos Transilvaniae, nunc ad comites Bánffi pertinet. (Vnius horae spatio, ab illa distabat, arx *Leányvár* dicta, cuius tamen iam nonnisi rudera visuntur.)

8.)

feu Wolfgangi) qua de re, vt, & de plateis, suburbisque Claudiopolitanis, idem *Kaprinay loco cit. disserit.*

(s) Est tamen vrbs haec, in primis natalibus Matthiae I. regis clara. Anno 1440. die 27. Martii, hora tertia matutina, Elisabetha Szilagyiana, eundem, hic, felici partu edidit. *Kaprinai l. cit. pag. 17. seq.* Matthias, patriae huic, quamdiu vixit, bene fauebat.

(t) Putatur conditor abbatiae huius Claudiopolitanae vrbi vicinae, fuisse Bela I. rex, quod *Kaprinay pag. 38. ex diplomate* Belae IV. regis, anno 1263. concessio, probatum dat. Stephanus Bathori, eandem, academiae Claudiopolitanae, a se fundatae, contulerat, cum vicis, & fundis ad eandem pertinentibus. Anno 1603. collegium Iesuitarum ibi subuersum est. *Kaprinai l. cit. pag. 47.* Afferuabatur hic tabularium prouinciae, quod tamen demum Claudiopolim translatum est.

- 8.) *Ezeres*, *Ezeres*, abbatia olim Monostorien-
fi iuncta, nunc Mikefianis adscripta iuri-
bus. (u)
- 9.) Incolunt prouinciam, Hungari, Valachi,
& quidam Saxones.

IV. TORDENSIS COMITATVS, Torda
Vármegye; die Tordaer, oder Tordenburger
Gespannschaft, a Pocutia, vltra Marusii, &
Chrysi amnum confluentes, medius inter
Bisztriciensem, & Siculorum agrum, Colosien-
sem item, & Küköliensem comitatus cum prae-
cipuis propagatur oppidis. (Superior pars
numerat loca 98. inferior 75.)

- 1.) *Disznájó*, *Disznajo*, castellum elegans,
amni Marusio adpositum, extremum est,
ad septentrionem.
- 2.) *Vécs*, *Véts*, oppidum insigne, cui castel-
lum adiacet, in possessione gentis Kemé-
nyianae (ad radices montium, Siculiam, a
reliqua Transilvania dirimentium.)
- 3.) *Gergeny*, *Görgeny*, munitio propugnaculis
suis bello Rakocziano nudata, in iuribus
gentis Kaszonianae (ad amnem cognomi-
nem, in Marusium se exonerantem).
- 4.) *Regen*, *Regena*, oppidum elegans, situs
iucundi, in loco edito sedet.

5.)

(u) Propterea abbatia haec, ab aliquibus, filialis
vocatur.

- 5.) *Szent Ivany, Vajda Szent Ivany*, castrum loco amoeno positum, secessus fuit olim Vajvodarum Transilvaniae.
- 6.) *Gernyeszeg, & Szent György*, castra, structurae mediocris, quorum prius ad gentem Telekianam pertinet.
- 7.) *Torda, Torda (Thorda)* oppidum amplum (ad Crysum fluvium, inter colles (x)) idque, cum aedificiorum structura, tum linguae Hungaricae puritate pereultum, & comitatus caput, loco hilari, estque, partim propter salinas (y), partim propter metallicas

Ro-

(x) Fluvius hic, ex radice montis Bihar, duplici ex scaturigine, erumpit, pagosque vicinos, Bisztre, Lupfa, Offenbanya, Soltzva, Posage, primum praeterlabitur, vnoque, & medio, infra Tordam, millari, recipit rivum, ex petrae, ad quam accessus non patet, fissura erumpentem. Petra haec, ad unum milliare protensa, *Tordabafadek* vocatur, toto comitatu celebris est, fodinisque Romanorum capacibus notabilis, de qua versus elegantes, vide apud *Reichersdorff l. cit. p. 794.*

(y) Romani, in loco, quem Torda occupat, oppidum habebant, quod Salinae dicebatur, a sale, qui ibidem in copia hodieum eruitur. *Stephanus Samoscius in annalestis suis lapidum, & nonnullarum in Dacia antiquitatum cap. 9.* perhibet, suo tempore adhuc unam portam oppidi veteris, ibi prostitisse. De civitate Torda, *Reichersdorff. in chorographia Transilvaniae pag. 788.* sequentia narrat:
 „ Quae civitas (*Thorda,*) versus meridiem iacet,
 „ & licet, nullis sit muris, ac moeniis cineta, ta-
 „ men satis ampla, opulenta, & diuersis mer-
 „ bus

Romanorum specus memorabile (2) anno 1455. aedificari coëptum, igne conflagrauit anno 1531.

- 8.) *Keresztes mezö*, Prat de la Trajan, Pratum Traiani, campus crucum, in quo Traianus imperator, insignem de Dacis, & Deceballo rege eorum victoriam reportauit.
- 9.) *Toroczko*, oppidum fabris ferrariis memorandum, in ditione gentis Toroczkianae.
- 10.) *Toroczko szent György*, ferrifodinarum cultores multos alit.

(Sunt quoque in hoc comitatu, thermæ praestantes, & venae ferri, in pago Teplicza, ad gentem Kornifianam pertinentes)

II.)

„ bus frequens, cuius incolae, & pecorum, & iu-
 „ mentorum, & compascuorum, & agrorum, vſu
 „ fructu ditissimi sunt; vt interea taceam, quam
 „ optimi vini ferax fit. Ad haec, salis fodinis
 „ tam celebris est, vt, vix parem in toto oriente
 „ fundum comperias, ibique praefectus camerarum
 „ salitum, perfungitur officio regis, &, ex salinis,
 „ Hungariae regibus annuam pensionem maximam
 „ tribuere solet: quam, vel eo nomine non par-
 „ uam esse, facile iudicio elicere possumus, quod
 „ inde toti fere Transilvaniae seruiatur, indeque,
 „ sal, Budam, & ad alia pleraque loca extranea
 „ adhuc perferatur, atque euehatur, non sine ma-
 „ gno regiae maiestatis commodo. „ *Salinas has*
eleganter describit Born. loco cit pag. 137. seq.

(2) *Köleserius in auraria Romano Dacica cap. I. pag. 22.* vbi scribit, hic multa Romanorum aedificia, statuas, & inscriptiones prostrasse.

11.) Incolunt regionem Hungari, Valachi,
(Germani perpauci)

V. KÜKÖLIENSIS COMITATVS, Kükölö Vármegye, die Kükölier, oder Kökelburger Gespanschaft, cum amne Kochesio, quem Hungari Küköllö adpellant, ad dextram in mediterranea recedit, haud multis oppidis, castrisque excultus (superior eius pars 50. inferior 35. loca habet). Inter quae

- 1.) *Rotnod & Ebesfalua*, arces duae, muro turribusque incinctae inde sequuntur.
- 2.) *Bonyha*, Bonyha, arx elegantis structurae ad gentem Bethlenianam pertinet.
- 3.) *Küköllövár*, Kokelburg, Küköllövarinum, castrum munitum structurae elegantis, ad amnem cognominem, nomen mutuatum est comitatui (a)
- 4.) *Szent Miklos*, fanum S. Nicolai, oppidum eximium, & castris duobus, ex superiori & in-

---

(a) Duplex est amnis Kikelleio (Kikelö), maior, qui in montanis Schük oritur, & minor, qui in priorem se exonerat, & tum non procul a Balásfalua, hic quoque in Marusium intluit. *Reichersdörff. l. cit pag. 793.* Arcem ipsam Georgius Martinusius monachus, Isabella principatum tenente, possidebat. Ab ea denominatur Ioannes de Kikullew, in ecclesia Transilvana, vicarius Strigoniensis in spiritualibus generalis, qui, Ludouico I. regi, a secretis fuit, & res eius gestas conscripsit, a M. Ioanne Thurocz chronicae suae Hungarorum insertus. Notes quoque, arci vicina esse promontoria, vina optima fundentia.

inferiori latere clausum, amni Cochelio ad-
situm est.

5.) Incolae regionis sunt Hungari, iisque in-
terspersi Valachi.

VI. ALBENSIS seu ALBAIVLIENSIS
COMITATVS, Gyula-Fejervár, vel Károly-
vár Vármegye, die Weisenburger oder
Karlsburger Gespanschaft, inde secundo Ma-
rusio amne, versus meridiem remouetur. (b)
(In tres partes diuiditur, quarum prima su-
perior 69. altera media 84. tertia inferior
96. loca tenet.)

In eius tractu sunt.

1.) *Enyed*, Nagy Enyed, Enyedinum, oppi-
dum copiosum, & gymnasio (academico) re-
formatorum celebre, in occidentali amnis
Marusii tractu iacet. (c)

2.)

(b) Principem sibi locum inter comitatus Tran-
silvaniae vindicat, cum, ob amplitudinem, tum, ob
commune comitatum Transilvaniae sigillum, quod
per supremum eius comitem asseruatur. *Auctor to-
pographiae magni regni Hung. pag. 32.*

(c) Ad distinctionem minoris Enyed, Nagy Enyed
vocatur. Est locus elegans, qui tamen anno 1703.
per flammam, ad depellendos Rakoczianos, per mili-
tes caesareanos iniectas, magna acceperat damna.
Existimatur anno 1239. Bela IV. regnante, condi-
tum esse. Lingua Hungarica hic pura, & culta in
usu est. Collegium, ex liberalitate principum Tran-
silvaniae, magnas opes acceperat, & multi studiosi
ex foundationibus hic accommodantur. Legi possunt de
col-

- 2.) *Hofzu Afzu*, *Hofzszu Afzu*, vicus cum castello, genti Tomaianae obnoxius, inde ad dextram amnemque Küköllö recedit.
- 3.) *Balásfalua*, Blasendorf, vicus coloniae Valachicae, & sedes Valachorum episcopi, Enyedino ad dextram, in eodem tractu obiacet.
- 4.) *Szent Király*, *Szent Király*, castellum elegantis structurae, in eodem tractu, ad gentem Bantfianam pertinet.
- 5.) *Tövis*, *Tövisium*, oppidum coenobio PP. Paullinianorum nobile, prope Marusium confedit. (d)
6. *S. Michel*, seu *Tótfalu*, castrum S. Michaëlis, arx structurae solidioris, rupi praealtae imposita, indeque haud procul dissita, ruinam minatur.
- 7.) *Fejér-Vár*, *Gyula Fejér-Vár*, *Weissenburgum*, *Alba Iulia*, iam vero *Károly Vár*, *Carlsburg*, *Alba Carolina*, a Carolo VI. reparatore dicta (e); vrbs est munita, & cum aedi-

collegio hoc, ea, quae in adprobatis constitutionibus regni Transilvaniae Part. I. 10.prehenduntur.

(d) Paullinos huc comes Stephanus Apor, Carolo VI. regnante, iterum reduxit.

(e) Qui etiam splendide reparandam, & communiendam, ea in primis de causa curavit, quod principibus Transilvaniae, per 150. annos sedem praebuerit. Vrbs, hic, iam tempore Romanorum floruisse, & in amplitudine, ad 5. millia passuum occupasse dicitur.

aedificiorum structura, tum sede episcopi splendide, in Marusii amnis ripa, loco hilari posita, & campis, ac vinetis longe lateque circumfunditur (f). Sedes erat principum Transilvaniae, nunc monumentis eorum

---

(f) Ciuitas haec fere illum positum habet, quem Buda; habet colles complures vicinos satis editos, ad occasum planities se obicit, ad duo miliaria, usque ad montem S. Michaëlis protensa, quam aquarum ex rupibus undique exsurgentium, scaturigines, & vineae vicinae, ameniorem reddunt. Iesuitas, eo adduxerat, Stephanus Bathori, rex Poloniae. Habebat olim gymnasium reformatorum, basilicas, typographiam, & multa splendida aedificia, quorum plurima bello, quod inter Turcas, & Georgium II. Rakoczium, gerebatur, desoedata & destructa sunt. Bibliotheca quoque, libris & codicibus manu exaratis, magno sumptu comparatis, referta, eadem occasione, in cineres est conuersa. Bibliothecae hujus olim praefectus fuerat, Michael Bars, in oppido Bars natus, & 1647. extinctus, cuius epitaphium in templo Albensi erectum, exhibet Petrus Bod in *Hungar. tymbaule continuato* (1767. in 8.) pag. 80. Köleser l. cit. Cap. I. pag. 51. „ Tandem vicinis potentiis inuisa (Alba) Georgii II. Rakoczii, in Polonos expeditione, a barbaris vindicata: Alba Julia (quae tandem Julia nigra merito dicta) sede principali, omnibus, quae ad belli, pacisque artes, sagum, togamque necessaria, ac vtilia sunt, funditus euerfa, basilicis, gymnasio academico, bibliotheca locupletissima, ac augumento, ex pristina Budensi nobilissima, typographia, ac monetaria, publicis, priuatisque aedificiis, ferro, flammaque deletis &c.

rum illustribus (g). Habet quoque domum monetariam.

8. *Zlatna*, *Zalakna*, *klein Schlatten*, auraria parua, oppidum est metallicum, in quo diuites auri, & argenti viui venae, Dacorum ac Romanorum tempore iam cognitae, celebrantur, ad laeuam (b).

K 2

9.)

(g) 1541. Isabella vxor Ioannis de Zapolya, tradita Buda, barbaro, hic sibi sedem delegerat, ibique demum, in templo maiori S. Michaeli sacro, anno 1559. sepulta est. Qui, post eam, rerum apud Transiuanos potiebantur, hic domicilium habebant, vsque ad Michaeliem Appassi anno 1690. mortalitate interreptum.

(b) Denominationem accepit a Slauica vocula *Zlato*, aurum denotante, auraria quasi parua, quod Germanicum etiam *Klein Schlatten* indigitat. Christophorus Bathori Vajuoda, extraneos multos, in primis ex montanis Hungaricis locis, ad colendas fodinas, huc euocauerat. Erexerant hic multas officinas fusorias, excoctoria, separatorias, & alias, ad vsum rerum metallicarum necessarias. *Köleserius in auraria Romano-Dacica cap. I. pag. 50. seq. Reichersdorff scribit pag. 794. Valachos, oppidum hoc, incoluisse. Confer. auctor topograph magni regni Hungariae pag 339 Reichersdorff. loc. cit. pag. 796. temporibus Traiani oppidum hic exstructum, & epigrammatibus aliquot Romanis exornatum fuisse, notat.*

Valachi, oppidum hoc, pro metropoli nationis suae habent, & ad mundinas, quae in eo habentur, frequenter confluunt. Residet hic collegium metallicum, quod subest Cibiniensi camerae metallicae, haec vero Viennensi. Datur quoque ibi exactor re-

gius,

9.) *Borberék*, Borbereka, arx, in rupe praealta, turribus, confirmata, oppido huius nominis imminet, loco ad Marusium opportuno. (i)

10.) *Alvincz*, Bints, Aluinczium, Binsium, arx olim venusta, (vno milliari Alba distat) morte Georgii Martinusii cardinalis cum primis memoranda (k), nunc tamen flammis defoedata, priori trans amnem obiacet. Secessus episcopi Transilvaniae, ad quem pars notabilis oppidi pertinet.

11.) *Homorod*, Homorodum, salis prouentu conspicuum, magis in austrum, secundo amne immergitur.

12.)

---

gius, qui arenas, & ramenta, in fluuiis collecta, certo quodam pretio, pifeti nomine insignito, a Valachis, & Hingaribus, ex lotura hac auri viuentibus, eertis diebus redimere solet. In tota Transilvania, aurum simili modo collectum, & redemptum ad 8. vel 10. centenarios adfurgere perhibet, *Born loc. cit. pag. 108. seq.* ubi etiam varias fodinas hic prostantes eleganter describit. Confer. *Kölejerius l. cit. cap. I. pag. 9. seq. & cap. II. integro.*

(i) Est a natura communita, ad quam accessus perarduus est, & difficilis. Recipiebant se, ad eandem, vicini, quoties hostis oras eorum vastabat. Francisci quoque sodales, ibi, olim claustrum habebant. Sal, qui hic eruitur, in Hungariam secundo Marusio mittitur.

(k) Caedem hanc exponit *Wolffg. Bethlen histor. Lib. IV. pag. 173.* Cadaver demum Albam delatum, & tumulatum est.

- 12.) *Brad*, Brada, oppidum tractus cognominis praecipuum, ad collimitium comitatus Zarandiensis recessit.
- 13.) *Korös-Bánya*, Chrysi auraria, ad scaturigines amnis Chrysi, inter oppida metallica locum habet.
- 14.) *Abrug-Bánya*, Abrud Bánya, Awrud, *Gross Schlatten*, auraria, oppidum frequens, & cultum, caput est quatuor oppidorum metallicorum, auri, ac argenti mineris diues, sedesque camerae metallica praecipua (nunc iam haec est Zlatnae) supra, in regione media (1).

K 3

15.)

(1) *Reichersdorff. l. cit. pag. 776.* „Abrugbánya, diues auri oppidum, in cuius circuitu montes mira rerum omnium fertilitate, vsque adeo cumulati, ut solentis terrae visceribus, thesauros regis opibus non indignos, alat: nempe, illic obrisum aurum, patulis de montium verticibus, frustulatum praeciditur, subter quorum valles, vitrei & perlucidi amnes, decurrunt, ex illis alpium iugis demergentes; plures denique eo loco chrysolapides, in opulentes, ac crebris chrysoplisiis, id est auri lauacris, inueniuntur &c. „Idem pag. 794. monet, ciuitatem, ex donatione Ioannis Hunyadi, ad collegium sacerdotum pertinuisse, & aurum ibidem erutum, Cibinii signari. Plura de eo commemorant *Köleferius l. cit. cap. 1. pag. 46.* & *Bombardi in topographia magni regni Hungariae pag. 328.* Homines, in hac ora, maiori ex parte, ex cultu metallorum viuunt, quod eleganter exponit *Born. l. cit. pag. 114.*

15.) *Offen-Bánya*, *Offum-banya*, *Offenburg*, oppidum adaeque metallicum, a furnis metallurgicis, (*Ofen*) nomen accepisse videtur (m). (Addi his possunt: *Keres bánya*, germanis *Altenburg*, ad sinuam *Chrysium*, seu *Keres-Rézbánya*, antea *Kisbánya* (n); *Maros-Ujvár*, supra ripam *Marusii* (o); *Szent Pál*, & *Radnot* arces (p), & *Kecszikő* rupes, ob fontes, quos emittit, qui ad morbos curandos cum fructu adhibentur (q).

10.)

(m) De quo *Köleferius lib. cit. pag. 49.*

(n) De quibus *Köleferius loc. cit. pag. 49. 50.* ubi monet, *Rézbányam*, episcopo *Varadiensi*, *Offenbanyam*, certae familiae illustri in *Transilvania*, parere. *Reichersdorff. vero loc. cit. pag. 796.* Sunt, inquit, praeterea, in ea prouincia, montes, auri & argenti ditissimi, utpote *Abrugbanya*, *Zalatbna*, & *Keresbanya*, ex quibus, magna vis auri & argenti sumitur, camerae regiae, pro cudendis, tam aureis, quam argenteis monetis, adplicatur.

(o) Est eleganter exstructa arx, & comitibus *Mikes* paret, qui etiam *Csesztvae*, quod medio milliari inde abest, elegans castellum habent. Fuerat olim *Maros Ujvarini* coenobium, sodalium *Pauli* eremitae, quod *Gobelinus* episcopus *Transilvaniae* fundasse, eius vero successor *Emericus*, multum auxisse perhibetur. *Bombardi in topogr. magni regni Hungariae, pag. 327.*

(p) Prior comitibus *Haller* paret, posterior, a *Gabriele Bethlen* aedificata, dein in potestatem *Michaelis Appassi* venerat, quam, post fata eius, viua tenebat.

(q) Ad scabiem & articulare morbum curandum

16.) Incolunt regionem Hungari, Germani, & Valachi.

VII. HVNYADENSIS COMITATVS, Hunyad Vármegye, die Hunyader Gespanschaft, ad austrum, extremus, vsque ad Valachiam, & comitatum Temesuariensem exit, (Diuiditur in districtum Haczeg, 80. loca, districtum Marus 92. loca, & vallem Maris, 125. loca habentem). In eius tractu sunt,

- 1.) *Folt*, & *Rápot* palatia duo, ad Marusium amnem. Quorum illud, templariorum domicilio memorabile, istud acidulis nobile, Kaszonianae paret familiae (r).
- 2.) *Arany-Vár*, Arany Vára, arx probe munita, formae elegantis, in eodem tractu, plurimum dominorum iuribus adscripta est. (s)
- 3.) *Branvicszka*, Branvitska, arx, secundo amne Marusio inde seiuncta, Iosikianis adnumeratur herediis.
- 4.) *Ille*, Illye arx, non minus arte, quam natura communita, iisdem adserta est iuribus.
- 5.) *Dobra*, Dobra, munitio opere militari confirmata, ad fines Hungariae diuergit.

K 4

6.)

dum multam virtutem habere perhibentur. *Bombardi* in topographia magni regni Hungariae pag. 330.

(r) *Folt*, nunc Foltianae familiae paret, cui vicinum est, *Babolna* castrum, elegans, olim Töke-lianum, postea Nalacziannum.

(s) Praecipui inter eos sunt liberi barones de Kaszon, & Iosika, atque equestris familiae Földvárii.

- 6.) *Németi*, Németi castellum vico peramplo adiectum, infra Marusium amnem sedet.
- 7.) *Déva*; Decidava, oppidum amplum & frequens, cui arx rupi imposita imminet, ad dextram recedit. (*t*)
- 8.) *Hunyad*, Huniad, castrum antiquum, & Ioannis Huniadis, atque comitatus denominatione, illustre (*u*), cui, oppidum subiacet, (*uu*) rudus est in agro ferrisodinis nobili, eminens. Pertinet ad loca taxalia.
- 9.) *Nalacz*, Nalacz, castellum gentis Nalaczianae, magis ad meridiem recedit.

10.)

(*t*) Vbi Decebalus, a Trajano, deuictus, ne Romanum in triumphum duceretur, violentas manus sibi intulisse traditur. Pertinet peculiari iure ad magnum principem Transilvaniae. In vicino monte cuprum eruitur, de quo *Ignaz. de Born in Briefen über mineralogische Gegenstände &c. pag. 95. seqq.*

(*u*) Joannes Huniades, gubernator regni, & pater Matthiae Coruini regis, hic, in lucem editus esse perhibetur, de qua re in primis curiosa narrat *Casp. Heltai, Bonfinii epitomator, in chronico lingua patria conscripto pag. 81. seq. & Benkö in Transiluan. T. I. p. 559.* Habuit etiam monasterium, quod, heros hic, pro Augustini sociis inchoasse, filius vero eius Matthias, perfecisse, & Francisci Seraphici socii tradidisse dicitur. Saeculo superiori ad familiam Tökelianam pertinebat.

(*uu*) Haec alias se habent. Castrum hodie dum inhabitatur. Visitur in eo capella, ex qua S. Capistranus ad concionem dicebat. Exstat & cubile, in quo, sub Ioanne Hunyade varuoda, conuentus celebrabantur, modo vero ferrum ibi conseruatur.

10.) *Pöstöni, Pöstenum*, castrum validum, ad tutandas portae ferreae angustias, quas, Hungari, *Vas kapu*; Germani, *Eisenthor*; Graeci, *Acontisma*; alii, *Orlae angustias*, nominant, excitatum (x)

(Addi possunt, *Tot Varadgya*, prope *Branvitskam*, & *Koczvár* arces, (y) *Nagyag mons*, aurifodinis, saeculo hoc detectis, clarus. (yy)

11.) Incolae regionis sunt Hungari, & Valachi.

VIII. FOGARASIENSIS DISTRICTVS, Fogaras, iuris Hungarici, comitatibus Hungarorum adnumeratur, quamvis fundo Saxonico vndique conclusus sit (numerat 63. loca. Habet, ab ortu, comitatum Albensem; ab occasu, sedem Cibiniensem; a septentrione, montes Valachiae; a meridie, partim sedem Nagy Singhensem, partim comitatum Albensem. Excurrit in longitudine ad 6. in latitudine,

K 5

ad

(x) Pertinet ad Tornyaianam familiam, habetque duo castella, vicina alia, *Barcsa* nimirum, a quo gens Barcsaiana, & *Döskeni*, quod etiam ad gentem hanc spectat.

(y) Arx posterior arduae rupi imposita, natura fortissima est. Pertinet ad heredium Kendesianae familiae.

(yy) De quo Born in *Briefen über mineralogische Gegenstände* p. 96. seq.

ad vnum milliare (x). Regitur districtus per capitaneum peculiarem

- 1.) *Fogaras*, Fogarasinum, oppidum copiosum coloniae Hungaricae, castro confirmatum, a quo districtus denominatur, in orientali annis Alutae ora sedet, ad loca taxalia pertinens. (a)
- 2.) *Valachische Dörfer*, Valachi vici, coloniae Valachicae, australem insederunt regionem.

IX. VALLIS HACEGA, das Thal Haczeg, quae, vsque ad amnem Syl, & montes, in iisque adpertas fauces Volkany, extenditur, ad 8. milliaria, habetque 26. loca (aa). In quibus:

Vár.

(z) Protegitur, partim montibus, partim fluuio Aluta, planitie superbit eleganti, quam riuus piscosus complures interfecant.

(a) Acceperat ab ea axioma Thomas Nadasdy, cui terram Fogarasiensem Ioannes Zapolya anno 1530. contulerat, *Wolffg. Betblen, histor. lib. I. p. 58.* vbi monet, cum omnibus, quae ad eam pertinent, ducatum quasi aliquem efficere. Idem l. cit. exponit dominos arcis, vsque ad Balthasarem Bathorium, quo decollato, ad fiscum regium rediit. Arcem hanc strenue tutabatur Stephanus Marlath, praefectus Transilvaniae, aduersus barbarum, qui tamen eundem fraudibus demum, circumuenerat, & captiuum in Turciam deduxerat. *Wolffg. Betblen lib. III. pag. 138.* Oppidum hoc eam laudem habet, quod panem coquat, qui sapore & praestantia, nulli alteri Transiluanico cedit.

(aa) *Reichersdorff.* de ea l. cit. pag. 795. Est provinciola parua, in extrema Transilvaniae angulo, in qua

Várbely, Varhelinum, veteris Dacorum *Sarmi-Zaegethusae*: atque Romanorum *Vlpiæ Traianæ* rudera ostentat. (b)

Comitatibus Hungarorum adnumerantur etiam partes readplicatae in Hungaria Tibiscana, vtpote Szolnok mediocris, Krasznensis, & Zarandiensis comitatus, districtusque Kövariensis.

§. II.

TERRA SICVLORVM, in SEDES VII.
dimisa, aquilonarem regionis oram in ortum
por-

qua Haczeg oppidum situm; ea prouinciola a reliquo regno separata, undique montibus, & alpibus eminentissimis circumsepta est, praesertim ab ortu, & meridie, ubi spaciosissimus transitus in Moesiam, quae, nostro tempore, Transalpina vocatur. Quae regio ad 8. milliaria se extendit, & quasi in medio umbilico sita est, & ipso regionis nomine Haczag appellatur, quod oppidum Valachi mixtim Pannonibus cohabitant.

(b) De quo auctor topographiae magni regni Hungariae l. cit. pag. 333. Köleserius in auraria Romana Dacica cap. I. pag. 23. seq. Reichersdorff. l. cit. pag. 265. ad plagam meridionalem huius regionis, adhuc apparent, & teruntur urbis amplissimae fundamenta, latissime porrecta, & parietes aedificiorum collapsi conficiuntur, *Várbely* loco nomen est, quod significat LOCUS VRBIS. Hic, singulis diebus, Valachos fere inuenies, qui rudera vertunt, ac lapides pretiosos, atque numismata tam aurea, quam argentea, ex visceribus terrae, variisque antiquitatis monumenta effodiunt. Notari potest, in Porumbak, loco districtus huius, vitra excoqui, pro Transilvania.

porrectam, eamque Moldaviae inter montes subitam, & Marusii, atque Alutae fontibus irrigatam, infedit.

I. CSIKIESIS SEDES, der Zschiker Stuhl, Csík szék, cum GYERGYÓ, & KASZON, duabus sedibus filialibus, extrema est ad aquilonem, inter Moldaviam, Harom Szék, Udvarhely, atque Marusium, reclusa.

(In sede superiori Csik & Gyergyó sunt loca 32., in inferiori Csik & Kaszon 21. sedes haec alias rupibus magna ex parte est vallata, planitiem habet elegantem, &, praeter Alutam, riuos aliquot.)

Praecipua in eius agro sunt loca :

- 1.) *Csik - szereda*, Szerda oppidum, in sede Csikiensi praecipuum, castroque communitum, mercatu illustre est.
- 2.) *Miko vára*, *Miková*, arx opere militari confirmata, & gentis Mikoianae gentilitia, haud procul inde distat.
- 3.) *Somlyó*, *Somljó*, vicus copiosus, frequenti celebratur gymnasio.
- 4.) *Szent Miklós*, *Fanum S. Nicolai*, oppidum amplum & frequens, sedis Gyergyóensis filialis, quae Csikiensi vnitur, caput est, prope ad Marusii, & Alutae fontes, & Ghemes alpium fauces.
- 5.) *Kaszony*, Kaszonia, oppidum mediocre, iuris Kaszoniani, sedis Kaszoniensis filialis, quae,

quae, cum Csikiensi coniungitur, primum est.

II. HARAMIENSIS SEDES, TRISEDIALIS, Három szék, der Három székische Stuhl, in ORBACIENSEM, KEZDIENSEM, & SEPSIENSEM sedes III. diuisa, inter agrum Csikiensem, Moldauiam, Bartziam, ac sedem Marusiensem, orientem versus, amne Aluta, interluitur. (Ab oriente attingit Moldauiam; Valachiam, a meridie, a qua arduis alpibus separatur; ab occidente, Bareziam, & ipsam Coronam; a septentrione Albensem comitatum, cum Csikiensi & Kaszenyensi sedibus.) In specie vero:

III. KEZDIENSIS SEDES, Kezdiszék, infra Kaszoniensem, latus obsidet orientale, cum paucis oppidis.

- 1.) *Kézdö - Várfárbely*, Kézdienſe Vaſarhelyium, oppidum ſedis cognominis primum, in orientali amnis Alutae ora iacet.
- 2.) *Kézdý-Szent Lélek*, fanum S. Spiritus kezdiense, caſtrum eſt rupi praealtae impoſitum, idque elegans, & munitum.
- 3.) *Bereczk*, Beretzk oppidum mediocriſ magnitudinis, a quo, iter ad anguſtias Ojtoſ, adperitur.

IV. ORBACIENSIS SEDES, Orbai Szék, eodem latere orientali procedit. In eius tractu ſunt:

- 1.) *Zabola*, *Zabola*, oppidum arcis subiectum, in cuius montibus sal natium crescit, ad *Mikes*, atque *Kálnoky* comites pertinet, iacetque cum sequentibus locis in *Orbacensi* fede.
- 2.) *Kovaszna*, *Kovaszna*, thermis salutaribus celebratur.
- 3.) *Papolecz*, *Papulium*, inter praecipua sedis loca refertur.
- 4.) *Zagon*, *Zagonia*, vicus est amplus, & copiosus.

V. SEPSIENSIS SEDES, *Sepsi Szék* cum *MIKLOS Variensi* MINORE, secundo anne *Aluta* propagatur. Adnumerantur ei anne secundo.

- 1.) *Szen György*, fanum *S. Georgii*, oppidum mediocriter supremum, iacet ad omnem *Alutam*.
- 2.) *Körös Patak*, *Köröspatakinum*, oppidum arce venusta ornatum, genti *Kálnokianae* subest.
- 3.) *Vzon*. *Vzonum*, inde ad dextram recedit, in iuribus *Mikefianis*.
- 4.) *Bikfalua*, *Bikfalua* oppidum, propter *Buzam*, montium in *Moldaviae* limite angustias, cognitum.
- 5.) *Hyefalua*, *Hyefalua*, oppidum eiusdem cum prioribus iuris, cis *Alutam* sedet.

VI. *MIKLOS VARA*, *Miklos-Vár* sedium *Sepsi*, *Kezdi*, & *Orbacensis* filialis, ut vocant, in qua praeter 9. pagos

- 1.) *Miklos-Vár*, Miklós vára, oppidum cum arce, a qua sedes huius nominis denominatur, ad laeuam adiacet.

VII. VDVARHELYIENSIS SEDES, Vdvarhely szék, cum KERESZTVR, & BAR-DVCZ, duabus sedibus filialibus, coniuncta, in septentrione, Marusiensi; in ortu, Gyergyóienfi, & Csikiensi sedibus conclusa; ad occasum, sede Segesvariensi continetur, per paucis nihilominus cognita oppidis.

- 1.) *Almás*, *Homorod Almás*, tractus est specubus subterraneis, in quibus aqua stillat lapidescens, interstinctus.

- 2.) *Keresztúr*, *Székely Keresztúr*, oppidum montibus praealtis clatsum, a quo sedes huius nominis denominatur.

- 3.) *Barducz*, *Parducz*, oppidum copiosum, quod sale abundat, sedis cognominis primum est.

- 4.) *Vdvarhely*, Vdvarhelyinum, oppidum sedis cognominis primum, ad amnem Kükölkö, gymnasio duplici, vno Romano-Catholicorum, altero Helueticae confessioni addictorum, notum.

VIII. MAROSIENSIS SEDES, Maros szék, inter Gyergyóienssem, ac Vdvarhelyientem sedes, in septentrione, ac ortu; in meridie vero, atque occasu, inter Albenssem, atque Tordenssem comitatus, amne Marusio interluitur (abit in superiorem & inferiorem
cir-

circulum, in illo, 61. in hoc vero 67. loca sunt.)

In tractu eius perpauca sunt oppida :

- 1.) *Szent Pál*, & *Szent Demeter*, arces duae sunt, quarum altera comitibus Gyulaffi, altera genti Redlianae paret.
- 2.) *Maros-Vásárhely*, *Maros Vásárhelyinum*, Agropolis, libera & regia ciuitas, in qua arx elegans est, praesidio mediocri instructa. Est hic tabula regia iudiciaria Transiluanica, ante 20., & amplius, annos, Megyefino huc translata, gymnasium reformatorum non incelebre Alba Iulia huc etiam translatum. (Habebant quoque Iesuitae hic domicilium. Reichersdorff vocat urbem hanc, Zekel Vásárhely, Saxones Neumark)

IX. ARANYIENSIS, seu **AVRATA SEDES**, Aranyos Szék, accepto ab Aranyas anne, cui adsidet, cognomine, inter Tordensem & Küköliensem comitatus, retru a est. (A reliquis Siculiae sedibus longis interuallis se iungitur, &, omni fere ex parte, Tordensi, & Albenfi comitatibus, constringitur. Numerat nonnisi 22. loca). Oppida eius sunt:

- 1.) *Bagyon*, *Bagyona*, oppidum insigne supra Aranyos, seu Chrysum, prope ad Marusium annem.
- 2.) *Keresztes*, *Keresztes Mezeje*, campus a fasciculis spicarum frumenti denominatus, propter Turcorum stragem memorandus est.

- 3.) *Szent Mihály*, fanum S. Michaelis, oppidum mediocre, infra, ad Aranyas amnem.
- 4.) *Gerend*, Gerendum, castellum gentis Keményianae, opere militari firmatum, idque elegans, priori ad Marusium obiacet.
- 5.) *Vár falua*, Varfalua oppidum, castello auctum, ad amnem Aranyas, in B. Iosika possessione est.
- 6.) *Fel-Vinczi*, *Földvincz*, oppidum nobile, inde ad Marusium fluuium recedit.

§. 19.

EVNDVS REGIVS SAXONICVS in sedes nouem, & districtus duos diuiditur.

I. SEDES CIBINIENSIS, Hungaris Szeben-szék, Germanis Hermannstädter Stuhl, quam, in comitatu Albenfi, sitam esse, & ab illo separatam, tum antiqua documenta, tum etiam a priscis temporibus, ad nos deriuata, vsuque quotidiano hodieum firmata styli forensis ratio, testantur. Ita enim in hunc usque diem iudiciales litterae habent: *in comitatu Albenfi, sedequae Cibiniensi &c. (c)*, sicuti,

---

(c) Ab oriente, vicinam, habet filialem Szerdahely; a septentrione, comitatum Albensem, & sedem Megyenssem; ab oriente districtum Fogarasiensem, cum filialibus, Ujegyhaziensi, Nagy- & Kissinghenfi; a meridie vero, alpes, Valachiam ab ea dirimentes.

ti, vero in quavis fede Saxonica, vnica tantum libera regiaque ciuitas, prostat, ita, in hac etiam est vnica, eaque

- 1.) *Cibinium*, (d) Hungaris Szeben, Germanis, ut & ipsis Saxonibus, eius incolis, *Hermannstadt* (e), tam frequentia populi, quam opulentia,

(d) Et quidem ab amne Sabin, etius nomen hodiernum Valachi retinent, penes urbem defluente. Hungari illud, ad discrimen Cibinii, quod apud Sarolienfes est, Nagy Szeben, seu maius Cibinium vocarunt. Cl. Kaprinay in *Hungar. diplomatic. temporibus Mattheae de Hunyad. P. II. p. 501.*

(e) Hermannii Villa, ab Hermanno antistite, vt aliqui volunt, cui in honorem hic prima ecclesia sacrata fuisse perhibetur, vel, a conditore nominatur. Vetus urbis sigillum sequentia verba circumfert: *Sigillum ciuium de villa Hermannii.* Domus ciuium, maiori ex parte rubris lateribus sunt tectae, propterea Turcae illam rubram ciuitatem vocant. Diuiditur vrbs ipsa, in superiorem, colli inaedificatam, & inferiorem, modice depressiori loco positam. Auctor topographiae magni regni Hungariae loc. cit. pag. 34. *Reichersdorff.* vero urbis positum pag. 789 sequentibus verbis describit: quae (vrbs) in planitie sita, nullis prope montibus incumbentibus impeditur, quin se in admirabilem latitudinem aperiat, duplici muro munita, & fossis admodum profundis circumquaque, piscinis, lacunaribusque non paucis spatiose diffusis praecincta est; magnificis deinde aedificiorum structuris, turribus, & propugnaculis, suo ordine, & serie intersertis, induta, & ornata est. Ita scilicet tempore, quo *Reichersdorff.*
scri-

lencia ciuium, atque aedificiorum venustate, prima omnium Transilvaniae vrbiū. Neque id mirum est, cum in hac vna vrbe, omnia fere Transilvaniae dicasteria, vt sunt, regium gubernium, militaris praefectura, thesaurarius regius, commissariatus bellicus, & prouincia is, sedem fixerint, ac proinde, maximus huc vndique populi fiat quotidie concursus. Est praeterea primo euangelicorum, in Transilvania, gymnasio illustris (f). Prostant in sede hac oppida ali-

L 2

quot

scripsit, vrbs fuerat comparata. Idem sequentia addit: hinc annua frumenta, in subterraneas foueas, ad multos annos, circa vllam publicae annonae iucturam, conseruandi gratia conferuntur: nec desunt molendina triticaria, ita laborata, vt nulla arte ab hostibus esuriem ciuitati molientibus eripi possint: adde: quod passim, per ciuitatis singulos vicos placidissimo flumine riualus decurrit. Vtinam plurimae ciuitates beneficio hoc gauderent! Bonfin. Dec. IV. Lib. I. Cibinium, vocat, opulentissimam Transilvaniae ciuitatem.

(f) Romano - Catholici, hic olim habebant, cum praeposito, collegium canonicorum, quod archiepiscopo Strigoniensi suberat. Anno 1691. Iesuitae, illuc deducti, ludum celebrem litterarium aperuerunt. Sequebantur sodales Francisci. Est etiam in vrbe hac elegans orphanotropheum, augustae reginae munificentia fundatum. Subsunt vrbi huic decem & septem pagi tributarii. Reichersdorff. l. cit. De officina monetaria, quae hic olim prostabat, P. Kaprinay l. cit. P. II. p. 201. notat, nummos, in ea, signatos, littera H, vel C, esse

no-

quot non inelegantia, quorum, duo in primis hic notari merentur, videlicet *Talmats*, *Talmatsia*. Alutam versus diuergens, & *Szeliszt*, *Szelistia*, inde ad laeuam remouetur. (Addi possunt sequentia loca, *Turris rubra*, *Hungaris*, *Vörös Torony*, *Germanis*, *Rhøter Thurn* (g) *Vizakna*, *Germanis*

---

notatos, ac duobus gladiis acuminatis acie inuersis, ac decussatim positis, quibus corona, ciuitatis insignia exhibens, incumbit, exornatos. Officina haec *Albam Carolinam* est translata, & nummi, qui hic cuduntur, litteris C. A.; id est, *Carolina Alba* notantur. Eo nomine etiam vrbs est laudanda, quod, post cladem *Mohacsianam*, *Ferdinandi I.* partes sit secuta, & vltima fuerit in *Transilvania*, quae *Ioannis Zapolyii* imperiis se subiecerit. *Caspar Vrsinus Velius* &c. de bello *Pannonico* (*Vindobonae* 1762.) *Lib. II. pag. 34.* Postea tamen etiam, quoties se occasio offerebat, studebat partes *Austriacae* sequi.

(g) Distat *Cibinio* duobus milliaribus, meridiem versus, ad radices alpium, qui sunt inter *Transilvaniam*, & *Valachiam*. *Reichersdorff. loco cit. p. 791.* sequentia de eo habet: „ quae turris (*rubra*) „ duobus a *Cibinio* distat milliaribus, vnde *Turcis*, „ per strictissimas & angustas admodum vias, in *Transilvaniam* accessus est. Tradunt historiae, *Turcas*, „ tempore quondam inuictissimi regis *Matthiae*, in *Transilvania* profligatos, & in turpissimam fugam verses, in praedicto loco rubeae „ turris, a summitate, quam in ea fuga conscenderant, ob magnitudinem tanti ponderis equorum, in vndam *Aluti* fluminis demersos, corruisse.

nis, Salzburg, a salinis, quibus commendatur, memorabilis (b). *Heltai* oppidum, (i) & *mons S. Michaelis*, olim loca non obscura (k)

II. SEDES MEDIENSIS, Hungaris *Megyes Szék*, Germanis *Megyiescher Stuhl*, nomen mutuata (l), ab vrbe libera regiaque *Megyes*, muro cincta, eaque sat ampla,

L 3 ad

(b) *Reichersdorff. loc. cit. pag. 790.* „A praedicta ciuitate *Cibiniensi* distant salium fodinae, in *Wiszagna* oppido, quod alias Saxonice *Salzburg* appellatur, vno milliari, ex quibus quotannis ingens thesaurus conflatur. „

(i) *Idem Reichersdorff, loc. cit. p. 790.* „*Helta*, ad meridiem vno distans milliari (*Cibinio*), oppidum mediocri magnitudine, & quodam castello munitum, vbi falces messoriae, quae nusquam alibi fabricantur, & plebeculae, ex communi messium ac fructuum quaestu victum quaerere solent magis commodum. „

(k) *Reichersdorff. loc. cit. pag. 791.* „Inde *mons S. Michaelis* paullo infra *Heltam*, eodem fere spatio distat, in cuius summitate insigne castellum, ex quadrato lapide pulcherrime eductum, in quo, coloni, ingruentibus bellicis temporibus, res suas, & bona, ab incurfu hostium satis tute conseruant. Adde, quod locus fertilis, & diuersum fructuum ferax, ex quibus incolae non mediocrem quaestum faciunt. „

(l) Est in meditullio reliquarum sedium, ab occasu, comitatu *Alba Carolinensi*; a septentrione, *Tordeni*; ab oriente, sede *Segesuariensi*; a meridie, *Cibiniensi* clauditur.

ad fluvium Kükölö maiorem iacente, nec hoc solum situ, sed ipsa quoque aedificiorum structura satis amoena. Est celebris collegio PP. piarum scholarum, & augustanae confessioni addictorum gymnasio (m). Est praeterea, in ea, memorabile oppidum *Berethalom*, *Berethalum*, quod amplum est, & templum in rupe praealta constructum habet. Praebet oppidum superintendenti augustanae confessioni addictorum sedem.

III. SEDES SCHESBURGENSIS, Hungaris Segesvár-szek, Germanis, Schesburger Stuhl (n), cuius metropolis est Schesburg

(m) De qua *Reichersdorff. loc. cit. pag. 792.* frequentia habet: „Megiensis ciuitas, quae in medietullo Transilvaniae sita, ferax vini, ac rebus omnibus aliis, ad communem quaestum, & victum deseruientibus, satis referta, & clade quondam Ludouici Gritti gubernatoris non incognita. De clade hac legi possunt. *Nicol. Istvanffi histor. Lib. XII. pag. 196. Wolffg. Beiblen. Lib. II. pag. 71. seq.* Vrbs vero ipsa, a Germanis, anno 1146. aedificata esse perhibetur, & quidem, vt aliqui volunt, in ruderibus peruetusti municipii, Romanis, media colonia nominati. *Auct. topogr. magni regni Hung. p. 346.* Pertinere ad urbem hanc 24. pagos monet idem *Reichersdorff. loc. cit. pag. 790.*

(n) Habet Megysiensem ab occidente; a septentrione sedem Siculorum Marosiensem; ab oriente, Uduarhelyiensem; a meridie, Köhalouiensem. In

burg, Hungaris, Segesvár, libera regiaque vrbs, muro cincta, ripis fluvii Kükölö adiacens, & anno 1196. fundata. Huius pars, in edito colle, pars, in eius cliuo, sensim in planitiem desinente, structa est, quam, praeter civium copiam, platearumque, & domorum mundiciem, ipsa etiam positionis ratio, salubrisque aëris temperies commendant (o).

IV. SEDES SABESIENSIS, Hungaris, Szász Szebes szék, Germanis Müllenbacher Stuhl, (p) mutuatur nomen ab vrbe libera regiaque, muro cincta Szász Sebes (Müllenbach) quae, praeter fabricam templi maioris non inconcinnam, vitiferorumque collium insignem copiam, vix aliquid notatu dignum continet, vt tamen e ruderibus conicere licet, temporis iniuria detritum non nihil ex veteri splendore dixeris (q). Hic do-

L 4

mus,

conuentibus sedium Saxonicarum, praetor Schesburgensis, tantum Cibiniensi locum priorem concedit. Habet pagos 16.

(o) In arce vrbs est templum S. Nicolai, amplum & artificiose exstructum, cuius opes, & pretiosa, anno 1607. surrepta esse dicuntur. *Auctor topographiae magni regni Hungariae pag. 349.*

(p) Denominatur a fluio praeterfluente Sebes, qui, ad Albam Carolinam, Marusio miscetur: habet a septentrione, Albam Carolinam; ab oriente, sedem filialem Szerdahely; a meridie, alpes Valachiam respicientes.

(q) Müllenbach, vrbs haec vocatur a Mühl amne. *Reichersdorff. loc. cit. p. 793.* ita eam describit; Zabesius

mus, in qua Ioannes Zapolya, diem suum anno 1540. obiit, ab incolis monstrari solet (r) Perhibetur vrbs anno 1150. fundata esse.

V. SEDES NAGY SINGENSIS, Hungaris, *Nagy Sink Szék*, Germanis, *GroßSchenker Stuhl*, cum oppido cognomine, sat quidem illo frequenti, sed, si id vnum excipias, quod pari, & suffragio, & iuribus, cum ceteris sedibus Saxonis gaudeat, nihil lectorum attentione dignum offerente. (Habet pagos viginti & duos).

VI. SEDES RUPENSIS, Hungaris, *Köhalom Szék*, Germanis, *Repser Stuhl*, in quo, oppidum eiusdem est nominis, nulla tamen re peculiari memorabile (*Reichersdorffii* tempore habebat sedes 15. nunc 18. pagos.)

VII. SEDES UJEGYHAZ Hungaris, Germanis, *Löschkirchner Stuhl*, dicta, cum oppido *Uj Egyház*, *Löschkirchen* Germanis,

---

besus ciuitas, non magno intervallo, ab Alba Iulia, in planitie, valle profundissima, aquis piscium foecundissimis, munita, quamquam non ita fortibus propugnaculis defensa sit: intus luculentis aedificiis exornata, quam primariam Saxonum sedem fuisse dicunt. Ob amoenitatem & aquarum salubritatem, Ioanni Zapolya, grata fuit haec ora. Bethlen hist. Lib. II. pag. 101.

(r) Legi possunt *Nicol. Istvanffius, hist. Lib. XIII. pag. 225. & Wolfgangus Bethlen hist. Lib. II. pag. 101.*

nis, a quo fedes denominationem accepit (Praeter hoc oppidum, habet loca II.)

VIII. SEDES SZERDAHELYIENSIS, SZERDAHELY SZEK, Hungaris, Saxonibus vero Reiszmarker Stuhl dicta, nomen sumit ab oppido Szerdahely, seu Reiszmark, quod eiusdem est, cuius prius, considerationis; obtigit illi planities amoena.

IX. SEDES SAXOPOLIS, seu SZASZVAROSIENSIS, ab oppido Szasz Város, Saxonibus Brosch, sic nominata. Licet vero, nec oppidum, nec fedes ipsa celebritatem aliquam sit consecuta, id tamen obseruatione est dignum, quod inter omnes Saxonici fundi fedes, haec vnica est, vbi Hungari, cum Saxonibus, commixti viuunt, & cum ad iurium ciuitatis, tum ad administrationis etiam ciuilis communionem admittuntur (s). Notari adhuc meretur *Kenyér me-*

L 5

20

(s) Aedificata esse creditur anno 1200. ab ipsis Saxonibus, & praerogatiuas Claudiopolitanae vrbis, postquam haec iuris Hungarorum euasit, est consecuta. Degunt hic, praeter euangelicos, Helueticae, confessioni addicti, & Valachi, graeco ritu vnitorum Deum colentes. Obtigit vrbi, solum, vini & omnium frugum feracissimum, cum siluis densis, in quibus lepores, damae, & cerui in copia vagantur. Pisces quoque praestantes, ex Marusio, & annibus aliis, accipiunt.

20, panis campus latine, si voculas reddideris, planities aequoris instar profusa, reportata de Turcis anno 1479. Christianorum victoria nobilis (t).

Sequuntur duo districtus Saxonici:

I. DISTRICTVS CORONENSIS, seu **BARCIAE**, Hungaris Barczaság, vel Brassó Vidéke, Saxonibus *Burzenland*, ab amne, qui eundem interfuit, nominatus (u) Orientalis regionis oram saltibus circumdatam, in Moldaviae finibus occupauit. (Coercetur, a septentrione & occidente, Aluta fluuio, cum comitatu Albenfi; ab oriente, tribus sedibus Sicularum Három Szék nominatis; a meridie, alpibus ad Valachiam recedentibus. Quinque miliaribus in longum, duobus in latum protenditur.) In eius ditione sunt;

I.)

(t) Reportata est victoria haec, de tumido ferocique barbaro, incomparabili virtute Stephani Bathorii, & robustissimi illius Paulli Kenesei, de qua Anton. Bonf. *hist. Dec. IV. Lib. VII.*

(u) *Reichersdorff. p. 761.* vel ab amne cognomine, qui id loci interluit, vel a radice, quasi dicas, nostrate lingua, *Wurciam*, quae vulgo recepta est opinio hoc fortassis nomine, quod radix Caronae inserta, Burtionis sit insigne. Huius vero *Burcziae* pars est facile ornatissima, sed sic diremta situ, ut fere altera Transilvania videri possit. Clauditur enim undique montibus, a Ciculis fluuii dirimitur, intus est cultissima, hortulum plane, si videas, dixeris.

- 1.) *Marienburg*, Marienburgum, Földvár, opidum haud paruum, in australi amnis Alutae ora, castello munitum.
- 2.) *Cronstadt*. Corona, (Stephanopolis) *Brasso*, Brassouia, inter liberas, atque regias vrbes Saxonicas, cum frequentia, tum splendore, post Cibinium, secunda, caput est Barciae, emporiumque celebre, muro incin-

---

(x) Ex *Reichersdorffii descriptione* pag. 791. cognoscas, quae & qualis vrbs haec, eius aetate, fuerit:

„ Corona, seu Brassouia, ciuitas mercibus Turcicis
 „ celebris, intra montes amenissimos sita, moenibus,
 „ fossis, propugnaculis, satis munita, habet tria sub-
 „ urbia, distinctis vallibus posita, quorum vnum
 „ incolunt Bulgari, alterum Hungari, Saxones agri-
 „ colae tertium, per singulos fere vicos riuli de-
 „ scendunt, saluberrima fontium scaturigine perpetui.
 „ Campos habet planissimos, longe lateque densis
 „ montibus cinctos, alpibusque altissimis, a Vala-
 „ chia transalpina diuiditur: frumento, & lino,
 „ praecipue abundat, estque quasi horreum vicina-
 „ rum gentium. Studio liberali, prae ceteris, hoc
 „ tempore clara, estque ibi nuper constructa bi-
 „ bliotheca, qua nulla in Pannonia, post dissipata
 „ Budensem Matthiae Coruini bibliothecam,
 „ cultior vsquam fuit &c. „ Sigismundus imperator,
 „ vrbi multum favebat, &, in colenda, exor-
 „ nandaque ea, nullis sumptibus parcebat. Bibliotheca
 „ codicibus raris, sumptuque magno comparatis refer-
 „ tissima, anno 1689. cum maxima vrbs parte, flammis
 „ destructa est.

cinctum (x), in quo Romano-catholicum, atque euangelicum est gymnasium (y)

3.) *Zaiden*, Zaiden, Fekete halom, oppidum liberum, idque praerogatiuae eximiae, magis ad ortum recedit.

4.) *Rosenau*, Rosnyó, oppidum adaeque liberum, paris praerogatiuae, extremum est ad orientem, ex quo, ad Themis, atque Türzburg, seu Tertzvara, per angustas alpium Valachiae fauces, via adperta est.

II. BISTRICIENSIS DISTRICTVS, das Nöfnerland, in extremam Transilvaniae oram, ad aquilonem, inter Maramarusiam, atque Galliciam, retrusa, & a reliquo fundo Saxo-nico anulsa, (z). Haec praecipua habet op-pida:

§. I.

(y) Iesuitae illuc anno 1694. deducti, scholas aperuerant. Francisci sodales etiam domicilium ibi habent. Excipiebat vrbs hospitio olim & D. Cl-rae socias. Inter eruditos, in vrbe hac, in lucem editos, inclaruerat, saeculo hoc, *Martinus Schmeizel*, qui, inter reliqua, commentationem eddidit de corona, popularibus suis dedicatam, de quo legi possunt *Petri Bod Magyar Athenas* p. 217. & *Cl. Alexii Horany memoria Hungarorum* P. III. p. 220.

(z) Habet a meridie & occidente, comitatum Szolnokiensem interiore; a septentrione, Maramarusiensi, & monte Emberfö; ab oriente, alpi-bus,

- 1.) *Rudna*, *Rodana*, *Rudana*, oppidum metallicum, olim, ac hodie frequentius, in extremo septentrione est (a).
- 2.) *S. Georg Fanum S. Georgii*, vicus est copiosus coloniae Saxonicae.
- 3.) *Klein Bisztricz*, *Bisricia minor*, siue *Arida*, vicus laxus, propter iter, per quod, ad *Tartar*, atque *Tirmenicz*, locorum inter alpes angustias, aditus patet, memorandus.

4.)

bus, *Moldauiam*, a *Transilvania*, discriminantibus, clauditur. Anno 1553. *Ladislav V.* rex eundem in comitatum *Bisatricensem* commutabat, & *Ioanni Hunyadi* comitis perpetui titulos conferebat. Filius eius *Ladislav*, eodem statim anno, titulis his utebatur. Male tamen habebat, non *Bisatricenses* tantum, sed *Saxones* etiam omnes, quod, a societate sua, rex, urbem hanc, auellere, & iuribus ab *Andrea II.* anno 1224. confirmatis, priuare voluerit. *Matthias Corvinus* rex factus, auunculum suum *Michaellem Szilagy* comitem *Bisatricensem* creabat, quo capto, & in *Turciam* deducto, vrbs haec, pristinas immunitates recipiebat, neque *Ioannes Matthias I.* regis naturalis filius, quidquam iuris, in eam sibi vindicabat. Auctor topographiae magni regni *Hungariae* scribit pag. 34. *Saxones*, deposita ingenti vi aeris, urbem in priorem libertatem, & iura adseruisse.

(a) *Reichersdorff.* loc cit. pag. 792. quatuor miliaribus ab vrbe *Bisricia* sunt aurifodinae *Rodnenses*.

4.) *Bisztricz*, *Besztercze*, seu *Nöfenstadt*, *Bistricia*, vrbs libera, atque regia, anno 1206. condita, & districtus sui primaria, (ab amne, qui eam adluit *Bisztricz* denominatur) non minus cultu ciuium, quam patrum piarum scholarum, & euangelicorum gymnasiis, celebrabatur (b).

5.) *Treppen*, & *Lechnicz*, vici sunt pulchri, & memorabiles.

§. 13.

LOCA TAXALIA, die Fiscal-Güther, continent sequentia, superius iam exposita oppida: *Karlsburg*, *Salzburg*, *Abrug-Banya*, *Clausenburg*, *Wayda*, *Hunyad*, *Haczek*, *Bereczk*, *Neumark*, &c. totum praeterea districtum *Fogarasiensem*.

§. 14.

(b) De hac *Reichersdorff*. loc. cit. *Bistricia*, in amplissimae vallis planitie posita, habet vtrinque vitiferos colles, per mediam urbem, fluius eiusdem nominis labitur, ad meridionale latus inferioris suburbii declinans, qui, statim post duo milliaria, *Zamos* coniungitur amne, fundulis in primis abundans. Olim 5. sacras aedes, duo claustra, vnum videlicet praedicatorum, alterum Franciscanorum, habebat.

§. 14.

Subiicitur, praecipuarum in Transilvania urbium, tabula:

- 1.) *Episcopus* Transilvaniae, Archiepiscopatui Colocensi, in Hungaria, subditus, vnus tantummodo est, *Albae Carolinae*: cui, *Balásfaluens* Valachorum, adiaci potest. Ecclesia tamen Catholica Cibiniensis, & nonnullae aliae, Archiepiscopo Strigoniensi subsunt.
- 2.) *Academia*, quae *Claudiopoli* floret, vna tantum est.
- 3.) *Metropoles* magni Principatus sunt: *Alba Carolina*, & *Claudiopolis*, inter Hungaros; *Cibinium*, inter Saxones.
- 4.) *Comitatus Hungarorum*, in Transilvania VII. sunt: *Albensis*, *Colosiensis*, *Hunyadensis*, *Tordensis*, *Küköllö*, *Doboka*, *Szólnok interior*, cum *Kövár*, *Zaránd*, & *Fogaras* districtibus; & comitatibus *Kraszna*, ac *Szólnok mediocris*, qui, vtut sub *Ioanne Zapolya*, ad Hungariam adhuc pertinuerint, post fata tamen eius, cum Transilvania coniungebantur, & hucdum iurisdictioni eius parent.

5.) *Sedes Sicularum* principales, distinctam iurisdictionem exercentes, V. numerantur: *Udvarhely*, cum *Barducz* filiali, *Maros*, *Csik*, cum *Gyergyó* & *Kászón*, filialibus; & *Háromszék* ex sedibus *Sepsi*, *Kezdi*, *Orbai*, vt & filiali sede *Miklosvár* constans.

6.) *Sedes Saxonum* maiores, quae a regiis administrantur iudicibus, sunt: *Cibiniensis*, *Mediensis*, *Schesburgensis*, *Sabesiensis*, *Nagy-Sinkensis*, *Rupensis*, *Ujjegyház*, *Szerdahely*, et *Szászvarosiensis*, quibus duo districtus, *Coronensis* & *Bisztriczienensis*, subnectendi sunt.

INDEX

regnorum, arcium, urbium, rerum &c.

A.

	Pag.		Pag.
Abbatia de Gotho	26	Adpellatio in causis	
Abbatio Ezeres	140	religionis in Tran-	
Abbatia Tiniecentis,		silvania, alia ad	
quam diues, quam		principem, alia ad	
antiqua	88	metropolitanum	125-126
Abbatis ibidem di-		Aenona	50
gnitas	88	Aerarium M. principis	
Abrugbanya	149	Transilvaniae	121
Abrud-banya	149	Ager Transilvaniae	
Academia vna in Il-		qualis	109
lyrico	17	Agger Romanorum	28
Academia Transilua-		Agram	38
niae, vbi residet,		Agropolis	160
a quo fundata	127	Alba Carolina	145
Acidulae in Transil-		Alba Iulia	145
vania	111	Alba maris	52
Acontisma	153	Albensis comitatus	144
Adriaticum mare	9	Albus Chrysus	108
Administratio iustitiae		Almas	159
in Transilvan.	124	Alminium	55
Administratio M. Prin-		Almiffa	55
cipatus Transilv.	119	Altenburg	150

M

Al-

I N D E X.

Aluintz	148	Arbe	57
Aluintzium	148	Archiepiscopi R. C.	
Aluta fluvius	108	tres in Illyrico	16-62
Anabaptistae, vbi in		— Gr. R. vnus	16-62
Transilv. dentur	127	Armenii inquilini in	
Andreas II. primus		Transilvania	113
ipse regna Gall. &		— quotupl. illi sunt	113
Lod. regebat	79	Arida	173
— idem in diploma-		Armenopel	135
tis titulo regis Gall.		Ascriuium	56
& Lod. vsus	80	Augusti II. congressus	
Andreas II. summo		cum Petro M. vbi	
privilegio Saxones		contigerit	98
Transilvaniae dona-		Aurana	50
uit	113-119	Auraria	149
Andreas II. vbi capti-		Aurantia poma vbi in	
vus detinebatur	32	copia	60
Animalium, quae den-		Auraria Chrysi	149
tur in Galicia	69	Auraria parua	147
— quae in Transilv.	111	Auratus fluvius	108
Animarum numerus in		Aurifodinae in Tran-	
Transilvania	127	silvania	147
Antiuari	61	Anschwicz ducatus	85
Appafalua	136	— Oppidum	86
Appafifalua	136	Awrud	149
Appafi familia, quam			
antiqua esse creda-			
tur	136		
Aquae lapidescentes	111		
Aquarum varium ge-			
nus in Transilv.	110		
Arae, capellae, & alia			
mirabilia ex sale e-			
recta	89		
Aranyas fl.	108		
Arany Vár	151		
Arba	57		

B.

Baba mons Carpati al-	
tissimus	87
Babolna	151
Bagyon	160
Bakar	48
Bak-monstra	25
Balasfalua	145
Banalis Croatia	45

Ba-

I N D E X.

Banalis Slauonia	21	olim fuerit, quae	
Banalis tabula Croa-		fata habuerit	146
tiae, vbi antea re-		Biduauiensis episcopus,	
federit	32	quis dictus	56
Banus Croatiae, Sla-		Biecz opp.	92
uoniae & Dalmatiae		Biefch	92
quis sit	13-20	Biefzked mons	94
— qualis olim fuerit		Bietzienſis diſtrictus	88
dignitate	13	Bihats	47
Banoſtra	25	Bihigium	47
Bardutz	159	Bihor mons	141
Barciae diſtrictus	170	Bikfalua	158
Barillouicz Barilloui-		Binfium	148
czium	44	Bints	148
Barczafág	170	Biſztritz	178
Bednia fl.	31	Biſztrizia minor	174
Bela IV. vbi habita-		Biſztricienſis diſtrict.	172
uit, fugatus a Tar-		Biſſeni	115
taris ex Hungaria	54	Blaci dicuntur Valachi	114
Belgrad	52	Blagai	47
Belgradum	52	Blagiſkithurn	47
Bellgradum	52	Blandrata Georgius	
Belcium	98	religionem focinia-	
Belsö Szólnok Vár-		nam propagauit in	
megye	133	Transilvania	129
Belz	98	Blasendorf	145
Belzenſis palatinatus	98	Bobrek opp.	86
Berethalom	166	Bochnia	90
Bereczk	157	Bochnien	90
Berhovecz	38	Bochnenſes ſaliſſod.	90
Befztertz	174	Bocari	43
Bethlen	134	Bonyha	143
Bethlemia	134	Boiari equeſtris ordi-	
Biala opp. & fl.	86	nis viri olim in Gal-	
Bibliotheca celebriſ		licia	73
in Transilvania vbi		Bontzida, Bontzhida	
		arx	137

I N D E X.

Borberék	148	Calugyeri, qui	17
Borberéka	148	Campus Carolinus	49
Borgiensés acidulae	111	Campus crucum	142
Bolúta amnis	29	Campus panis	170
Brad, Brada	149	Campestris tractus	30
Branywítska	151	Cancellaria Transilua-	
Brassó vidéke	170	nica ubi sit	120
Brassó, Brassovia	170	Cancellaria Galliciae	73
Bratia	58	Capitanei praerant	
Brazza	58	regnantibus Hunga-	
Bregana amnis	37	ris in Gallicia	89
Bresztouecz	27	Capistranus ubi mor-	
Brinye	49	tuus	24
Brod, Broda	29	Caprocensis processus	34
Brodium munitio	29	Carlsburg	145
Brodensis legio	29	Carlstadt	41
Brody	104	Carolo stadium	41
Brosch	169	Carlovecz	41
Buccari	48	Carlopage	49
Buccaricza	45	Carlovicz	28
Budoa	56	Carloviczium	28
Bug	68	Cannoker vicus	102
Bugus fl.	68	Caszarvar mons	32
Buk	99	Castrum Martinusii	135
Bukari	43	Castellanei erant olim	
Bukarizia, Bukaritzá	44	in ducatu Osvietzim	86
Bukouia silva	99	Castellanea Przemisli-	
Bulgari	114	ensis	96
Buna amnis	37	Castrum Musina	95
Burzenland	170	Castel noui	56
Busin, Businium	45	Castonopolis	46
Busk	104	Castel nuouo	56
Butna	56	Castrum nouum	56
Buza	136	Catarum	56
Buza arx	136	Catholica religio inter	
		quos in Transilv.	
		sedem habet	127
		Cat-	
Caluariae mons opp.	92		

I N D E X.

Cattaro	56	Clausenburger Gespan-	
Ceruus arx	36	schaft	136-137
Cetina	55	Clausenburg	137
Chafina	38	Clinow	61
Chesmaeterra	38	Clinouia	61
Chelmenfis ducatus	66	Cliffa	54
Cherca fl.	16	Clus	137
Chraftouitz-Chraftoui-		Clisvár	137
tzum	45	Clws	137
Chotzim	95	Colapis fl.	10
Chulmiae prouincia	55	Collegium summum in	
Chulmenfis comitatus		Gallicia vbi fit	72
quis olim dicebatur	60	Colomanus rex Galli-	
Chulmenfis episcopus,		ciae & totius Slauo-	
quis dicitur	61	miae dux, vbi tumu-	
Ciculica natio	122	lo illatus	38
Ciclut	56	Colomannus rex, vbi	
Cifterciensium ordo v-		in Dalmat. coronatus	53
bi primum in Hun-		Colomannus ab An-	
garia locum conse-		drea II. rege in Gal-	
quutus, creditur	33	licia & Lod. in re-	
Citluch	56	gem creatur	79
Citrea poma, vbi in		Colomannus, quae a	
copia	60	Boleslao III. cum	
Cues regii, qui sunt		filia eius dotis no-	
in Transilvania	119	mine acceperit	96
Civilis status Transil.	117	Colomia	100
Civilis status Illyr.	13	Colonia Romanorum	
Civilis status Gallic.	72-73	in Illyrico	54
Ciuitatum liberarum		Colonia media Roma-	
series in Illyrico	63	norum in Transilv.	166
Clara vbi olim fuerit	35	Colos oppid.	136
Claudii montis di-		Colus Ovar	136
strictus	35	Comes Saxonum quis	
Claudiopolis	137	dicitur	125
Clausenburg, vrbs	137	Comitatus Szeuerinen-	
		fis	42

I N D E X.

Comitatus Lycamis	49	ad Comititia comparent	
Comites praecipui in		per delegatos	15
Illyrico antiquiores		Comitis supremi in	
& recentiores	14	Transilvania aucto-	
Comitatus, apud quas		ritas	121
nationes in Transil-		Commercium olim in-	
vania	121-132	ter Polonos, & supe-	
Comites Siculorum,		rioris Hungariae in-	
qui se olim scribe-		colas quale	90
bant; qui hodie	122	Consilium regium in	
Comitatus VII. Hun-		Illyrico quando ere-	
garorum in Transil-		ctum sublatum	16
vania	133	— qua potestate pol-	
— Szolnok interior	133	lebat	15-16
— Dobocensis	135	— vbi antea resede-	
— Colosiensis vel Co-		rit, vbi nunc	31
losvariensis	136	Consilium thesaurari-	
— Tordensis	140	atus regii	125
— Küküllöiensis	143	Constitutiones Tran-	
— Albenfis, Alba Iu-		silvaniae, quotu-	
liensis	144	plices sint: qua au-	
— Hunyadiensis	151	thoritate firmatae	117
Comitia provincialia,		Consuetudines Siculo-	
qua auctoritate in-		rum praecipue in	
dicantur in Transil-		causis iudicialibus	125
vania	120	Corbauia	50
— vbi habentur, &		Corbauiensis comita-	
ex quibus nationi-		tus	50
bis	120	Corona	171
Comitia provincialia		Coreyra nigra	58
in Illyrico, qualia		Coronensis districtus	170
negotia tractent	14-15	Corfula	58
— ex quilibus con-		Corvinus Ioan. Mat-	
stent membris	14-15	thiae regis filius,	
— Comitiorum regno-		vbi sepultus	33
rum cunctorum ius		Corviniana insignia	35
habent Illyrii	15	Cosmae S. praepositura	40
		Co-	

INDEX.

Costanovitiun	47	to, in quod clau-	
Cracoviensis prouin-		strum se receperat	91
cia	88	Curzola	58
Crainensis limitaneus	61	Cutna	27
Creutz	38	Czechow opp.	92
Crisiensis comitatus	33	Czechus & Lechus,	
Crisiensis processus	34	vnde olim egressi,	
Crisium ciuitas	34	creduntur	32
Crisium munitio	34	Czervetz infecti genus	95
Crisanitz, Crisanitzi-		Czésar vár	32
um	44	Czkow	92
Croatae, quando in Il-		Czorstein	93
lyricum aduenerint	12		
Croatia trans Sauana	41		
Croatia Hungarica	41		
Croatia militaris	41		
Croatia banalis	45		
Croatia Turcica	47		
Croatia cis-Sauana	29		
Croatia	29		
Croatiae insignia	18		
Croatico Stiriacum in			
Illyrico regimen	13		
Croatia Hungaricum			
regimen ibid.	13		
Croix S.	60		
Cromerus historic.	76		
Cronstadt	171		
Csaszarvár	32		
Csernek : Csernekia	26		
Csernigrad	24		
Csikszereda	157		
Csikszék	156		
Cunegunda Belae IV.			
filia mortuo mari-			

D.

Daciae pars	108
Dail dynastia	23
Dalmatia	47
Dalmatae, gens Sla-	
vonica	12
Dalmatiae regimen tri-	
plex	13
Dalmatiai orszäg	47
Dalmatia Hungarica	48
— Ragusana	58
— Turcica	63
— Veneta	50
Dalmatiae insignia	19
Dalminium	61
Dalya dynastia	23
Damiani praepositura	40
Danubius parvus fl.	91
Dehica	91
Decreta regnum Illy-	
ricum concernentia	
decretis regum Hun-	
gariae conclusa	15

I N D E X.

Decreta quaedam e-		Doboka oppid.	135
tiam eos peculiari-		Doboca oppid.	135
ter concernentia	15	Doboker Gespanf.	135
Decs akna	135	Dobra	151
Dées	134	Döskeny	153
Defecit a Hungaris		Dolny város	39
Gallicia & Lodome-		Domus Deiparae vbi;	
ria regnantibus Ma-		& quamdiu in Cro-	
ria I. & Sigismundo	81	atia fuisse creditur	44
Delmia	47	Domini, & heredes	
Delminium	47	Russiae titulus pri-	
Delmium	61	mus regum Polo-	
Demitrovitz	29	niae Casimirus III.	
Dés	139	adsumsit	80
Desium	139	Domus, in qua Ioan-	
Deua	152	nes Zapolya mor-	
Decidaua	152	tuus est	168
Diakouar castrum	23	Drau	10
Diakouarum castrum		Draus fl.	10
& dynastia	23	Drinus	10
Diecz, Diecza	91	Driuafto	61
Districtus Coronensis	170	Drohobits	102
Districtus Bistriciens.	172	Drohobycz	102
— Fogaras	153	Dubicz, Dubicza	45
— Sandecienfis	90	Ducatus Osuetzim	85
— Biécienfis	92	— quidam possessores	
— Haceg	161	eius enumerantur	85
— Marus	162	— dividebatur in Vaj-	
— Szanokiensis	101	vodatus, castelane-	
Lisznajo	140	asque a Polonis	86
Diuisio Transylv.	132	Ducatus Sabha	60
— Galliciae	84	— Tofchec	88
Dlugófs, canonicus Cra-		— Zatorienfis	87
couienfis, scriptor		Du'da	93
Polonus	75	Duleigno	61
Doboka Vármegye	135	Dumbreuille Roschii	
		filua	99
		Dum-	

I N D E X.

Dumnum	61	Episcopi non vniti	
Dunajez albus & niger	68	quot, & vbi resi-	
Dunajecum fl.	68	dent	17
Dunauecz fl.	68	— eorum iura & obli-	
Dux Spalatensis quan-		gationes, vnde di-	
do, & a quo consti-		scendae	17
tutus	54	Episcopatus Zagrabi-	
		ensis fundator	89
E.		Episcopatus Corbau-	
		ensis quando, & a	
Ebesfalua	143	quo fundatus	48
Ecclesiastici ordines in		Episcopatus catholici	
Transilvania	118	quot, vbi, & quibus	
Ecclesiasticorum mul-		subsint in Illyrico	
ti in Illyrico	14	archiepiscopis	62
Effigies B. V. Thau-		Episcopus Transilua-	
maturgae lacryman-		nis, cui subsit me-	
tis, vbi in Transil-		tropolitano	118
vania visitur	138	Episcopus Milkouien-	
Elisabetha regina, vbi		sis	118
decesserit	52	Episcopus Valachor.	
Eisenhor	153	vbi sedem habeat	145
Embersö mons	172	Equites S. Ioan. bap-	
Enyed	144	tistae Auranae	51
Episcopatus olim plu-		Erdely	105
rimi in Illyrico	14	Erdöd castrum	23
— prouentus eorum		Eszek oppid.	22
quales	14	— munimentum	28
Episcopi ibidem qualia		Ezeres abbatia	140
iura, & a quo habue-		Euangelica ecclesia,	
rint	14	eiusque administra-	
— hodie titulum in		tio in Transilua-	
Hungaria sine be-		nia	128
neficio gerunt plu-		Excelsi gubernii Tran-	
rimi	16	silu. sedes, membra;	
Episcopi G. Rit. ori-		negotia quae tra-	
entales duplices	17	ctet?	120

INDEX.

F.

Fanum S. Georgii	158
— S. Michaelis	161
— S. Benedicti	134
— S. Nicolai	143
— S. Spirit. kezdiens.	157
Féjer keres	108
Féjer vár	145
Féjer Vármegye	139
Fénjes Gyalu	139
Fekete halom	172
Felvincz	161
Ferrum in Galicia, vbi optimum eruitur	92
Ferri fodinae in Transilvania	142
Fiscal Güther	174
Fiume	43
Flandri primi in Transilvaniam venerunt,	
Germanica natio	113
Flumen S. Viti	43
Fluminensis portus	43
Fluvii in Illyrico enumerantur	10
Fogaras districtus	152
— oppidum	154
Földvár	171
Földvincz	161
Fólt	151
Fontes morbis curandis vtilis	150
Fő király birák, qui dicantur	122
Forum duplex in Illyrico	15

Forum ecclesiasticum in Transilvania	126
Forum imum, vbi in Illyrico	15
Foro banali quis praestit; quales causas; quo tempore examinatur	15
Fossilia, vbi in Transilvania	111
— quae genera	111
Frangepanium seminarium	39

G.

Galliciae regnum	65
— quae olim in se continebat	65
Gallicia ciuitas	99
Gallicia, & Lodomeria defecerant ab Hungaris regnante Maria I. & Sigismundo Imperatore	80
Galliciae & Lodomeriae limites	67
— status naturalis	69
— status civilis	71
Galliciae & Lodomeriae regna quomodo regerantur & per quem	74
Galliciae & Lodomeriae brevis historia	74
Galliciae & Lodomeriae regna quando iuris Hungar. effecta	79

I N D E X.

Gara, arx & opp.	23	Groß Schlatten	149
Gerend	161	Großdanzko	46
Germani in Transilv.		Gubernator in Tran-	
hospites	113.	silvania, gubernii	
Gernyefzeg	141	sedes, membra	120
Geyla II. Saxones		Gubernator militaris	
primum in Transil-		littoris Adriatici	13
vaniam intulit	113	Gylau	139
Glinis annis	46	Gyergyóieneses acidu-	
Gliniani ciuitas	101	lae	111
Gora	45	Gyergyó szék	156
Görgény	140	Gymnasia vbi in illy-	
Gorny város	39	rico maiora	17
Golfo di Venetia	10	Gyula Fejervár	145
Graeci ritus religionem		Gyula Fejervár Vár-	
quis in Transilvani-		megye	144
am induxerit	127		
— quotuplex illa sit ;		H.	
quomodo admini-		Haczék	174
stretur	131	Haliciae regnum	65
Graeci in Transilua-		Halicra vrbs	99
nia inquilini	136	Halic vrbs	99
Graecus mons	38	Haramiae, qui dicun-	
Graecenſis mons Za-		tur	16
grabienſis	38	Háromszék	157
Grabouieze	103	Heltai	165
Gradifck	29	Hegy aliya, quae pars	
Gradiskana legio	29	Transil. vocetur	110
Grande	57	Heredis & domini	
Gravosa	60	Russiae titulum Ca-	
Grecs monticulus	38	ſimirus III. adhibu-	
Gr tti Lud. caedes vbi		it primum	80
fuerit	166	Herczegouina ducatus	60
Grodek	66	Hermann villa	162
Großdancum	46	Hermannſtadt	162
Groß Schinker Stuhl	168	Hermannſtädter Stuhl	161

Her-

I N D E X.

Hervoya dux Spalatensis	54	I.	
Hertzogthum Ofuiezim	85	Iadera	50
Hertzogthum Zator	87	Iadera vetus	52
Historia regnorum Galliciae & Lod.	65	Iadra	50
Homorod, Homorod	148	Ianow	103
Homorod Almas	159	Iaroslav-Iaroslania	97
Horodlo, Horodla	103	Iaroslav , princeps	
Horwath orszag	30	Russiae totius	78
Horwatzka fl.	31	Iawornik mons	87
Hofzu Afzu	145	Ibanicz	37
Hungarica ciuitate primum Russi ab Hungaris donati	78	Ielen arx	36
Hungarica natio in Transilvania	111	Iestenoua	10
Hungarica Russia , quae regna in se continet	96	Ille Illye	151
Hungari, quando primum in Russiam rubram intrarunt, & quamdiu ibi habitauerunt	71	Illok	24
Hungari Saxonibus mixtim sedem habentes	169	Illyrici regni olim regia	51
Hunniades Ioan. vbi decesserit	25	Illyricum antiquum vbi fuerit	9
Vbi natus	152	— hodie quomodo diuidatur	9
Hunyad	152	Illyricum Hungaricum eiusque limites	9
Hunyad varmegye	151	— quae regna in se contineat	10
Hunyader Gespanschaft	151	Imperii forma apud Transiluanos	117
Hyefalua	158	Incolae Illyrici genere & natione qui, & quales	11
		Incolae Galliciae quae gens	70
		Indoles nationum Transilv.	112
		Innere Szolnoker Gespanschaft	133
		In-	

INDEX.

Inquilini qui in Transilvania sint	113	xonicis ciuitatibus administrator	125
Insignia regnorum Illyrici	18	Iudices nobilium qua dignitate polleant in Transilv.	125
Insigne regni Slaui.	18	Iurisprudentiae studium apud Transil.	131
— quis contulerit ; quae antea habuerit	19	Ius in Galliciam & Lodomeriam, repetebant Hungari , Wladislao Polono, & Matthia regnantibus	83-84
Insignia Croatiae	18	Ius, quale in Galliciam & Lodomeriam, quin totam Poloniam Sigismundus imperator habuerit	76-77
Insignia Dalmatiae	19	Iustitiae administratio in Transilvania	124
Insignia Galliciae & Lodomeriae sunt inter insignia regis Hungariae, eique tempore coronationis praefertuntur	83	Iustitiae administratio qualis in Croatia & Slauiunia banali	15
Insignia Transilv.	151	Iwanicz	37-40
Insulae Ragusanae	60		
Insula paganorum	57	K.	
Insula S. Michaelis	57	Kadlubko Vincentius scriptor Polonus	75
Insulae ad Venetos pertinentes	57	Kalnik	35
Irik	25	Kaluaria opp.	92
Ioannis II. Ducis Osuicensis successio & genealogia	83-87	Kamanicz. Kamanich	25
Isole grossae	57	Kamenicz	25
Issa	57	Kantum. Kant	86
Itali nigri	12	Kaplan Kaplanum	133
Iudaei in Transilv.	114	Karlsburg	145
Iudaeorum numerus, & conditio in Gallicia	70-77	Karlsruher Gespanf.	144
Iudex regius Cibinensis iustitiae in Sa-			

K.

Ka-

I N D E X.

Kaproncza	35	Kochelius fl.	143
Kaptulum	39	Kojalouits Albertus	
Karom	25	Vijuk	76
Károlyvára	146	Kócz vára	144
Károlyvár Vármegye	144	Kö halom szék	168
Kaszon oppid.	156	Kokelburg	143
Kaszon szék	156	Kokelburger Gespan-	
Kazar, Kazarwarinum	133	schaft	143
Kemenye	135	Kolonya	100
Kemlek nagy	35	Kolovar dynasta	26
Kemlek kis	35	Kolos oppid.	136
Kenyer mező	169	Kolosvár vrbs	136
Keresbanya	150	Kolefer Gespanschaft	136
Keres Rezbanya	150	Kolos monostor	138-139
Keresztes mezeje	160	Kolos Vármegye	136
Keresztes	160	Kolosvar	137
Keresztes mező	142	Königs Richter	123
Keresztur	159	Körös Bánya	149
Kezdi szék	157	Körös Patak	158
Kezdi szent Lélek	157	Körös varmegye	33
Kerka fl.	10	Körös Várfárhely	34
Kezdi Várfárhely	157	Kostanicza	46
Kheene	32	Kostanicz	46
Kikellő, amnis duplex	143	Kouafzna	150
Kikellője	143	Kozar var, Kozar va-	
Király biro	122	rinum	133
Kiouia sedes M. Prin-		Kraliewfzka Palacha	35
cipis Russorum	77	Kralowa Welika	35
Kis banya	150	Krapina opp.	32
Kladuffa	46	Krapina fl.	32-37
Klanecz arx	34	Kreutz Gespanschaft	33
Klausenburg	147	Krisewzi	34-40
Klein Bisztricz	173	Krosna	101
Klein Schlatten	145	Krupa, Kruppa	46
Kneginecz	32	Küküllő fl.	143
Knin	52	Kükölier Gespanf.	143
		Küküllővár castrum	143

Ku-

I N D E X.

Kutiewa	26	Lissa	58
Kuttjowo	26	Lodomeriae regnum	65
Kuttina	27	Lomnicza fl.	37
Kulpa fl.	11	Lonja fl.	37
		Longinus scriptor Po-	
		lonus	74
		Loschkirchen	168
Landkrona	92	Löschkircher Stuhl	168
Land opp.	87	Lubaczow Lubaczew	103
Landseron	92	Lublinensis prouincia	88
Lant opp.	87	Lucensis ducatus	66
Lantanum	57	Lupfa	141
Lauretanae Mariae ca-		Lusznicza fl.	37
pella	44	Lycantus comitatus	49
Leanyvár arx olim	139	Lwow	92
Lechnitz	174		
Lechus & Czechus,		M.	
vnde olim egressi			
credantur	32	Magnates quomodo	
Leges, quae in Tran-		diuidantur in Tran-	
siluania valent	117	siluania	119
Legio Gradiscana	27	Magnana olim vrbs	35
— Brodenfis	27	Magnitudo falisfodi-	
— Sirmienfis	27	nae Welickenfis,	
Lemberg vrbs	96	& mirabilia eius-	
Leopolis	96	dem	89
Leo princeps Russo-		Magnus princeps Ruf-	
rum fundator ciui-		siae vbi olim fe-	
tatis Leopold.	97	dem habuit	77
Lepoglaua	33	Macaria	55
Liburnia	48	Magnus Transilvaniae	
Lipowiecz	87	princeps olim libe-	
Litterae qualiter in Il-		re eligebatur	118
lyrico curentur	17	— quando successi-	
Litterarum studia in		uus factus est prin-	
Transiluania	130	cipatus domui Au-	
Lefina	58	striacae	118

I N D E X.

Makarska	55	Mennonitae dantur in	
Mappae Geographicae		Transilvania	127
Transilvaniae	132	Metropolis Slauoniae	38
Maracca fl.	10	Metalla & minera-	
Mariae Lauretanae		lia, quibus in locis	
capella	44	Transilvaniae den-	
Mariae I. captiuitas		tur	111
vbi fuerit	52	Meleda	60
Maria I. regnante,		Melita	60
Gallicia & Lodome-		Metropoles in Illyr.	63
ria ab Hungaris ab-		Metropolis III. Polo-	
alienata, II. re-		norum, quae olim	
gnante reddita	84	dicta est ciuitas	97
Marienburg	171	Miechoufszky Matth.	
Mariscus fl.	109	scriptor Polonus	76
Marusius fl.	109	Militaris Slauonia	27
Maritimus processus	37	Militaris Croatia	40
Maros. Marusius	107	Militaria oppida in Il-	
Maros vjvár	150	lyrico	64
Maros fzek	159	Milkouiensis episcop.	118
Marosvasarhely	160	Miklos vár oppid. &	
Martinusii cardinalis		arx	159
caedes vbi contige-		Miklos vár fedes	158
rit	148	Mikovara	156
Matthiae I. regis na-		Mineralium quae den-	
tuitatis locus	139	tur in Gallic.	71-72
Martinus Polon. scri-		Mikolin	102
ptor	75	Miresch	107
Marturinae tributi spe-		Mitruitz	29
cies olim in Slauo-		Mlit	60
nia: quid denotet	16	Monarchico aristocra-	
Media colonia Roma-		ticum imperium in	
norum	166	Transilvania	117
Mediensis fedes	165	Monasteria Gr. ritus,	
Megyes fzek	165	quomodo nominari	
Megyefcher Stuhl	165	soleant	17
Megyes vrbs	165		Mo-

I N D E X.

Monachi iidem qualia instituta habeant, vnde victum sibi quaerere debeant	18	Nagy Tabor	35
Monasterium B. Scho- lasticae dicatum	139	Nalacz	152
Monetae quales apud Transiluanos	131	Naranna riuus	10
Moneta quali vtantur Illyric.	19-20	Narenta	55
Modrusa, Modrusium	49	Narentani Slaui vnde denominati	55
Monetaria domus vbi in Transilvania	146	Nassitz, Nassitza opp.	22
Monoflor	139	Nationes Transilv.	112
Monozlo dynast, olim	35	Nationes tres ibi le- ge receptae	113
Monticulus Grets o- lim dictus	38	Naro, Naronas	55
Montis Claudii dynast.	35	Narontza	55
Mons Biefzked	94	Naturalis status Illyr.	11
Montes Carpati prae- cipui	89	Naturalis status Galli- ciae & Lodom.	69
Mons caluariae opp.	92	Naturalis status Tran- silvaniae	109
Montes Transilv.	104	Nemeti	152
Mons S. Michaelis	165	Neoforum	92
Morlachi	12	Nestor monachus anti- quissimus Russicus scriptor	75
Mofzlouina dynastia	35	Niefter	63
Mucurum	55	Ninia veterum vbi quaeratur	50
Muhl amnis	167	Nona	50
Mühlenbach	167	Nöfenstadt	174
Müllenbacher Stuhl	167	Nöfnerland	172
		Noui, Nouium	46
		Nouigrad, Nouigra- dum	47-51
		Nouitarg	29
		Numerus ciuitatum, oppidorum, pago- rum, incolarum, christianorum, & lu- daeo.	
Nagyag mons	153		
Nagy Enyed	144		
Nagy Sinkfzék	164		
Nagy Szeben	162		

I N D E X.

daeorum in Galli-		Ordines provinciarum	
cia	70	in Galicia	72-76
Numerus animarum in		Ordinatio quid apud	
Transilvania	127	Polonos dicatur	98
— locorum	132	Origo nationum in	
Nummi Transilvano-		Transilvania	112, 113
rum	131	Orlae angustiae	153
		Orphanotropheum S.	
		Emerici in Trans.	138
		Orahoucza	22
		Orouicza	22
		Ossobita mons	86
		Osuicensis ducatus	85
		Osuieczim ciuitas	86
		Osuieczimskie Kniest-	
		wo	85
		Ossostouicius Stry-	
		kowiczki scriptor	
		Lithuanus	76
		Ostrowicz, Ostrouiza	49
		Ottochaz, Ottoschacz	49
		Ottocium	49
		Ottoschatzenlis distri-	
		ctus	48
		P.	
		Paganorum insula	57
		Pago	57
		Pakratz	21
		Palatinatus Belzensis	95
		— Leopoliensis	95
		— Russiae rubrae	95
		Pannonia interamnen-	
		sis	20
		Papólcz	138
			Pa-
O.			
Occasio occupatarum			
ab Hungaris Galli-			
ciae Lodomer. pro-			
uinciarum	79		
Occupationes in Tran-			
silvania pro diuersi-			
tate nationis	146		
Odra fluius	37		
Oguli, Ogulinum	45		
Offen-bánya	150		
Offenburg	150		
Olta fluius	108		
Olesko	99		
Omisse	55		
Oneum	55		
Opatoucza oppid.	68		
Optimates Croatiae &			
Slauoniae, quae			
constituunt mem-			
bra	14		
Oppida militaria in			
Slauonia, Croatia,			
& Dalmatia	64		
Orbai szék	157		
Ordines ecclesiasticos,			
qui constituunt in			
Transilvania	118		

I N D E X.

Papulum	158	Posslegaer Gespanf.	26
Parducz	159	Possleg, Posslega	26
Pax inter Polonos & Saxones anno 1716.		Post Sauanus processus	37
confecta	99	Praefectura confinio-	
Peltew amnis	96	rum Sauui superior	28
Petervara, Peterwar-		Praefectura Danubii,	
dein	28	& Sauui confinium	27
Petriuaradinum	28	Praefidiarii milites quo-	
Petrina, Petrinia	40-45	modo in Illyrico vo-	
Petrouina	40-45	centur	16
Pharia	55	Praefectura militaris,	
Pilsno, Pilzno	91-94	Varasdiensis	40
Pivnicza	92	Praepositura S. Cos-	
Pilsnensis tractus	94	mae vbi olim ex-	
Platernicza, Pleter-		stirisse credebatur	40
nicza	26	— Damjani	40
Pleticzka fl.	31	Praetor ciuitatum Sa-	
Podgoriens. processus	36	xonicarum	125
Podhorje	27	Praetor militaris litro-	
Podorc	68	ris Adriatici in Cro-	
Podorce amnis	65	atia	13
Podchorczyce	66	Prat de la Trajan	142
Pocutia	95	Premisl, Premisia	101
Poloni quando in Gal-		Prestouecz	27
liciam venerint	70	Principatus in Transil-	
Portus regius, Porto re	44	uania quando factus	
Portus in Illyrico	64	domui Austriacae	
Portus S. Laurentii	59	successiuus	117
Portus Trajani	142	Principes, per quos re-	
Porumbach	155	gebant Hungariae	
Posage	141	reges Galliciam	84
Pöstöni arx	155	Princeps ciuitas Gal-	
Pöstöni, Pöstenum	13	liciae occupatae	96
Possleganus comitatus	26	Prorox Croatiae quis	13
— pertinebat olim ad		Prouincia Cracouien-	
Hungariam	21	sis	88
	N 2	Pro-	

I N D E X.

Prouocatio a foro imo in Illyrico duplex	15	Regimen in Gallicia	73
Propugnaculum S. Lau- rentii	59	Regimen Transilua- niae	117
Pruthus Pruth	63	Regen, Regena	147
Przemisliensis castella- nia	95	Regiminis ratio olim in Croatia & Slav.	13
Pründel	49	Regiminis Hungarici administratio olim in Gallicia qualis fuerit	84
Przeworsk	100	Regium consilium in Illyrico-Hung.	95
Pfarjeuo	40	Regia, quae fuerit olim Illyrici regum	55
Pzer	40	Reifzmarker Stuhl	169
R.		Reifzmark	169
		Reka	35-37
Raduan vicus	93	Rekar	43
Radnot arx	150	Religio quotuplex in Illyrico	16
Ragusa	59	Religio qualis in Gal.	74
Ragufana Dalmatia	14-59	Religiones in Tran- sylvania lege recep- tae	118
Rapot	151	Regnum Transiluan. dicebatur olim	105
Rastouiczium	45	Religio christiana in Transilvania quotu- plex	127
Ratscha munimentum	29	Repfer Stuhl	168
Ratzka	29	Retteg, Rettegum	1, 4
Raua, Rawa	98	Réz bánya	150
Reditus Illyrici qua- les	16	Rhizana	56
— qualiter, & inter quos diuidantur	16	Riiano	56
Reditus in Gallicia, quantus & unde	69	Rodana	175
Reditus Transiluan.	123	Rohacia arx olim	27
Reformata religio ubi in Transilvania ma- xime floret; quo- modo administratur	117	Ro-	
Regia magna	35		
Regimen Croatiae, & Slauoniae quale	13		

I N D E X.

Romanorum colonia in Illyrico	55	S.	
Romanorum fodinae vbi in Transilvania fuerint	141	Sabesienfis Sedes	167
Römer Schantz	28	Sabinocella	60
Ropa amnis	91	Sabionocelle	64
Roschi Dumbrauille	99	Sadlnik mons	87
Rosenau	72	Sal natiuus , quibus in locis in Transilv.	
Rosnyo	172	prouenit	112
Rosonium	56	Salisfodina Drohobitz	102
Rother Thürm	164	Salina oppid. Roma- norum vbi fuerit ;	
Rotnod	142	quare ita dictum	141
Rsefchow	94	Sal gemmae quid in Gallicia vocatur, & vbi prouenit	90
Rudna, Rudana	173	Salisfodinae in Galli- cia celebriores Ve- litzkenfes	89
Rubifchow , Rubifo- via	98	— Bochnienfes	90
Russia rubra, alba, ni- gra parua &c.	95	— Colomienfes	100
Russia rubra quid & quantum latiori fi- gnificatu, quantum strictiori in se com- plectatur	96	Salona Salone	51
Russiae pars quando iuris Hungarici ef- fecta	79	Salzburg	165
Russia Hungariae	95	Salfos gurgites emit- tens mons	86
Russi primum ab Hun- garis quando ciui- tate donati	78	Samofius fl.	107-134
Rutheni in Gallicia sermone & moribus similes Hungaricis	71	Samofci Ioannes quis auctoritate dignita- te fuerit	98
Rzezow	98	Samofii ujuarinum	134
		Sambor, Samborz	102
		San Sana fl.	68
		Sandecz , Sandecum	
		nouum	90
		— vetus	92
		Sandecienfis district.	90

I N D E X.

Sandomerienſis pro-		Schesburger Stuhl	166
uincia	88	Schesburg	166
Sanok oppid.	101	Scholae quales in Illy-	
Sanokienſis diſtriſtus	101	rico dentur, & in-	
Sanctus Georgius	40	troducantur	17
S. Ioannis a Capiftra-		Schorſtein arx	93
no prouincia	24	Schzyrczeſcienſis di-	
S. Sabbae ducatus	61	ſtriſtus	88
S. Ioannis baptiſtae		Scodra	52
equites auranae	51	Scerzyc	92
S. Michaelis caſtrum	145	Scutari	61
S. Michaelis inſula	7	Sebenicum, Sebenico	53
S. Michael	145	Sebes fl.	167
S. Nicolai fanum	140	Sedes apud quas na-	
S. Croix	60	tiones habentur in	
S. Viti flumen	43	Transilvania	132
S. Veit am pſlaumen	43	Sedes Saxonicales Ci-	
Sarmatiae veteris pars		binienſis	161
Lodomeria	68	— Mediienſis	165
SarmiZaegethusae Da-		— Schesburgenſis	166
corum olim vrbis		— Nagy Simkenſis	168
rudera	155	— Sabenſis	167
Sau fluius.	10	— Szerdahely	169
Sauus fl.	10	— Saxopolis	173
Sauia quae olim dicta	20	Sedes Siculorum Cſi-	
Saxonum natio	113-122	kienſis	156
Saxones dicuntur ſoli		— Cſiki Haramienſis	
ciues regii	119	Trifedialis	157
Saxones habent jus ne-		— Kezdienſis	157
minem ex alia natio		— Sepſienſis	158
ne recipiendi	119	— Mikloſuára	158
Saxones ſummo priui-		— Vdvarhelyenſis	159
legio donauit An-		— Aranyenſis	159
dreas II.	113-119	— Maroſienſis	159
Saxopolis fedes	169	Sedes principum Tr.	146
Sborotia	99	Sedes epiſcopi Sirmi-	
Scardona	52	enſis & Boſnienſis	23

I N D E X.

Sedria quid dicatur in Illyrico	14	Sirmienſis comitatus	23
Sedmohradska Zem.	106	— olim pertinebat ad Hungariam	21
Segesvár	167	Sirmia ducatus olim	22
Seges-vár Szék	167	Sirmier Geſpanf.	20
Segnia	48	Sirmienſis legio	27
Segnienſis diſtrictus	48	Sirmienſe vinum	24
Sein	48	Sifcia	45
Selinenſis proceſſus	37	Sifsek	55
Semlin, SEMPLINUM	25	Slauonia, Sclauonia	20
Senia	48	Slauoniae regni inſi- gnia	18
Sepſi Szék	158	Slauoniae eruditi ali- qui	48
Seres fl.	68	Slauonia militaris	27
Sereth fl.	102	Slauonia inferior, quan- do Hungariae adu- nita: quomodo di- uidatur	21
Sermanienſis diſtrict.	49	Slauonia ſuperior	29
Serino qualis in Gal- licia	71	Slauonia titulum re- gni quando acceperit, — quomodo olim dicta	20
Sermo Tranſiluanor.	115	— titulis regum quan- do inferta	20
Serbi	11	Slauoniae totius diui- ſio	20
Sibenicum	53	Slauonica gens in Illy- rico in quot natio- nes diuidatur	11
Sichelburg	44	Slauicae originis quam antiqui in Illyrico	11
Siculi omnes in Tran- ſiluania nobiles	118	Slauontien Königreich	20
Siculorum natio, origo, & terra	156	Slauini	11
Sidaconia	100	Slonicza	86
Sigillum comitatum Tranſilvaniae per quem aſſeruatur	144	Slouenska Zeme	18
Sigismundus vbi in cuſtodia detentus	23	Sluin	44
Siebenbürgen	106		
Siluania	106		
Sing, Singia	55		
Sinus Flanaticus	43		
Sinus Palonus	43		
Siratsch	27		

I N D E X.

Sluni Slunium	44	Stephanopolis	120
Sniarina	99	Striykowszki Offosto-	
Snyatin opp.	99	uicius scriptor Lith.	76
Snyatin tractus	99	Studia litterarum qua-	
Sobienſe caſtrum	94	lia apud Tranſ.	130
Soua olim fl.	10	Submontanus proces-	
Sola amnis & mons	86	ſus	36
Sociniana eccleſia prin-		Sucha mons	86
cipatum in Tranſ.		Sueci quas ciuitates	
quando obtinuit, &		in Ruſſia rubra op-	
quomodo adminiſtra-		pugnarunt, & ex-	
tur	129	pugnauerunt	97-98
Sociniana religio in		Supremi capitanei vbi	
Tranſilv. lege re-		in Tr. ſunt	128
cepta	118	Superum mare	10
Sociniani non ſunt		Sutla amnis	7
membra gubernii	121	Swenigrod	101
Societatis Ieſu PP.		Syſt	154
prima fedes in Tran-		Szalankemen	25
ſilvania	139	Szamobor oppid.	38
Sokal	104	Szaruaſ dynaſtia	23
Soltzua	141	Szamosfalua	137
Somlyo	156	Szamos fl.	107
Spalatro, Spalatum	54	Szamos vjvár	134
Spalatum	54	Száſz varoſ	169
Spinovicz oppid.	87	Száſzvároſienſ. fedes	169
Spizſz caſtellum	96	Szaſz Sebeſ	167
Spuſſe caſtrum olim	95	Száſz Sebeſ ſzék	167
Stanislai, Stanislauow.		Szeben vrbo	161
oppid.	102	Szeben ſzék	161
Staroſtae dicebantur		Szelizt	164
capitanei in Polon.	92	Szeliztia	164
Status theſaurariatuſ		Szent Király	145
regii in Tranſ.	121	Szent Ivány	141
Status ciuilis Tranſ.	117	Szent Mihály	155-161
Stephanecz caſtellum	33	Szent Mihály teleke	135
		Szent	

I N D E X.

Szent Pál	160	Teutones ultra Tran-	
Szent Demeter	160	siluani qui, & vbi	
Szent György	158	vocentur	111
Szent Miklós	149-16	Thabor nagy	36
Szent Benedek	134	Themis	172
Syékely kerefztur	159	Thermae Caprinenses	31
Szepchina	37	Thermae in Transf.	142
Szerda	156	Thermae Rakratzens.	26
Szerdahely	169	Thesauriatus regii	
Szerem	23	consilium	121
Szeuerinensis comita-		Thal Hatzág	154
tus	42	Thorda oppid.	141
Szibin amnis	162	Thermae Varasdiens.	31
Szirach	27	— Szuthiszkenfes	31
Szolnok interior	133	— Toplicenses	31
Szuidniczensis olim e-		Tinieć, Tunicium	88
piscopus	34	Tinnien, Tinnium	51
Szweta Goricza	37	Tirmenicz	171
		Tittuntum	60

T.

Tabularium regni Cro-		Titulo regis Galliciae	
atae vbi sit	38	et Lodomeriae pri-	
Tabularium principa-		mus in diplomatis	
tus Transilvaniae		et privilegiis An-	
vbi hodie, vbi olim	139	dreas II. vsus est	79
Taborfzko castellum	33	Toplicza arx	33
Taborfzko fl.	31	Torda Vármegy	140
Tabula banalis	15	Torda oppid.	141
Talmaes Talmacsa	164	Tordensis comitatus	140
Tarka vára	24	Tordenburger Gespan-	
Tartar	173	schaft	140
Tediaffum	49	Torda hasadék	141
Teplicza	142	Torotzkó	142
Terra Siculorum	155	Torotzkó fz. György	142
Terfat	44	Toscheez, Toschek	88
Tertzvára	172	Tót falu	145
		Tót Ország	20

INDEX.

Tót Váradja	153	Tunn Tunnium!	44
Tövis Tövifum	145	Tuhutum Dux Transil-	
Trajanus Imperator vbi		uaniae	106
Dacos & Decebalum		Turcica Croatia	47
deuicerit	140	Tubero Ludouicus vbi	
Tragurium Traguria	53	vixerit	60
Trakofstyen Trakofstein	33	Tuartko Bosnensis re-	
Tractus Snyatin	95	gulus, quam urbem	
Transilvaniae principa-		aedificasse creditur	56
tus	105	Turopole Turopolia	31
Transilvaniae limites	106	Turris rubra	164
— status naturalis	109	Turlo fl.	68
— nationes	112 113 118	Turczburg	172
— diuifio	132	Tyras fl.	68
— regimen	117-119		
— ordines	118		
— dicasteria vbi	163		
— insignia	131		
— mappa geogra-			
phiae	131		
Transcolapinus proces-			
fus	37		
Trans Sauanus proces-			
fus	37		
Traw	53		
Treppen	174		
Trebowla	102		
Trembowla	102		
Trebigne	61		
Tribunal regni supre-			
mum	126		
Tribunia	59		
Trifanis fl.	68		
Trifedialis sedes	137		
Tsasma	35		
Tudor noui	46		
Turcica Dalmatia	89		
		V.	
		Vaida Szentianany	141
		Valachi in Transilua-	
		nia inquilini	114
		— eorum indoles	115
		Valachifche Dörfer	156
		Valachi vici	154
		Vallis Haczega	154
		Valkouienfis comitatus	21
		Valko vár oppid.	24
		Valpovár oppid.	22
		Valponenfis comitatus	21
		Vandahus fl.	67
		Varasdin Varasdi-	
		num	30
		— a quo jus liberae	
		regiaeque ciuitatis	
		habeat	30

Va-

I N D E X.

Varasdinenſis comita-		Vice capitanei in Tran-	
tus	30	ſiluania vbi ſint; eo-	
Varasdinenſis proceſſus		rum dignitas	121
ſuperior & inferior	30	Vielica	89
Varasdinenſis praeſe-		Vielopolae	94
ctura militaris	40	Vihits Vihiria	47
Varadinum minus	31	Villa Grodek	66
Várhely	154	Vina vbi olim in Raſ-	
Várfalua	161	ſia rubra prouenerint	97
Vásárhely	160	Vina Toplocenſia	31
Vaskapu	153	Vina Vinicenſia	31
Vajda Szent Ivány ca-		Vinicza Vinea oppid.	30
ſtrum	141	Vinkoczi	29
Vczew fl.	68	Vinkouicza	29
Vdvarhely ſzék	159	Vinodolienſis comita-	
Vdvarhelyinum opp.	159	tus vbi olim proſta-	
Vecs Vets	140	bat	43
Vegetabilium quae den-		Vinorum Sirmienſium	
tur in Gallicia	69	praeſtantia olim	24
— quae in Tranſil-		Vires Galliciae	74
uania	III	Vires Tranſiluanorum	124
Vegia Veglia	57	Vires Illyrici	16
Velika	27	Viri olim celebres in	
Verbowecz	35	Illyrico	17-18
Veneta Dalmatia	50	Viſſaienſe vinetum	137
Veröcze oppid.	22	Viſtula fl.	67
Veröczenſis comitatus	19	Viti ſancti flumen	40
Verowicza Verowi-		Vitiſeri colles in Tran-	
ticza	21	ſiluania	110
Veruczia	21	Vijuk Albertus Kojalo-	
Veſte Illyrici quali v-		vits	76
tantur	10	Vizakna	164
Veſtitus Tranſilvano-		Vlpiæ Trajanæ rude-	
rum	116	ra vbi quaerenda	155
		Vltraſſuania	106
		Vnna fl.	10

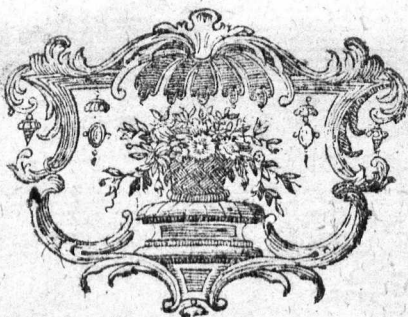
I N D E X.

Vörös Torony	164	Wladimir princeps Rus-	
Voiches herba cui rei		forum	73
idonea	33	Wladimiriensis duca-	
Volkány	154	rus	66
Vrana	50	Wolyn	66
Vrbs perantiqua in Dal-		Wolynska	66
matia	58	Woynicz oppid.	92
Vschicza	102	Woynisch	92
Vscoci	10	Wurczia	170
Vuca annis	23		
Vukin Vuchin	22	Z.	
Vukovar	24		
Vutsin	22	Zabefus civitas	167
Vjegyház	168	Zabola	158
Vjlak	29	Zagon	158
Vjvár szamos	124	Zagrab, Zagrabia	38
Vzon Vzonum	158	Zagrabienfis comitatus	37
		Zagrabienfis processus	37
W.		Zagrabiensem per co-	
		mitatum decurren-	
Wadouicz oppid.	87	tes flumini	37
Warasdiner Gespan-		Zaiden	172
schaft	30	Zagoriensis processus	
Waywodae praeerant		superior & inferior	30
sub regibus Gal.	84	Zajezda	33
Weichfel	67	Zalakna	147
Weisenburg	145	Zalankemen	25
Weisenburger Gespan-		Zamoscia Zamoscie	98
schaft	144	Zamos fl.	103
Welika	27	Zapolya Iohannes vbi	
Welika Kralowa	35	mortuus	168
Weröwiezer Gespan-		Zara	51
schaft	71	Zara Vechia	51
Wielizka vrbs	89	Zarnowka mons	86
Wisla fl.	67	Zator Zatoria vrbs	87
Wisnia	101	Zatorienfis Ducatus	87
Wlodomiria	65	Zajden Zajdem	172
		Zba-	

I N D E X.

Zbaras	103	Zolnok interior	133
Zborow	99	Zrin Zrinium	46
Zekel Vászrhely	160	Zschiker Stuhl	156
Zeme Slowenska	20	Zubor Dux in Trans.	
Zemlin	25	suppressit Christiana-	
Zeng	38	nae religionis pro-	
Zidaczew	100	gressum	129
Zipša oppid.	87	Zupaniae Croatarum	
Ziviecz	86	quid sint	50
Zingari quae natio	114	Zuonigrod Swonigro-	
Zlatna	147	dum	49

George Thompson

London 1873

My dear Mr. Thompson

I have been thinking of you very much lately

Francy Aurelia

Scitica 1873

October 20. En

Francy Carolina

Scitica 1875 November 2nd

Francy Jane Joseph

Scitica 1882 August 29th

